

**ЗВО «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

III-ої Міжвузівської науково-практичної конференції аспірантів
та молодих вчених

**«ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ (МАКРО- ТА
МІКРОРІВЕНЬ) В УМОВАХ ВІЙНИ**

(24 грудня 2025 року)

м. Київ - 2025

УДК 330.341.1:330.322

Поширення і тиражування без офіційного дозволу
Університету «Україна» заборонено

Інноваційно-інвестиційний розвиток національної економіки України (макро- та мікрорівень) в умовах війни :
Матеріали III-ої Міжвузівської науково-практичної конференції
аспірантів та молодих вчених (Київ, 24 грудня 2025 року): тези
доповідей / відп. ред. Р.Г. Дубас. Київ, Університет «Україна». -
2025. 195 с.

У збірнику опубліковано матеріали III-ої Міжвузівської
науково-практичної конференції аспірантів та молодих вчених
«Інноваційно-інвестиційний розвиток національної економіки
України (макро- та мікрорівень) в умовах війни».

Наведено результати досліджень щодо основних проблем
і тенденцій розвитку пріоритетних галузей (суб'єктів
господарювання) національної економіки в умовах війни та
повоєнної відбудови України. Визначено експортно-імпортний
потенціал України та соціально-екологічну складову
функціонування національного господарства в умовах
нестабільності.

Відповідальний за випуск: Дубас Р.Г. - доктор
економічних наук, професор

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Втручання в обсяг та структуру матеріалів максимально
зменшено*

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТАЛАНЧУК П.М., Президент Університету «Україна», доктор технічних наук, професор

НЕСТЕРЕНКО С.С., директор Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ДУБАС Р.Г., завідувач кафедри управління та адміністрування Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна» Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

КАРАЧИНА Н.П., завідувач кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національного технічного університету, доктор економічних наук, професор

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

НЕСТЕРЕНКО С.С., директор Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ДУБАС Р.Г., завідувач кафедри управління та адміністрування Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ОПЕНЬКО І.В., професор кафедри геодезії та картографії НУБІП, доктор економічних наук, доцент

НАГОЛЮК О.Є., завідувач кафедри фінансів та обліку Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», кандидат юридичних наук, доцент

ДРОБЯЗКО С.І., професор кафедри фінансів та обліку Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна», доктор економічних наук, професор

ВАСЮРЕНКО Л.В., завідувач кафедри економіки і права Харківського гуманітарного університету «Народна Українська Академія», кандидат економічних наук, доцент

ЗМІСТ

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Вектори державної політики підтримки та розвитку галузей національної економіки в умовах війни»

Герлян Я.С. ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	8
Гриджук Д.М. ВІЙНА ЯК МЕХАНІЗМ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ	11
Гуменюк В.І. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	15
Єремєєв О. С., Острий І. Ф. ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ	19
Кожемяко Артем ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	25
Манейло Д.С. ПІДТРИМКА ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	32
Нєвалов А.Г. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	34
Петрученко Р.М. СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ	39
Пилип М.Р. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	44
Скаженник М.В. ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	47
Титаренко В.В. КОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	51
Федьків М.Л. ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	56

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Вітчизняний експортно-імпортний потенціал національної економіки країни»

Жукова О.А., Гринчук Ю.П. ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	62
Загородня А.С. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СТРУКТУРА, ДИНАМІКА ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ	66
Зобов А.Ю. ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ У ДЕРЕВООБРОБНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ	69
Осадчук А.В. ОЦІНКА ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ	73
Чекотун О.В. ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ВІТЧИЗНЯНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ	77

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Інновації, інвестиції та капіталізація мікроекономічних процесів»

Бондаренко Н.С. КАПІТАЛІЗАЦІЯ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ: РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ У ПІДПРИЄМСТВІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	84
Відякін М.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ ТА АГЕНТНИХ СИСТЕМ	89
Вітюк А.В., Скупа Я.М., Гульчук М.В. МАРКЕТИНГОВЕ ПЛАНУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІНВЕСТИЦІЙ	93
Динник Є.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЙОГО УПРАВЛІННЯ	99
Закрасняний О.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОМУ	103

ПІДПРИЄМСТВІ: ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПІДХІД	
Карпінський Ю.В. ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТИВНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ КРИЗИ	107
Любонько В.П. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ІТ-КОМПАНІЙ	111
Німенко Д.В. ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПРАКТИКИ АТ «ПРИВАТБАНК» ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ	116
Пашинський А.О. КАПІТАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	119
Писаренко М.С. СИНЕРГЕТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ РЕІНЖИНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	123
Сауук Д.М. ПЕРСПЕКТИВИ І ВИКЛИКИ ІНВЕСТИЦІЙ І КАПІТАЛІЗАЦІЇ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	126
Тимрієнко І.Ю., Євась Т.В. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО БУДІВНИЦТВА	130
Чікалкін С.М. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	133
Шпак Д.В. МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ	136

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ

«Економічний розвиток та екологічна стабільність у контексті цілей сталого розвитку»

Бордусь Б.О. ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ЄС ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ	143
--	-----

Войцехівський М.А. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	149
Дудецький Д.В. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	153
Карачина Н.П., Крепкий П.В. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	157
Колісник А.Г. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ У ПОСТВОЄННОМУ ПЕРІОДІ	161
Мельник О.М. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	165
Міклош Б.В. МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МАСОВОЇ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ І МІГРАЦІЙНІ ПОЛІТИКИ ДЛЯ РИНКУ ПРАЦІ	170
Міхнюк Д.С. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЛІСОВОГО ТУРИЗМУ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	173
Попов Р.В. ЛІСОВІ РЕСУРСИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ	178
Прокопенко О.В. ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ	183
Старєв Д.В. ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОДАЖЕМ ТОВАРІВ ВИРОБНИКА В КОНТЕКСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	185
Цимбалій П.А. ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ	189
Чорна М.В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	192

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Вектори державної політики підтримки та розвитку
галузей національної економіки в умовах війни»

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Герлян Я.С., аспірант, Університет «Україна»

Індустрія туризму є доволі привабливою та масштабною ланкою економіки, яка здатна прискорити економічний розвиток країни в цілому, забезпечити створення нових робочих місць, збільшити бюджет країни та зміцнення зовнішньоекономічних відносин на міжнародній арені. В Україні туристична сфера на жаль є однією з найбільш постраждалих від російського вторгнення - авіасполучення з іншими країнами скасоване, постраждала транспортна інфраструктура. Стан туристичної діяльності в Україні під час війни офіційна зайнятість у галузі скоротилася на 35 000 осіб, 76% підприємств зазнали зменшення обсягів роботи, 20% туристичних компаній повністю припинили діяльність. Також респонденти визначили основні виклики, з якими стикнулася туристична галузь України а саме економічна нестабільність, проблеми безпеки, дефіцит персоналу в туристичній галузі та найголовніше це безпека. Все це суттєво вплинуло на діяльність вітчизняних туроператорів. Більшість вітчизняних туроператорів з 2022 року змушені були закритись або змушені були відкривати автобусні тури замість авіатурів. До початку повномасштабної війни в Україні та в цілому світі пандемія COVID-19 набула гігантських масштабів та вплинула на туристичну індустрію так, як ще не впливала жодна криза, спричинивши значні проблеми розвитку світової та національної економіки зокрема і в туристичному секторі. В минулому туристична ланка складала вагомую частину в бюджеті держави. Туризм як вид послуг дає можливість розвитку бізнесу та підприємствам можливостей працевлаштування, поширення інформації про туристичні ресурси країни на світовій арені й створення новітньої туристичної інфраструктури в Україні. Саме завдяки різним видам туристичної діяльності забезпечується

функціонування економічних, духовних, соціальних напрямів країни. Експерти світового туристичного ринку наголошують, що російська агресія не тільки створює суттєві проблеми в туристичній галузі континенту після пандемії, а й спонукає туристів розглядати альтернативні туристичні напрямки. На жаль в даній ситуації виявилось, що всі міжнародні логістичні маршрути, які проходять через територію України, зараз не функціонують. Але ця ситуація стосується як виявилось не тільки України. В європейському просторі після 24 лютого спостерігається зниження кількості рейсів, порівняно періодом 2021 року. Наприклад, кількість рейсів у Молдові впала на 70%, Латвії на 36%, а у Фінляндії на 30%, Румунії на 45%. Туризм має значний потенціал у повоєнному відновленні України.

До війни розраховували, що туризм в Україні надасть 1,6 млн робочих місць. Натомість зараз у цій сфері працює лише близько 500 тис. людей. Тобто галузь втратила 600 тис. потенційних працівників, а це втрачені можливості для економіки. Але незважаючи на складну ситуацію в країні більшість громадян обирають оздоровчий туризм, шукають місця де можна відновити сили й трохи перепочити від стресу. На першому місці тепер сімейні й індивідуальні поїздки. Люди обирають місця де можливо не тільки відпочити і набратися сил, а й ті, де є світло, вода, зв'язок та укриття. В Україні так сталося що найпопулярнішими регіонами для відпочинку в туристичній сфері є Львівська й Одеська області, ці регіони найчастіше беруть до уваги під час будь-якого типу аналізу сфери послуг. Ці регіони завжди привертали увагу як внутрішніх туристів так і міжнародних

Відмінність між цими областями – спеціалізація в галузі туризму. Львівська область на сам перед концентрує свою діяльність на культурно-пізнавальному туризмі, Одеська – асоціюється у туристів насамперед із пляжним відпочинком і кліматичними курортами та клубним відпочинком. Уподобання українців щодо видів відпочинку в Україні дозволив визначити сучасні тенденції. Основним трендом серед видів відпочинку опитувані визначили піші прогулянки та дослідження міського середовища (55,0%). Також цікавим для респондентів став культурний туризм (27,5%). Відвідування історичних пам'яток та

екскурсії свідчить про високий інтерес до культурної спадщини країни та з бажанням підтримати національну ідентичність. Актуальними для українців є відпочинок на пляжі (22,5%), та гастрономічний туризм (21,8%). Попри воєнні ризики, пляжний відпочинок залишається актуальним для населення, залишаються популярними внутрішні курортні зони та річкові пляжі у великих містах. Після завершення війни Україна потребуватиме нових, сучасних методів відновлення і подальшого розвитку, а також створення ефективних партнерських зв'язків з країнами Європейського Союзу. Насамперед туристична діяльність повинна бути в пріоритеті для ветеранів адже це набуває важливого значення як форма реабілітації та соціалізації, санаторно-курортне лікування, пільгове відвідування музеїв, а також можливість отримувати знижки на проживання та послуги завдяки статусу УБД та інших пільг, що передбачено законодавством. Після завершення війни туристичний напрямок України, рекомендується зробити більш комфортабельним, енергоефективним, зеленими та інклюзивними. Увагу до України практично всього світу теж можна застосувати з метою розвитку туризму, наприклад, надавати інформацію про нашу історію та культуру. Адже після завершення війни Україна стане найпривабливішим місцем для міжнародного туризму, історія країни її рух вперед та боротьба за свободу надихає весь світ.

Список використаних джерел

1. Про туризм <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Туристична діяльність <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2009/june/issue-48/article-53354.html>

3. Як туристична галузь країни працює під час війни та як зміниться після її завершення. <https://www.tourism.gov.ua/blog/yak-turistichna-galuz-krayini-pracyuie-pid-chas-viyni-ta-yak-zminitsya-pislya-yiyi-zavershennya>

4. Аналітична платформа досліджень туристичної індустрії Skiftresearch.: <https://research.skift.com/>.

ВІЙНА ЯК МЕХАНІЗМ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ

Гриджук Д.М., аспірант, Університет «Україна»

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України стала не лише найбільшою безпековою кризою в Європі з часів Другої світової війни, а й радикальним шоком для економічної системи України. Війна виявилася одночасно результатом багаторічних економічних та інституційних викривлень і каталізатором примусової трансформації економічної моделі. У спільній Rapid Damage and Needs Assessment, підготовленій Урядом України, Світовим банком, Європейською комісією та системою ООН, війна описується як подія, що змінює не лише обсяги втрат, а й траєкторію розвитку економіки в середньо- та довгостроковій перспективі [1]. Оновлена оцінка RDNA4, оприлюднена у лютому 2025 року, показує, що сумарна потреба у відновленні та реконструкції станом на 31 грудня 2024 року оцінюється у сотні мільярдів доларів і кратно перевищує річний ВВП України [2].

До початку повномасштабної війни економіка України функціонувала як гібридна система, у якій поєднувалися залишки індустріальної структури радянського типу, сировинна орієнтація експорту, висока концентрація економічної влади та слабка інституційна спроможність держави. Доступні аналітичні матеріали Світового банку щодо України послідовно фіксували домінування у структурі експорту аграрної продукції, руди, металів та іншої продукції з низьким рівнем переробки, а також обмежену участь України у глобальних ланцюгах створення доданої вартості [3].

Фактично це означало модель, у якій Україна постачає сировину, а готові продукти х100 дорожчої вартості імпортуються назад. У такій конструкції будь-який зовнішній шок по логістиці або цінах на сировину миттєво трансформується в макрофінансову кризу. Інституційно слабка держава з обмеженими можливостями промислової та інноваційної політики не створювала умов для переходу до переробної чи високотехнологічної моделі.

Повномасштабна війна не створила цих деформацій, але зробила їх фатичними. Блокада портів, руйнування промислових об'єктів та енергетичної інфраструктури, масовані ракетні удари по логістиці фактично демонтували довоєнну сировинну модель. RDNA4 прямо фіксує величезні втрати у транспорті, енергетиці, житловому фонді та промисловості, причому значна частина зруйнованих активів – це саме елементи «старої» економічної архітектури. Водночас війна відкрила простір для переходу від сировинної економіки до моделі, в основі якої лежать виробництво, переробка та військові технології. Виник запит на формування повноцінного miltech-кластера: від безпілотників, систем зв'язку, кібербезпеки та програмних рішень до виробництва боєприпасів та високоточних систем. В умовах постійного попиту на оборонні рішення Україна об'єктивно отримує шанс перетворитися з «ресурсного придатку» на виробничий і технологічний хаб у сфері безпеки.

Війна радикально змінила роль держави в економіці. Довоєнна логіка «держава як регулятор» трансформувалася у логіку «держава як мобілізатор і координатор ресурсів». Через державний бюджет та спеціальні механізми проходить більшість оборонних видатків, соціальних трансфертів та зовнішньої фінансової допомоги.

Паралельно з цим Міжнародний валютний фонд, затвердивши у березні 2023 року чотирирічну програму розширеного фінансування (Extended Fund Facility), закріпив рамку, у якій війна розглядається як довготривалий шок, що потребує поєднання фіскальної консолідації, утримання фінансової стабільності та поступового переходу до післявоєнної реконструкції. У документі «Ukraine: Request for an Extended Arrangement under the Extended Fund Facility and Review of Program Monitoring» МВФ прямо ставить за ціль утримати фіскальну, зовнішню, цінову та фінансову стабільність і водночас створювати умови для відновлення та майбутньої інтеграції України до ЄС [4]. Таким чином, держава стала центральним економічним гравцем, який одночасно акумулює внутрішні ресурси, залучає зовнішнє фінансування та задає пріоритети для акценту на переробній та технологічній складовій.

Фінансова система України у воєнних умовах перейшла до особливого режиму функціонування. Національний банк України зафіксував цей режим у своїх щоквартальних Inflation Reports, де описуються як шоки, так і відповіді монетарної політики. У звіті «Inflation Report, October 2024» НБУ, зокрема, зазначає прискорення інфляції у другій половині 2024 року та пояснює його поєднанням воєнних факторів, зміною тарифів та адаптацією бізнесу до нових умов [5]. Можна стверджувати, що фінансова стабільність у воєнний період є не природним станом ринку, а результатом жорсткого регуляторного режиму: валютні обмеження, особливий режим курсоутворення, підтримка ліквідності банків та координація з фіскальними органами. Це ще один вимір, у якому війна виступає механізмом зміни моделі – від відносно ліберального фінансового ринку до системи, де регулятор виконує роль «фінансового штабу».

Окремий вимір воєнної економіки – зовнішнє фінансування. Без міжнародної підтримки, як від МВФ, так і від ЄС, український бюджет та платіжний баланс не витримали б навантаження. Європейський Союз, запровадивши механізм Ukraine Facility на 2024–2027 роки, створив спеціальний інструмент до 50 млрд євро підтримки для України. З точки зору економічної моделі це означає, що Україна тимчасово перейшла до режиму «донорської економіки», де основні макрофінансові параметри значною мірою залежать від рішень зовнішніх кредиторів та партнерів. Водночас у цьому режимі вже закладаються контури майбутньої інвестиційної екосистеми: ресурси Ukraine Facility, кошти МВФ та інші програми можуть і повинні бути використані як перший ризик у структурах, що залучають приватний капітал у відбудову, переробку промисловість і miltech. Інакше донорська залежність з інструменту виживання може перетворитися на довгострокову пастку.

Війна в Україні є трагічним, але надзвичайно потужним механізмом перебудови економічної моделі. Вона завершила життєвий цикл гібридної сировинно-олігархічної системи, яка трималася на експорті сировини та інституційно слабкій державі, і відкрила можливість перейти до моделі, в центрі якої – виробництво, переробка, miltech-інновації, сильні державні

інституції та керована фінансова система. Ключовим завданням є використати це вікно можливостей: конвертувати мобілізаційну роль держави у стійку інституційну архітектуру; перетворити донорські ресурси на фундамент приватних інвестицій; перезапустити фінансову систему з режиму виживання в режим розвитку; закріпити за Україною позицію регіонального центру безпекових і воєнно-технологічних інновацій. У цьому сенсі війна не є реформою, але вона створює історичний шанс, який або буде капіталізований, або втрачений.

Список використаних джерел

1. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099445209072239810> (дата звернення: 03.12.2025).
2. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 03.12.2025).
3. The World Bank In Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine> (дата звернення: 03.12.2025).
4. Ukraine: Request for an Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility and Review of Program Monitoring with Board Involvement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2023/03/31/ukraine-request-for-an-extended-arrangement-under-the-extended-fund-facility-and-review-of-531687> (дата звернення: 03.12.2025).
5. Inflation Report October 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q4_en.pdf (дата звернення: 03.12.2025)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Гуменюк В.І., аспірант, Університет «Україна»

Фінансова безпека підприємств є однією з ключових умов забезпечення стабільності та стійкого економічного зростання в ринкових умовах. Стан економіки України, який характеризується нестабільністю, високим рівнем інфляції, ризиками у фінансово-кредитній сфері, потребує пошуку ефективних механізмів управління фінансовими ресурсами, що сприятимуть мінімізації ризиків і загроз для підприємств. Підвищення рівня фінансової безпеки підприємств має безпосередній вплив на їх здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, підтримувати ліквідність, забезпечувати інвестиційну привабливість і реалізовувати довгострокові стратегії розвитку. Особливого значення це питання набуває в контексті післявоєнного відновлення економіки України, коли суб'єкти підприємництва потребують не лише ефективних управлінських інструментів, а й стратегій, спрямованих на захист від загроз і забезпечення фінансової стабільності.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання є економічною категорією, що характеризує здатність суб'єктів підприємництва забезпечувати свою фінансову стабільність, уникати негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, а також зберігати умови для стійкого розвитку в довгостроковій перспективі. У сучасних умовах повномасштабного вторгнення, глобалізації економічних процесів, стрімкого розвитку технологій і постійних змін у регуляторному середовищі питання фінансової безпеки набуває першочергового значення для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, незалежно від їх масштабу, галузевої приналежності чи рівня інтеграції в міжнародний ринок.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва залежить від широкого спектра факторів, які умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів належать економічна та політична стабільність у державі, рівень інфляції, доступність фінансових ресурсів, валютні коливання,

законодавчі зміни та вплив конкурентного середовища. Економічна нестабільність, що супроводжується раптовими змінами в податковій політиці чи зростанням вартості кредитних ресурсів, створює додаткові ризики для підприємств, які, у свою чергу, впливають на їхню здатність до фінансового планування та управління ризиками. Внутрішні фактори, які безпосередньо формують фінансову безпеку, включають ефективність системи управління фінансами, здатність контролювати витрати, рівень ліквідності та платоспроможності, а також якість фінансового обліку та звітності. Крім того, стратегічне фінансове планування та інноваційний підхід до розвитку бізнесу забезпечують не лише адаптацію суб'єктів підприємництва до змін ринкового середовища, але й формують передумови для його довгострокового процвітання [1].

Однією з ключових функцій фінансової безпеки є забезпечення здатності суб'єктів підприємництва виявляти та нейтралізувати загрози, які можуть впливати на його діяльність. У цьому контексті ефективна система управління фінансовою безпекою передбачає ідентифікацію потенційних ризиків, моніторинг фінансових показників і створення механізмів реагування на кризові ситуації. Крім того, фінансова безпека виконує роль буфера між підприємством і зовнішнім середовищем, дозволяючи мінімізувати вплив несприятливих економічних факторів і стабілізувати внутрішні процеси.

Мінімізація фінансових ризиків є однією з ключових задач у забезпеченні фінансової безпеки підприємств. Серед основних інструментів мінімізації ризиків виділяють страхування фінансових операцій, використання хеджування для захисту від валютних або процентних коливань, а також диверсифікацію інвестиційних портфелів. Страхування кредитів і дебіторської заборгованості дозволяє зменшити ризик несплати з боку контрагентів, що особливо актуально для підприємств, які працюють у сегментах з високою кредитною активністю [2].

До ключових критеріїв, що визначають рівень безпеки суб'єктів підприємництва, належать кілька основних груп показників. Зокрема, показники платоспроможності, серед яких виділяють коефіцієнт абсолютної ліквідності, поточної ліквідності та зайнятості, дозволяють оцінити здатність

підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання. Фінансова стійкість вимірюється через такі параметри, як коефіцієнт автономії, плече фінансового важеля, забезпеченість власними коштами та маневреність обігових коштів [3].

Ділова активність характеризується оборотністю капіталу (оборотного, власного і позикового), а також дебіторської та кредиторської заборгованості. Рентабельність оцінюється за такими показниками, як рентабельність активів, власного капіталу, продукції та продажів. До показників розвитку відносять середньозважену вартість капіталу, рівень інвестування амортизації, а також темпи зростання прибутку, виручки й активів. Ці критерії забезпечують комплексний аналіз фінансової безпеки, охоплюючи найважливіші аспекти, що впливають на стабільність діяльності підприємств. Підтримання їх на належному рівні дозволяє мінімізувати ризики та знизити вплив загроз на економічну безпеку.

Фінансові ризики підприємств поділяються за рівнем їхньої значущості. Ризики, які мають високу значущість, включають неплатежі з боку контрагентів, втрату ліквідності, неспроможність виконувати фінансові зобов'язання, порушення фінансової рівноваги, втрату кваліфікованих кадрів, скорочення обсягів продажів і недоотримання прибутку через посилену конкуренцію, а також зменшення попиту з боку ключових споживачів. Варто зазначити, що ймовірність виникнення таких ризиків зазвичай обернено пропорційна їхній значущості. Для ефективного протистояння загрозам фінансовій безпеці малих підприємств необхідно впроваджувати спеціалізовані заходи, спрямовані на її підвищення.

Забезпечення оптимальної структури капіталу передбачає нарощування власного капіталу шляхом формування резервів і зростання нерозподіленого прибутку, а також зниження рівня позикового капіталу за рахунок зменшення кредиторської заборгованості, своєчасного погашення позик і кредитів, що контролюється через складання графіків платежів, що сприятиме підвищенню середньозваженої вартості капіталу.

Інвестиції в оновлення основних виробничих фондів дозволяють підвищити рівень інвестицій у амортизацію, що є ключовим для довгострокового розвитку підприємства.

Збільшення виручки можливо завдяки активному освоєнню нових ринків, модернізації обладнання та впровадженню нових видів продукції, що також сприятиме зростанню темпів виручки.

Підвищення вартості активів може бути забезпечено за рахунок збільшення необоротних активів, запасів, фінансових вкладень і грошових коштів, що позитивно вплине на динаміку темпів зростання активів. Ці заходи здатні не лише зміцнити фінансову безпеку суб'єктів підприємництва, але й сприяти підвищенню їхніх економічних, інвестиційних та якісних показників. Залежно від специфіки підприємства, можна реалізовувати як весь комплекс цих заходів, так і окремі їх складові. Отже, економічна безпека виступає важливим показником фінансової стійкості та відображає здатність підприємства ефективно протистояти викликам ринкової економіки.

Таким чином, фінансова безпека підприємств є невід'ємною складовою їх успішного функціонування та довгострокового розвитку національної економіки в умовах нинішніх викликів. Вона не лише забезпечує стійкість бізнесу до негативних впливів зовнішніх і внутрішніх загроз, але й виступає базисом для формування стратегій економічного зростання, адаптації до змін ринкового середовища та ефективного використання фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Цифрова трансформація економіки: мікро- та макроаспекти: колективна монографія / за заг. ред. Н.А. Мазур, д.е.н., проф.; Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 440 с.
2. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 320 с.
3. Варналій З.С., Бондаренко С.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. Економічний вісник університету. 2023. №56. С. 106-113. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113>.

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ

Єремєєв О. С., аспірант, Університет «Україна»

Острий І. Ф., асистент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національного технічного університету

Машинобудівна промисловість України є стратегічно важливою галуззю для забезпечення обороноздатності країни, її технологічного та інноваційного розвитку, інтеграції у глобальні ланцюги створення продукції. В умовах повномасштабної військової агресії російської федерації галузь зазнала значних руйнувань виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, втрати кваліфікованого персоналу. Водночас воєнний період засвідчив високий адаптаційний потенціал машинобудівного комплексу та його здатність до швидкої трансформації відповідно до потреб національної безпеки. Повоєнне відновлення машинобудування має стати основою для модернізації української економіки та її інтеграції у європейський економічний простір.

Правовою основою відновлення промисловості України є План відновлення України, затверджений відповідно до Указу Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 "Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни" [1]. План визначає стратегічне бачення трансформаційного відновлення промисловості на основі принципів негайного початку і поступового розвитку, нарощування справедливого добробуту, інтеграції в Європейський Союз, відбудови кращого та стимулювання приватних інвестицій. Реалізація плану відновлення узгоджується з Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, яка визначає розвиток промислового комплексу як один з ключових пріоритетів уряду.

Аналіз стану машинобудування в умовах війни засвідчує значну диференціацію розвитку підгалузей. У 2023 році оборонна промисловість стала одним з найбільших рушіїв відновлення економіки – вітчизняний оборонно-промисловий комплекс виріс утричі порівняно з 2022 роком, у 2024 році очікується зростання вшестеро [2, с. 89]. Активне виробництво відбувається за

напрямами: бронетехніка, морські й радарні системи, високоточне озброєння, боєприпаси, авіабудування, авіаремонт. За шість місяців 2024 року Міністерство оборони України допустило до експлуатації майже 480 нових зразків озброєння та військової техніки, з яких близько 290 зразків становить вітчизняна продукція [3, с. 112].

Унаслідок розгортання повномасштабної війни припинила роботу більш як третина промислових підприємств. За оцінками Київської школи економіки, з початку війни до вересня 2022 року було пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, з урахуванням великих та середніх об'єктів у східних та південних областях України [4, с. 134]. За підсумками 2022 року загальна сума прямих збитків підприємств оцінюється у 13 млрд доларів США. Важлива роль, яку відіграє промисловість у забезпеченні стійкості економіки України в умовах затяжної війни і повоєнного відновлення, зумовлює пріоритетність кроків, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності у промисловості.

Підтримка машинобудівних підприємств здійснюється через систему державних програм та фінансових інструментів. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 169-р затверджено план заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022-2024 роки [5]. Ключовим інструментом підтримки виробників стала програма "Гранти для переробних підприємств", в рамках якої переробні підприємства, що постраждали від збройної агресії, можуть отримати до 16 млн грн на закупівлю, доставку та монтаж обладнання. Держава бере на себе до 80% витрат на умовах співфінансування. У 2024 році підприємства отримали 375 грантів на суму 1,8 млрд грн, що свідчить про активне використання механізму державної підтримки.

Важливим інструментом підтримки вітчизняних виробників є підвищення рівня локалізації у державних закупівлях. З 1 січня 2025 року мінімальний рівень локалізації під час публічних закупівель продукції машинобудування зріс з 20% до 25%. Це означає, що державні установи, підприємства та органи місцевого самоврядування можуть закуповувати лише ту машинобудівну продукцію, в якій частка українських

компонентів становить щонайменше 25%. Така політика стимулює розвиток внутрішнього виробництва та створення доданої вартості в Україні [6, с. 156].

Розвиток машинобудування у повоєнний період має орієнтуватися на європейські стандарти та вимоги. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає поширення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції на 27 секторів, здебільшого машинобудування, що дозволить досягти відповідності української продукції технічним регламентам ЄС та знизить нетарифні бар'єри для України в торгівлі [7, с. 178]. Реалізація адміністративних та інституційних реформ для виконання зобов'язань щодо гармонізації стандартів сприятиме зростанню якості й безпечності промислової продукції на внутрішньому ринку України.

Серед найбільш перспективних секторів машинобудування, що матимуть особливе значення в період повоєнного відновлення, дослідники виділяють виробництво військової та спецтехніки, засобів, що підвищують обороноздатність держави, техніки сільськогосподарського призначення, транспорту для підвищення швидкості відбудови інфраструктури [8, с. 37]. Розвиток транспортного машинобудування створюватиме позитивний кумулятивний ефект в інших галузях економіки країни – металургії, хімічній промисловості, електротехнічній галузі, стимулюватиме наукову та інноваційну діяльність науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій України.

Потенціал виробництва широкого спектра продукції з високим рівнем доданої вартості, здатної задовольнити внутрішній попит, міститься у виробництві залізничного рухомого складу. У процесі повоєнного відновлення та реалізації завдань підготовки до європейської інтеграції України необхідно модернізувати виробництва, працювати над удосконаленням конструкцій вантажних вагонів і створенням продукції нового покоління з покращеними технічними, екологічними характеристиками та показниками безпеки руху [2, с. 98]. Сільськогосподарське машинобудування має значний потенціал

для відновлення з огляду на стратегічне значення аграрного сектору для української економіки.

Відновлення машинобудування вимагає вирішення низки проблемних питань. По-перше, нагальною є потреба у відновленні застарілої технологічної бази та оновленні основних фондів. По-друге, критичною залишається проблема фінансування модернізації виробничих потужностей. По-третє, галузь характеризується неоднорідністю розвитку з низькою часткою нових наукомістких технологій і розробок [9, с. 151]. Існують різні механізми сприяння зміни структури галузі в напрямку інноваційних виробництв і підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування на міжнародному ринку.

Ключовим напрямом розвитку машинобудування у повоєнний період має стати впровадження екологічних та енергоефективних технологій відповідно до концепції зеленого відновлення. Україна може скористатися можливостями, що створює повоєнне відновлення, для того, щоб закласти основи майбутнього зеленого зростання та відповідності європейським стандартам сталого розвитку. Це передбачає використання відновлюваних джерел енергії у виробничих процесах, впровадження технологій циркулярної економіки, зменшення викидів парникових газів, модернізацію обладнання відповідно до найкращих доступних технологій [10, с. 142].

Важливою передумовою успішного відновлення машинобудування є розвиток людського капіталу галузі. Відновлення та розширення виробничих потужностей дозволить створити нові робочі місця в період повоєнної відбудови промислового сектору держави. Машинобудівна галузь традиційно характеризується високою часткою кваліфікованих працівників з достатньо високою заробітною платою, що робить її привабливою для трудових ресурсів та сприяє соціально-економічному розвитку регіонів. Поліпшення стану та перспектив розвитку машинобудування дасть можливість забезпечити соціально-економічний розвиток, оскільки саме в ній зосереджений істотний обсяг робочих місць.

Залучення міжнародних інвестицій є критично важливим для повоєнного відновлення машинобудування. При відповідних

умовах безпеки та економічного клімату європейські підприємства можуть відкрити власні виробничі потужності на території України, що сприятиме зростанню кількості робочих місць, трансферу технологій, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості [11]. Участь України у фондах і програмах Європейського Союзу, зокрема у спеціальних фондах, які є доступними для країн-кандидатів на вступ до ЄС, сприятиме розбудові промислового потенціалу через реалізацію проєктів з відновлення.

Інноваційна діяльність як основа розвитку та перспективних суспільних змін набуває особливої актуальності для України в період воєнної агресії, оскільки дозволяє забезпечити відповідний рівень обороноздатності країни, швидкий процес відновлення інфраструктури та є потужним фактором економічного зростання. Інновації під час війни створюють фундамент для майбутнього відновлення країни через впровадження нових технологій, модернізацію виробничих процесів, розвиток наукомістких галузей економіки.

Повоєнне відновлення машинобудування України має здійснюватися комплексно з урахуванням європейських стандартів, принципів сталого розвитку, цифрової трансформації та зеленої економіки. Ефективна державна політика підтримки, сучасні технології, міжнародне співробітництво та залучення приватних інвестицій стануть ключем до підвищення конкурентоспроможності української продукції машинобудування на світовому ринку та зміцнення економічної безпеки держави. Машинобудування має потенціал стати драйвером економічного зростання України у повоєнний період за умови реалізації системних заходів з модернізації галузі.

Список літератури

1. Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022> .
2. Бураковський І. В., Плюта К. В. Напрями розбудови машинобудування в Україні як драйвера економічного розвитку під час війни та у повоєнний період : аналіт. зап. Київ : НІСД, 2024. 16 с.

3. Сучасні тенденції в українській промисловості : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2024. 23 с.
4. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2024. 18 с.
5. Про затвердження плану заходів з підтримки легкої промисловості України на 2022-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 № 169-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-p> .
6. Абушов Т. А. Стан машинобудування в Україні через призму управління ресурсами. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2024. Т. 334, № 5. С. 151-156.
7. Перспективи модернізаційних зрушень у промисловості України в процесі євроінтеграції : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2023. 268 с.
8. Пінчук О. В. Трансформаційні зміни у машинобудуванні України під впливом воєнних дій. Трансформаційна економіка. 2024. № 3 (08). С. 37-44.
9. Геєць В. М. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. Економіка України. 2024. № 11 (756). С. 3-28.
10. Шарпатюк М. В. Аграрне машинобудування в Україні: виклики та можливості розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки. 2024. Т. 339, № 4. С. 142-147.
11. Самофалова М.О. Ефективність діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування та стратегічні напрями розвитку галузі у повоєнний період. *Ефективна економіка*. 2025. №5. DOI:[10.32702/2307-2105.2025.5.62](https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.5.62)

ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кожемяко Артем, аспірант, Університет «Україна»

Анотація. У роботі досліджено вплив повномасштабної війни на економіку України та функціонування підприємницького сектору. Обґрунтовано необхідність активної державної економічної політики, спрямованої на відновлення виробничого потенціалу, створення робочих місць і забезпечення макроекономічної стабільності. Визначено ключові напрями повоєнної модернізації економіки, орієнтовані на інноваційний розвиток, підтримку стратегічних галузей і інтеграцію України до європейського економічного простору.

У період воєнних дій державна політика, спрямована на розвиток підприємництва, набуває особливої ваги, оскільки є ключовим чинником забезпечення економічної стійкості та післявоєнного відновлення держави. Повномасштабна війна, що триває в Україні, зумовлює появу низки складних викликів для органів влади, які стосуються зміцнення оборонного потенціалу, збереження макроекономічної рівноваги та всебічної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності. У цьому контексті проведення дослідження є необхідним для глибшого осмислення проблематики та визначення найбільш результативних напрямів державної підтримки підприємництва в умовах воєнного періоду [3, с. 38].

З початком повномасштабної збройної агресії проти України 24 лютого 2022 року національна економіка зазнала суттєвих і тривалих негативних трансформацій, вплив яких відчувається й дотепер. Підприємницький сектор одним із перших зіткнувся з руйнівними наслідками війни, що проявилось у різкому зростанні рівня невизначеності в бізнес-середовищі та, як наслідок, у припиненні або призупиненні діяльності значної кількості підприємств. Воєнні дії призвели до масштабного руйнування об'єктів критичної інфраструктури, які забезпечували безперербійне функціонування ключових бізнес-процесів в економіці країни [5, с. 191].

Стратегія повоєнного відновлення та комплексної модернізації економіки України має формуватися на засадах поєднання орієнтації на інтеграцію до європейського економічного простору з урахуванням наявних можливостей і перспектив розвитку, а також подолання периферійного характеру економічної діяльності. Важливим позитивним чинником є збереження Україною окремих високотехнологічних видів і напрямів діяльності, наявність значного ресурсного та наукового потенціалу. Передусім йдеться про розробки, орієнтовані на поглиблену переробку сировини та організацію виробництва високотехнологічної продукції безпосередньо на території країни.

Економічний розвиток неможливий без реалізації активної та цілеспрямованої державної політики. Однією з найгостріших проблем сучасного розвитку економіки України є втрата трудового й виробничого потенціалу в умовах повномасштабного вторгнення держави-агресора. Водночас надзвичайно важливим завданням залишається підтримання макроекономічної стабільності. У зв'язку з цим ключовими пріоритетами державної економічної політики мають стати відновлення й модернізація виробничого потенціалу, створення нових робочих місць, а також реалізація комплексу заходів, спрямованих на збереження макроекономічної стабілізації [1, с. 32].

Варто наголосити, що подальший розвиток економіки має базуватися на принципах інноваційності, стійкості та конкурентоспроможності. Досвід країн Європейського Союзу у сфері економічних реформ може стати важливим орієнтиром для адаптації України до вимог упровадження передових технологічних рішень, підвищення ефективності виробничих процесів і зменшення негативного впливу на довкілля. Інтеграція українських підприємств до міжнародних ланцюгів постачання та впровадження стандартів ЄС сприятимуть зростанню продуктивності національної економіки та її відповідності міжнародним вимогам. У сукупності це створить передумови для нарощування експорту, залучення інвестицій і формування нових робочих місць, що є фундаментальними чинниками економічного зростання та підвищення рівня добробуту

домашніх господарств. Створення робочих місць дозволяє зберігати заощадження населення та підтримувати трудовий потенціал економіки, тоді як за нинішніх умов вони значною мірою скорочуються через втрату зайнятості та падіння реальних доходів. Саме тому розширення пропозиції робочих місць створює можливості для стабілізації поточних доходів домогосподарств і запобігання зменшенню їхніх заощаджень.

Досвід повоєнної модернізації низки держав переконливо свідчить, що нехтування політикою цілеспрямованого створення робочих місць призводить до тривалої стагнації виробництва та формування хронічного безробіття. Очевидною є необхідність не допустити сценарію, за якого Україна перетвориться на постачальника робочої сили для інших країн. Відсутність активної державної політики ускладнила відновлення країни після кризи 2014-2015 рр., що призвело до поглиблення відставання від держав Центральної та Східної Європи, рекордного скорочення заощаджень та інвестицій, зростання трудової міграції й безробіття, а також посилення деіндустріалізації економіки.

Пріоритетні напрями галузевої політики доцільно зосередити на розвитку військово-промислового комплексу та технологій подвійного призначення, раціональному використанні природних ресурсів, видобутку й переробці вуглеводнів. Держава має у своєму розпорядженні широкий спектр інструментів економічної політики, здатних стимулювати створення нових робочих місць і забезпечувати мультиплікативний ефект в економіці. Серед них – державні інвестиції у пріоритетні види діяльності, розвиток державно-приватного партнерства, різні форми державної підтримки суб'єктів підприємництва, використання механізмів державних гарантій за кредитами та компенсації відсоткових ставок, державне замовлення на товари й послуги, активне стимулювання імпортозаміщення та локалізації виробництва, а також з подолання проблем у сфері логістики, транспортної інфраструктури й енергопостачання.

Умови воєнного стану об'єктивно зумовлюють потребу в активній промисловій політиці. З урахуванням того, що витрати валютних ресурсів на закупівлю озброєнь і обсяги міжнародної

воєнної допомоги з часом можуть скорочуватися, розвиток військово-промислового комплексу та виробництва товарів подвійного призначення має стати ключовим пріоритетом. Відновлення й модернізація промислових підприємств є одним із найважливіших національних завдань, оскільки великі промислові об'єкти не лише створюють значну кількість робочих місць, а й формують попит на суміжні послуги, стимулюючи розвиток малого бізнесу. Відродження національної промисловості повинно здійснюватися на основі глибокого технологічного оновлення. Водночас у високотехнологічних секторах, особливо за умов постійних воєнних ризиків, ринкові стимули є недостатніми, що потребує активної державної політики підтримки інновацій. Підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу та створення виробництв із високим рівнем переробки корисних копалин і сільськогосподарської продукції здатні забезпечити структурні зрушення в економіці, підвищити її технологічний рівень і сприяти формуванню потужних виробничих кластерів із великою кількістю робочих місць.

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [6], ухвалена у 2020 році, не враховує масштабів нестабільності, спричиненої російсько-українською війною. Водночас ключова роль фінансового сектору, закладена в цьому документі, залишається актуальною навіть за змінених умов його функціонування [4].

За оцінками науковців, експертів і представників бізнес-спільноти, найбільш перспективними галузями української економіки, здатними забезпечити значний ефект технологічної модернізації, є атомна енергетика, титанове, літійове та алюмінієве виробництво, чорна металургія, важке машинобудування, фармацевтична галузь і виробництво медичної техніки, сучасні нафтохімічні виробництва органічних продуктів, виготовлення синтетичних рідких видів палива, а також аграрна селекція та генетика.

Надзвичайно важливим загальнонаціональним завданням є відновлення промислової бази для задоволення потреб цивільного населення та Збройних сил України. З цією метою необхідно максимально задіяти внутрішній потенціал

промислового розвитку, особливо в тих секторах, де країна має достатні ресурсні, виробничі та науково-кадрові можливості. Розвиток зазначених виробництв на високотехнологічній основі дає змогу, з одного боку, виробляти продукцію з високою доданою вартістю, а з іншого – інтегруватися у глобальні виробничі ланцюги з опорою на власні ресурси. Формування повного циклу виробництва, зокрема титанової та алюмінієвої продукції, є стратегічно важливим для аерокосмічної, військово-промислової, машинобудівної, будівельної та медичної галузей.

Енергетична безпека національної економіки має статус питання державної важливості та потребує активної участі органів влади. Пріоритетними 4 напрямками є нарощування видобутку власних вуглеводневих ресурсів, створення підприємств із їх переробки, розвиток логістичної інфраструктури постачання енергоносіїв. Повномасштабна агресія кардинально змінила логістику транспортування українського експорту, що вимагає перебудови транспортної інфраструктури з урахуванням потреб реалізації експортного потенціалу та забезпечення оборонного комплексу. До заходів, які стимулюють експортну діяльність, також належить спрощення процедур митного контролю.

Аграрний сектор України характеризується значним потенціалом розвитку, що є беззаперечним фактом. Водночас ключовим напрямом його стратегічної модернізації виступає підвищення рівня та глибини переробки аграрної сировини. Підприємства галузі загалом залишаються конкурентоспроможними та могли б самостійно нарощувати виробничі потужності шляхом інвестування у переробні підприємства, однак звуження ринків збуту та висока вартість кредитних ресурсів істотно обмежують такі можливості [2, с. 12].

Крім того, важливо враховувати, що інституційна зрілість є невід'ємною складовою конкурентоспроможної економіки. Дотримання принципу верховенства права, зниження рівня корупції та ефективний захист прав власності створюють сприятливі умови для масштабного залучення інвестицій. Саме тому інституційні реформи в Україні потребують подальшого поглиблення. Паралельно необхідно реалізовувати структурні заходи, зокрема інструменти стимулювання імпортозаміщення й

локалізації виробництва, а також державні ініціативи з розвитку логістики та транспортної інфраструктури, що підвищує стійкість економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків.

Стратегія структурної трансформації економіки України має спиратися на активну державну політику створення робочих місць і охоплювати такі напрями, як локалізація та імпортозаміщення, виробництво озброєнь і воєнна конверсія промисловості, забезпечення енергетичної безпеки, розвиток логістики й транспортної інфраструктури, фінансова санація та реструктуризація підприємств стратегічного значення. Запуск нових виробництв сприятиме ефективному поєднанню грошової маси зі створенням доданої вартості та формуванню податкових надходжень. Зростання грошового обігу та кількості конкурентоспроможних виробництв дозволить знизити інфляційні ризики, а створення робочих місць стане стимулом для повернення трудових мігрантів. Водночас надто повільні темпи економічного зростання створюють загрозу недосягнення важливих макроекономічних показників, зокрема зменшення співвідношення державного боргу до ВВП, що може підірвати фінансову стабільність.

Збалансований розвиток економічної структури України потребує комплексного та системного підходу, який передбачає вдосконалення процесів структурної трансформації. Актуальним завданням є розроблення й реалізація цілісної стратегії модернізації економіки, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності виробництв із високим рівнем обробки та значною часткою доданої вартості. Глибокі структурні перетворення мають забезпечити зміни в інституційному середовищі, що визначає функціонування ринків і 5 можливості підприємств виходити на них. Незважаючи на здійснені заходи з досягнення певної макроекономічної стабілізації, економіка України й надалі залишається вразливою, а однією з ключових проблем є надзвичайно низький рівень реалізації її потенціалу зростання [7, с. 9–11].

Висновки. Отже, повномасштабна війна суттєво ускладнила функціонування економіки України та загострила потребу в активній державній економічній політиці. Пріоритетного значення набувають відновлення й модернізація

виробництва, створення робочих місць і збереження макроекономічної стабільності.

Повоєнний розвиток має ґрунтуватися на інноваціях, підтримці стратегічних галузей та інтеграції у європейський економічний простір, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності й довгострокову стійкість національної економіки.

Список використаних джерел

1. Бублик Є. Монетарна політика і кредитна підтримка економіки в умовах війни та глобальної нестабільності. Економіка України. 2024. № 10. С. 27–44.

2. Геєць В. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. Економіка України. 2024. № 11. С. 3–28.

3. Дзюрах Юрій Михайлович, Манукян Едгар Артурович. Державна політика підтримки та розвитку підприємництва в Україні у воєнний період: ключові аспекти в контексті мобілізації ресурсів та продовольчої безпеки. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Випуск 1, 2024. С. 37 – 44.

4. Неізнана, О., Григорук, А., Литвин, Л. (2022). Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, (39).

5. Солоненко Ю., Панасюк П. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. Галицький економічний вісник. 2023. Том 82. № 3. С. 190-200.

6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Київ: Національний банк України, 2021. 104 с.

7. Штань М. В. Державна політика активізації розвитку економіки [Електронний ресурс] / М. В. Штань // Інвестиції: практика та досвід. - 2025. - № 1. - С. 7-12.

ПІДТРИМКА ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Манейло Д.С., аспірант, ЗВО “Університет “Україна”

Війна стала серйозним випробуванням для економіки України та оголила вразливі місця у функціонуванні багатьох галузей. Руйнування підприємств, логістичні збої, втрата ринків збуту й дефіцит інвестицій суттєво ускладнили господарську діяльність. У таких умовах роль державної політики значно зросла, адже саме вона визначає напрями підтримки економіки та можливості її адаптації до воєнних реалій.

Підтримка галузей економіки в умовах війни не може бути універсальною, оскільки різні сфери стикаються з різними викликами. Найбільшої уваги потребують ті галузі, від стабільності яких залежить життєзабезпечення країни. Насамперед це агропромисловий комплекс, енергетика, транспорт і логістика, а також переробна промисловість та сектор інформаційних технологій. Саме ці напрями формують економічний фундамент держави навіть за умов воєнного часу.

Водночас важливо враховувати регіональні особливості розвитку галузей, оскільки рівень руйнувань, доступ до ресурсів та кадровий потенціал суттєво відрізняються між територіями. Децентралізований підхід до реалізації державної економічної політики дозволяє більш ефективно спрямовувати фінансову допомогу та підтримувати локальні ініціативи, що сприяють збереженню економічної активності на місцях. Одним із ключових інструментів державної підтримки залишається фінансова допомога бізнесу.

Програми пільгового кредитування, податкові послаблення та державні гарантії дозволяють підприємствам зберігати виробництво й робочі місця. Особливе значення така підтримка має для малого та середнього бізнесу, який є більш уразливим до кризових явищ, але водночас відіграє важливу роль у регіональному розвитку та зайнятості населення. Крім того, важливо забезпечити прозорість і доступність механізмів державної підтримки, оскільки надмірна бюрократизація може знижувати ефективність навіть добре продуманих програм. Цифровізація державних сервісів і спрощення процедур подання

заявок дозволяють підприємствам швидше реагувати на зміни та зосереджувати ресурси безпосередньо на виробничій діяльності.

Поряд із фінансовими заходами зростає роль інноваційної політики держави. Війна прискорила потребу в технологічних рішеннях, цифровізації бізнес-процесів та підвищенні енергоефективності виробництва. Державне стимулювання інновацій дозволяє підприємствам не лише виживати, а й поступово змінювати свою модель розвитку, орієнтуючись на сучасні та більш конкурентоспроможні підходи.

Окрему увагу слід приділяти підтримці галузей, орієнтованих на експорт, оскільки саме вони формують валютні надходження та сприяють макроекономічній стабільності. В умовах обмеженої логістики важливого значення набуває диверсифікація експортних маршрутів і розширення співпраці з міжнародними партнерами. Не менш важливим напрямом державної політики є збереження та розвиток людського капіталу. Перекваліфікація працівників, підтримка зайнятості внутрішньо переміщених осіб і ветеранів, а також співпраця з освітніми закладами сприяють забезпеченню галузей необхідними кадрами. У довгостроковій перспективі саме людський потенціал визначатиме можливості економічного відновлення країни.

Таким чином, державна політика підтримки галузей економіки в умовах війни має поєднувати оперативні антикризові заходи з орієнтацією на майбутній розвиток. Збалансоване використання фінансових, інноваційних та соціальних інструментів дозволяє не лише пом'якшити наслідки воєнних втрат, а й закласти підґрунтя для структурної модернізації економіки України у повоєнний період.

Список літератури

1. Міністерство економіки України. Основні напрями державної економічної політики в умовах воєнного стану. Київ, 2023.
2. World Bank. Ukraine Economic Update: Resilience and Recovery. Washington, 2024.
3. OECD. Industrial Policy in Times of Crisis. Paris, 2022.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

НСВАЛОВ А.Г., Кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий консультант **ЧЕЧЕЛЬ О.М.**,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри управління та адміністрування
Університету «Україна»

Повномасштабна війна стала безпрецедентним викликом для національної економіки України, суттєво загостривши проблему забезпечення макроекономічної стійкості держави. Руїнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, скорочення інвестиційних потоків, стрімке зростання бюджетного дефіциту та високий рівень невизначеності значно ускладнили реалізацію наявних механізмів для економічного розвитку. В цих умовах формування ефективної інноваційно-інвестиційної політики держави, здатної не лише компенсувати втрати, а й закласти основу для довгострокового економічного зростання, набуває особливої ваги.

Макроекономічна стійкість під час воєнного стану визначається здатністю економічної системи держави адаптуватися до важких системних шоків, зберігати керованість основних макропоказників і створювати передумови для відновлення після завершення активної фази війни. Саме інновації та інвестиції розглядаються сьогодні як ключові чинники підвищення стійкості національної економіки, оскільки вони забезпечують структурну модернізацію, технологічне оновлення та підвищення конкурентоспроможності.

З огляду на зазначене, дослідження ролі інноваційно-інвестиційної політики держави як інструменту забезпечення макроекономічної стійкості України в умовах війни є надзвичайно актуальним і має як теоретичне, так і прикладне значення.

Теоретико-методологічні засади макроекономічної стійкості.

Сучасна економічна наука трактує макроекономічну стійкість як здатність національної економіки підтримувати збалансований розвиток, протидіяти всім внутрішнім і зовнішнім загрозам а також швидко відновлюватися після кризових явищ. В умовах війни до традиційних складових макроекономічної стійкості (цінова стабільність, збалансованість бюджету, стабільність фінансової системи) додаються іще такі елементи, як адаптивність економічної політики, гнучкість інституцій та ефективність державного втручання.

Інноваційно-інвестиційна політика держави є ключовим елементом системи макроекономічного регулювання, адже саме вона формує умови для мобілізації фінансових ресурсів, стимулювання технологічного розвитку та залучення внутрішніх і зовнішніх інвесторів. В умовах війни роль держави в інвестиційних процесах суттєво зростає, оскільки приватний капітал демонструє обережність через високі ризики та невизначеність.

Методологічною основою дослідження є системний підхід, який дозволяє розглядати інноваційно-інвестиційну політику як цілісний механізм, що поєднує фінансові, інституційні та регуляторні інструменти впливу на макроекономічну динаміку. Також було використано інституціональний підхід, що акцентує увагу на ролі державних інститутів у формуванні сприятливого інвестиційного середовища.

Стан і виклики інноваційно-інвестиційного розвитку України в умовах війни.

Повномасштабні воєнні дії призвели до різкого скорочення інвестиційної активності в Україні. Значна частина іноземних інвесторів призупинила або відклала реалізацію проєктів, а внутрішні інвестиції зосередилися переважно на підтримці критично важливих галузей. Водночас війна стала каталізатором окремих інноваційних процесів, зокрема у сфері цифрових технологій, оборонної промисловості, логістики й енергетики.

Серед ключових викликів інноваційно-інвестиційного розвитку в умовах війни можна виділити:

- високий рівень інвестиційних ризиків;

- обмеженість бюджетних ресурсів;
- зниження платоспроможності населення;
- руйнування інфраструктури;
- кадрові втрати та міграційні процеси.

Разом з тим все ще зберігається певний потенціал для інноваційного прориву за рахунок переорієнтації національної економіки на сучасні технології, інтеграції у європейський економічний простір і використання міжнародної фінансової допомоги. Саме в цьому контексті державна інноваційно-інвестиційна політика має стати ключовим інструментом стабілізації макроекономічної ситуації.

Інноваційно-інвестиційна політика як фактор макроекономічної стійкості

В умовах війни інноваційно-інвестиційна політика держави набуває антикризового характеру та спрямовується на підтримку стратегічно важливих секторів економіки. До основних інструментів такої політики належать:

- державні інвестиції у критичну інфраструктуру;
- податкові стимули для інноваційних підприємств;
- гарантії та страхування інвестиційних ризиків;
- підтримка науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;
- розвиток публічно-приватного партнерства.

Особливу роль при цьому відіграють державні інвестиції, які виконують функцію певного орієнтира для залучення приватного капіталу. У воєнний час вони спрямовуються на відновлення критичної інфраструктури, зокрема транспортної, енергетичної та соціальної, що безпосередньо впливає на стабілізацію основних макроекономічних показників. Інноваційна складова державної політики в свою чергу забезпечує структурну трансформацію економіки, зменшуючи її залежність від сировинних галузей і підвищуючи додану вартість виробництва. Це сприяє зростанню продуктивності праці, розширенню експортного потенціалу та зміцненню фінансової стабільності.

Міжнародний вимір інноваційно-інвестиційної політики.

Важливим чинником забезпечення макроекономічної стійкості України є міжнародна фінансова та інвестиційна

підтримка. В умовах війни актуалізувалася співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, урядами іноземних держав і глобальними інвесторами. Залучення зовнішніх ресурсів дозволить компенсувати дефіцит внутрішніх інвестицій і підтримувати реалізацію інноваційних проєктів.

Інтеграція України до європейського економічного простору створює для нашої держави додаткові можливості щодо гармонізації інноваційно-інвестиційної політики з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів і формуванню довгострокових передумов для стійкого економічного зростання. Водночас ефективність міжнародної підтримки значною мірою залежить від здатності держави забезпечити прозорість використання ресурсів, стабільність регуляторного середовища та узгодженість макроекономічної політики.

Висновки.

В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що інноваційно-інвестиційна політика держави є одним із ключових інструментів забезпечення макроекономічної стійкості України в умовах війни. Її ефективність визначається здатністю поєднувати антикризові заходи з довгостроковими стратегічними цілями розвитку. Інновації та інвестиції виступають не лише засобом подолання поточних економічних втрат, а й основою формування нової моделі економічного зростання, орієнтованою на технологічний розвиток та інтеграцію у світову економіку. Посилення ролі держави в інвестиційних процесах у воєнний час є об'єктивною необхідністю, що у перспективі має активізувати дії і з боку приватного капіталу.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. - К., 2015. - 336 с.
2. Амоша О.І., Саломатіна Л.М. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи // Економіка України. - 2017. - №3(664). - С. 20-34.
3. Лібанова Е.М. Людський капітал України: втрати внаслідок війни і перспективи повоєнного відродження (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 5

лютого 2025 р.). Вісник НАН України. 2025. № 4. С. 38-45.
<https://doi.org/10.15407/vsn2025.04.038>

4. Світовий Банк. (2023). Ukraine Economic Update. Washington, DC: World Bank. documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/P1801741bea12c012189ca16d95d8c

5. Міжнародний валютний фонд (IMF). (2022). Macroeconomic Stability in Conflict-Affected States. Washington, DC: International Monetary Fund

6. European Commission. (2023). «Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment».

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Петрученко Р.М., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Управління лісовим господарством за участю зацікавлених сторін представляє собою структуровану систему співпраці між урядовими установами, комерційними й некомерційними організаціями, користувачами лісових ресурсів, місцевими громадами та іншими суб'єктами. Метою такого співробітництва є досягнення спільних цілей, які спрямовані на забезпечення раціонального та сталого використання лісових ресурсів [1].

Основна концепція зазначеного підходу полягає в тому, що участь зацікавлених сторін у процесах управління лісовими ресурсами, як самостійно, так і у співпраці з державними органами, демонструє вищу ефективність у порівнянні з централізованим управлінням, що здійснюється виключно державними структурами. Останнє нерідко веде до надмірної експлуатації лісових ресурсів або до їхнього перетворення на ресурси відкритого доступу, що своєю чергою провокує деградаційні процеси та втрату екосистеми. Передача лісових ресурсів у приватну власність або володіння місцевих громад створює сприятливі умови для забезпечення сталої політики в галузі лісового господарства. Такий підхід знаходить своє підтвердження в історичних даних, які свідчать, що численні місцеві громади продемонстрували здатність відповідально управляти своїми ресурсами [2].

Управління лісовим господарством із залученням зацікавлених сторін може впроваджуватися у таких формах, які мають свої особливості та ступінь взаємодії [3]:

- інформування передбачає надання зацікавленим сторонам інформації без можливості зворотного зв'язку чи обговорення прийнятих рішень, пов'язаних із веденням лісового господарства;

- консультування полягає у зверненні до зацікавлених осіб за їхніми поглядами на проблемні питання (наприклад, щодо планів управління лісами). Однак, остаточні рішення ухвалює орган, що ініціював консультації, з урахуванням або без урахування отриманих пропозицій;

- участь у реалізації вже прийнятих рішень передбачає залучення зацікавлених сторін до виконання конкретних заходів, але водночас можливість впливу на кінцевий результат мінімальна або відсутня;

- спільне управління передбачає розподіл відповідальності за прийняття рішень між різними суб'єктами (державними та недержавними), що базується на узгоджених домовленостях.

Тобто, форми співробітництва можна звести до двох основних напрямів. Перший - делегування, коли частина повноважень і відповідальності передається зацікавленим сторонам. Другий - самообілізація, що виражається у незалежних ініціативах з боку цих сторін безпосередньо під консультативним супроводом зовнішніх експертів. Наприклад, це може бути контроль за використанням природних ресурсів місцевими жителями, які ними розпоряджаються. У таких випадках державні органи управління виконують більш допоміжну роль [4].

Управління лісовим господарством із залученням зацікавлених сторін має низку значних переваг. Воно сприяє покращенню комунікації між державними структурами, приватним сектором та громадськістю, стимулює створення нових знань, дозволяє інтегрувати громадян у процес ухвалення рішень, забезпечує сталий розвиток галузі, допомагає уникати або вирішувати конфлікти, пов'язані з використанням лісів, і полегшує реалізацію стратегічних планів управління.

Порівняно з традиційним підходом в управлінні, коли всі питання вирішуються виключно державними органами, модель з участю зацікавлених сторін демонструє більшу адаптивність. Це дозволяє краще синхронізувати інтереси лісового господарства з економічними потребами та соціальними запитами. Згідно з дослідженням Лесюк Г. М. [3], така гнучкість сприяє формуванню тіснішої взаємодії між сектором лісового господарства, економікою та суспільством.

Попри переваги, цей підхід має і свої недоліки. Серед основних викликів відзначають тривалий термін впровадження та високі фінансові затрати. Крім того, він нерідко піддається критиці з боку експертів і керівників через відсутність чітко

структурованого і систематичного підходу до збору, аналізу та інтерпретації інформації від зацікавлених сторін.

Відомо, що органи державного управління у сфері лісового господарства здійснюють чотири ключові функції: законодавчу, контрольну, господарську та функцію забезпечення розвитку. Законодавча функція передбачає формування лісової політики шляхом прийняття відповідних законів і нормативно-правових актів. Контрольна функція полягає у здійсненні нагляду за станом усіх лісових ресурсів та дотриманням законності у цій сфері. Господарська функція включає організацію лісгосподарської діяльності, яка спрямована на ефективне управління лісовими ресурсами. Функція забезпечення розвитку охоплює підтримку наукових досліджень і освітніх ініціатив у галузі, проведення інвентаризації лісів, ведення статистики, планування, а також заходи з охорони, захисту, відновлення і розширення лісових площ. Залежно від розподілу означених функцій між різними управлінськими структурами, виділяють три основні моделі управління лісовим господарством: комплексна модель, роздільна модель та модель передачі повноважень (орендно-концесійна) [5].

Основним атрибутом комплексної моделі управління лісовим господарством є виконання господарської функції і функції контролю одним органом управління. В основному це застосовується в Португалії, Бельгії, Данії, Туреччини, Польщі. У рамках роздільної моделі управління лісовим господарством законодавчі та наглядові функції покладаються на органи управління лісовим господарством, які не залучені до безпосереднього ведення лісгосподарської діяльності. Така модель характерна для Австрії, Великої Британії, Фінляндії, Франції, Литви. Модель передачі повноважень здебільшого застосовується в країнах із високим рівнем лісистості, де значні ділянки лісів залишаються поза рамками господарської діяльності. У таких випадках управління лісами здійснюють приватні підприємства через механізми довгострокової оренди або концесій. Водночас державні органи, що займаються управлінням лісового господарства, зосереджуються на виконанні регулюючих і наглядових функцій у цій сфері.

Характерна для Канади, Камеруну, Республіки Конго, Камбоджі, Ліберії тощо [5, 6].

Досвід США та Фінляндії свідчить, що приватна форма власності на ліси стимулює розвиток суміжних з лісовим господарством економічних напрямів. Водночас, в Україні приватне лісове господарство залишається малопоширеним, а приватизація лісових земель здатна спричинити соціальні конфлікти. Через це масштабна приватизація лісів не видається доцільною для країни.

Канадська система управління лісами базується на чіткому розподілі функцій: регіональні органи відповідають за плани і ліцензування, тоді як практичні роботи виконуються приватними компаніями. У Канаді активно впроваджують принципи сталого лісового господарства, сертифікують значну кількість лісів та розробляють стратегії кліматичної адаптації з використанням наукових досліджень і робочих груп. Німеччина та Франція демонструють комплексні моделі управління лісами: законодавче регулювання, сертифікація, науковий підхід і активна участь громад. Німеччина акцентує увагу на просторовому зонуванні та превентивному плануванні, тоді як Франція фокусується на взаємозв'язку між розвитком економіки, кліматичною адаптацією і лісовим господарством. Особливістю польської моделі управління лісовим господарством є широке використання аутсорсингу. Це передбачає залучення приватних підприємств до виконання окремих видів робіт та надання послуг для діяльності лісових господарств.

Централізовано плановані моделі управління лісовими ресурсами часто асоціюють із країнами соціалістичної орієнтації. Яскравим прикладом є Монголія, де всі ліси та земля перебувають у державній власності. Управління цією галуззю реалізується Міністерством природи, навколишнього середовища та туризму, основним завданням якого є охорона та розвиток лісових ресурсів країни задля забезпечення їх екологічних функцій, зокрема ґрунтозахисної та водорегулюючої.

Отже, використання міжнародного досвіду потребує адаптації до реалій України. Міжнародна практика підкреслює необхідність комплексного підходу до управління лісами, який

об'єднує сталий розвиток, законодавче забезпечення, сертифікацію, участь зацікавлених сторін та впровадження інноваційних методів. Такий підхід може бути корисним для реформування українського лісового управління як у контексті гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, так і для активізації підприємницького потенціалу з метою формування ефективної системи управління галуззю. Крім того, стратегія управління лісами в Україні може успішно інтегрувати внутрішні пріоритети з глобальними тенденціями сталого природокористування.

Список літератури

1. Participatory Forest management in the Caribbean: Impacts and Potential. – CANARI. – 2002. – Policy Brief. – № 1. – 4 p.

2. Arts B. Forest governance: mainstream and critical views / В. Arts, I.J. Visseren-Namakers // EFRN News 53. – 2012. – P. 3–10.

3. Лесюк Г.М. Сучасні соціально-економічні підходи до управління лісовим господарством України // Економіка та суспільство, 2017. - №8.

4. Guidelines for participatory forest management. – Robin wood Plus. – 2013. – 56 p. [Electronic source]. – Available from: http://www.robinwoodplus.eu/uploaded/files/file_6a8ffb9ec130.pdf

5. Дубовіч І.А., Лесюк Г.М. Перспективи застосування в Україні зарубіжного досвіду управління лісовим господарством // Причорноморські економічні студії. Випуск 20, 2017. – С. 82-87.

6. Полякова Л. В. Моделі управління державними лісами. Лісовий і мисливський журнал. 2016. Вип. 3. С. 6-12.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Пилип М.Р., студент, ЗВО «Університет «Україна»

У ХХІ столітті проблема соціальної та економічної нерівності залишається однією з найважливіших для світової спільноти. Мільйони людей у світі не мають доступу до фінансових послуг, якісної освіти та ринку праці. Такі бар'єри обмежують можливості розвитку особистості та стримують економічне зростання цілих країн. Економічна інклюзія покликана усунути ці проблеми, створюючи умови для рівних можливостей усіх громадян. Актуальність теми зростає й для України, яка переживає складний період післявоєнного відновлення. У цих умовах економічна інклюзія стає не лише соціальною потребою, а й важливим елементом національної економічної стратегії.

Поняття економічної інклюзії сформувалося на межі ХХ–ХХІ століть під впливом досліджень Світового банку, МВФ та ООН. У цей час міжнародні організації почали приділяти особливу увагу тому, що брак доступу до фінансів і освіти стримував розвиток країн із низьким і середнім рівнем доходу. У 2015 році інклюзія офіційно увійшла до складу Цілей сталого розвитку ООН. З того часу вона розглядається як один із ключових факторів економічного та соціального прогресу.

Виокремлюють такі види економічної інклюзії:

1. Фінансова інклюзія – забезпечення громадян доступом до банківських рахунків, кредитів, інвестицій та страхування, прикладом чого є розвиток мобільних платіжних систем в окремих країнах африканського континенту.

2. Цифрова інклюзія – можливість користування електронними державними послугами, мобільним банкінгом, онлайн-освітою тощо, що сприяє зменшенню бар'єрів для мешканців віддалених територій.

3. Освітня інклюзія – рівний доступ до якісної освіти та професійної перепідготовки, що дозволяє громадянам адаптуватися до нових умов ринку праці.

4. Інклюзія на ринку праці – створення робочих місць для соціально вразливих груп: жінок, ветеранів, людей з

інвалідністю, зокрема, через введення квот на працевлаштування таких категорій.

5. Підприємницька інклюзія – підтримка малого бізнесу, доступ до мікрокредитування, грантів і навчальних програм для стартапів.

Економічна інклюзія має комплексний вплив на розвиток суспільства, зокрема: підвищує рівень зайнятості та зменшує бідність; сприяє зростанню внутрішнього валового продукту завдяки активнішій участі населення в економічному житті; забезпечує стабільність фінансової системи через розширення кола користувачів банківських послуг; підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій; сприяє соціальній справедливості та згуртованості суспільства.

Приклади реалізації економічної інклюзії у світі підтверджують її ефективність, зокрема: в Індії програма Jan Dhan Yojana та система UPI зробили банківські послуги доступними навіть для бідних верств населення; в Кенії сервіс мобільних грошей M-Pesa став символом фінансової інклюзії, дозволивши проводити транзакції через мобільний телефон; в Бразилії програма Bolsa Família надала малозабезпеченим родинам фінансову підтримку та стимулювала розвиток людського капіталу; в Китаї розвиток e-commerce (Alibaba, WeChat Pay) дав можливість мільйонам підприємців брати участь у ринкових процесах; в ЄС впроваджуються програми працевлаштування жінок, людей з інвалідністю та мігрантів; в США функціонує підтримка малого бізнесу через грантові та кредитні програми для молоді, ветеранів та національних меншин; в Чилі та Мексиці реалізуються програми соціальної підтримки сімей із низькими доходами, що зменшили рівень бідності.

Україна має потенціал для активного розвитку економічної інклюзії в таких пріоритетних напрямках:

- цифровізація державних послуг через платформу «Дія»;
- програма доступних кредитів «5-7-9» для підприємців;
- розвиток фінансової грамотності через міжнародні проекти USAID, ПРООН та ЄБРР;
- підтримка внутрішньо переміщених осіб і ветеранів шляхом створення робочих місць та програм перекваліфікації;

- інвестиції у стартапи та молодіжні інноваційні проекти;
- посилення інклюзивної освіти для формування сучасного людського капіталу.

Впровадження цих заходів допоможе Україні не лише подолати наслідки війни, а й створити нову модель економічного розвитку, що відповідатиме європейським стандартам.

Міжнародні організації активно підтримують інклюзивний розвиток, зокрема: Світовий банк фінансує програми підвищення фінансової грамотності; МВФ надає технічну допомогу у проведенні інклюзивних реформ; ООН координує реалізацію Цілей сталого розвитку; ЄС підтримує соціальні проекти для інтеграції вразливих груп; ПРООН в Україні реалізує програми підтримки малого бізнесу та розвитку громад.

Таким чином, економічна інклюзія є стратегічно важливою для розвитку як окремих країн, так і світової економіки загалом. Вона забезпечує рівні можливості для всіх громадян, сприяє зростанню економіки та зменшенню соціальної нерівності. Досвід провідних держав доводить, що ефективні програми інклюзії поєднують державну політику, інноваційні технології та участь бізнесу. Для України цей напрямок є не лише викликом, а й шансом сформувати сучасну конкурентоспроможну економіку, інтегровану у європейський простір.

Список використаних джерел

1. World Bank. Financial Inclusion Overview. [<https://www.worldbank.org/>]
2. United Nations. Sustainable Development Goals 2030. [<https://sdgs.un.org/>]
3. International Monetary Fund. Inclusive Growth Framework. [<https://www.imf.org/>]
4. European Commission. Social Inclusion Policies in EU. [<https://ec.europa.eu/>]
5. USAID Ukraine. Programs for SMEs and Financial Inclusion. [<https://www.usaid.gov/>]
6. ПРООН в Україні. Інклюзивний розвиток. [<https://www.ua.undp.org/>]
7. OECD. Inclusive Growth Initiative. [<https://www.oecd.org/>]

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Скаженник М.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням ролі інновацій як основного чинника довгострокового економічного зростання, структурної модернізації та формування конкурентних переваг країн. У глобалізованому середовищі здатність економіки до генерації та впровадження інновацій визначає її місце у світовому поділі праці, рівень технологічного розвитку та соціально-економічну стабільність. За таких умов інвестиційно-інноваційна політика набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує взаємозв'язок між науково-технічним потенціалом, фінансовими ресурсами та реальним сектором економіки.

Для України проблема формування та реалізації ефективної інвестиційно-інноваційної політики є особливо актуальною з огляду на трансформаційний характер економіки, необхідність її модернізації, обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів і вплив зовнішніх економічних та геополітичних чинників. Тривалий період структурних диспропорцій, орієнтація на сировинні галузі та недостатня увага до розвитку високотехнологічних секторів зумовили відставання України за показниками інноваційної активності порівняно з розвиненими країнами. У зв'язку з цим активізація інвестиційно-інноваційних процесів розглядається як необхідна умова забезпечення сталого економічного розвитку.

Інноваційна політика держави є складовою загальної економічної політики та спрямована на створення сприятливих умов для розвитку науково-технічної діяльності, впровадження нових технологій і поширення інновацій у виробничій та соціальній сферах. У наукових дослідженнях інновації визначаються як результат діяльності, що забезпечує впровадження нових або суттєво вдосконалених продуктів, процесів чи організаційних рішень, які приводять до якісних змін у функціонуванні економічних систем [1]. Важливою особливістю сучасних інновацій є їх комплексний характер,

оскільки вони поєднують технологічні, управлінські та соціально-економічні складові.

Інвестиційна політика визначає напрями, масштаби та структуру вкладення капіталу з метою забезпечення відтворення основного капіталу, розвитку інфраструктури та підвищення ефективності виробництва. Вона відіграє ключову роль у створенні матеріальної бази для інноваційної діяльності, оскільки саме інвестиції забезпечують фінансування наукових досліджень, дослідно-конструкторських робіт і впровадження інноваційних рішень у виробництво. Поєднання інвестиційної та інноваційної складових формує інвестиційно-інноваційну політику, орієнтовану на довгостроковий розвиток економіки та підвищення її конкурентоспроможності [2].

Державна інвестиційно-інноваційна політика передбачає використання комплексу економічних, правових та організаційних інструментів впливу на інноваційну активність суб'єктів господарювання. До таких інструментів належать бюджетне фінансування інноваційних програм, податкові стимули, державні гранти, субсидії, механізми державно-приватного партнерства, а також розвиток інноваційної інфраструктури. Важливою функцією держави є також координація взаємодії між наукою, освітою та бізнесом з метою забезпечення ефективного трансферу технологій і комерціалізації результатів наукових досліджень.

Нормативно-правове забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні базується на законодавчих актах, що регулюють інноваційну, інвестиційну та науково-технічну діяльність. Зокрема, Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність» та «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначають правові засади здійснення інноваційної діяльності, форми державної підтримки та гарантії захисту інвестицій [3–5]. Водночас чинна нормативно-правова база потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних економічних викликів і міжнародного досвіду.

Важливу роль у формуванні інвестиційно-інноваційної політики відіграють стратегічні документи, які визначають довгострокові пріоритети розвитку інноваційної сфери. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року

передбачає створення сприятливого інноваційного середовища, розвиток інноваційної інфраструктури, підтримку стартапів та стимулювання інвестицій у високотехнологічні галузі економіки [7]. Реалізація зазначених пріоритетів має забезпечити підвищення інноваційної активності підприємств і зростання частки наукоємної продукції у структурі економіки.

Практика реалізації інвестиційно-інноваційної політики в Україні свідчить про наявність значного, але недостатньо реалізованого інноваційного потенціалу. Найбільш динамічно розвиваються такі сфери, як інформаційні технології, агропромисловий комплекс та енергетика, де інновації стають важливим чинником підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Водночас загальний рівень інноваційної активності підприємств залишається низьким, що зумовлено обмеженим доступом до фінансових ресурсів, недостатнім розвитком венчурного фінансування та слабким трансфером технологій [6].

Суттєвими перешкодами для розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є також нерівномірність регіонального розвитку, фрагментарність державної підтримки, низький рівень взаємодії між учасниками інноваційного процесу та недостатня комерціалізація результатів наукових досліджень. Подолання цих проблем потребує системного підходу до формування інвестиційно-інноваційної політики, орієнтованої на стимулювання приватних інвестицій, розвиток людського капіталу та інтеграцію України у світовий інноваційний простір.

Отже, інвестиційно-інноваційна політика є одним із ключових чинників забезпечення модернізації національної економіки та її переходу до інноваційної моделі розвитку. Підвищення ефективності реалізації цієї політики можливе за умови вдосконалення нормативно-правового та стратегічного забезпечення, розширення фінансових інструментів підтримки інновацій, розвитку інноваційної інфраструктури та посилення взаємодії між державою, бізнесом і науково-освітнім сектором. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки України та забезпеченню її сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Список використаної літератури

1. Зельдіна О. П. Поняття інвестиційно-інноваційної моделі в умовах сталого розвитку економіки України. Підприємство, господарство і право. 2020. № 7. С. 83–89.
2. Денисенко М. П., Бродюк І. В., Сташенюк Д. Г. Основні положення формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 22. С. 17–20.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII.
6. Юрчук Н. П., Вовк В. Ю., Топіна Р. П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа сталого розвитку економіки України. Агросвіт. 2019. № 3. С. 53–61.
7. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 10.07.2019 № 526-р.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Титаренко В.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

В умовах нинішніх викликів необхідний перегляд усталених підходів як до стратегії, так і до розв'язання гострих соціально-економічних, гуманітарних і безпекових проблем розвитку держави на всіх рівнях ієрархії управління, у тому числі на регіональному. Певною мірою це стосується розвитку сфери туризму, зокрема екологічного [1].

Зростання уваги до ролі туризму у сталому розвитку в Україні є наслідком глобальних трансформацій, що відбуваються у сучасному світі. Туризм, як важлива складова суспільного прогресу, не лише сприяє економічному зростанню, але й має потенціал стати каталізатором змін у соціокультурному та екологічному вимірах. Однак, попри потенціал туризму у сприянні сталому розвитку, існують певні виклики, які ставлять під загрозу повноцінне використання цього потенціалу для розвитку української економіки. Актуальність теми туризму у сталому розвитку України обумовлена кількома вагомими аспектами. По-перше, туризм є важливим чинником економічного зростання, що сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та підвищенню рівня добробуту населення. По-друге, туризм впливає на збереження та розповсюдження культурної спадщини, стимулює зацікавленість у збереженні природних ресурсів та екологічних систем. Туризм сприяє розумінню, толерантності та екологічній свідомості, оскільки він забезпечує взаємодію з різноманітними культурами та екологічними умовами. По-третє, в умовах викликів, таких як військовий стан або інші складні ситуації, туризм може бути не лише джерелом доходу, але й інструментом для відновлення та розвитку регіонів, що потребують підтримки.

Важливим напрямом екологічного («зеленого») туризму є збереження та просування природних резерватів та заповідників як важливих туристичних місць, що пропонують можливості для екологічного туризму та активного відпочинку на природі. В цьому контексті природно-заповідні території лісового фонду

України відіграють особливу роль, оскільки містять значний потенціал для подальшого розвитку. Основними завданнями екологічного туризму є [1]:

- стимулювання та задоволення потреб спілкуватися з природою;
- знайомство з живою природою і місцевими звичаями і культурою;
- запобігання негативного впливу на природу і культуру;
- зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціо-культурного характеру, підтримка екологічної стійкості середовища;
- сприяння охороні природи і місцевому соціокультурному середовищу;
- екологічна освіта;
- участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створить для них економічні стимули для охорони природи;
- економічна ефективність та забезпечення соціально-економічного розвитку території;
- сприяння стійкому розвитку відвіданих регіонів.

Прикладом успішного застосування принципів сталого розвитку у сфері екологічного туризму є Лофотенські острови в Норвегії. У цьому регіоні, де туризм є основною галуззю, розроблена і реалізується комплексна програма з охорони навколишнього середовища, соціальної підтримки місцевих громад та економічного розвитку. Для зменшення негативного впливу на природу та уникнення перенаселення, були розроблені програми, що спонукають туристів відвідувати ці острови поза сезоном. Такі заходи сприяють більш рівномірному розподілу потоку відвідувачів протягом року, зменшуючи негативний вплив на природні ресурси та культурне середовище. В Норвегії частка зон охорони природи становить 14%, що значно перевищує показник України (менше ніж 4%). Враховуючи рекомендації Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку, ідеальний показник охоронних зон повинен перевищувати 12% [2].

Для стимулювання розвитку «зеленого» (екологічного) туризму важливий організаційно-економічний механізм, який

включав би ефективні фінансові інструменти. Варто наголосити, що розвиток «зеленого» туризму відповідає сучасній концепції «зеленої» економіки, що є інструментом для реалізації сталого розвитку. Сучасні дослідження щодо перспектив упровадження «зеленої» економіки дозволяють визначити пріоритетні для неї перспективні види економічної діяльності в упровадженні засад «зеленої» економіки та на які варто звернути першочергову увагу.

Слід зазначити, що в період 2019-2020 років на рівні адміністративних областей було розроблено й затверджено Стратегії регіонального розвитку до 2027 року, у яких серед пріоритетів здебільшого визнано прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності економіки регіону на засадах смарт-спеціалізації [3]. Для цього доцільним, серед іншого, є підвищення туристично-рекреаційного потенціалу. Вищезазначені Стратегії узгоджені з основними аспектами регіонального розвитку, а саме: наближенням якості життя до європейських стандартів і розвитком людського потенціалу; підвищенням конкурентоспроможності економіки регіону; сталим розвитком територій населених пунктів і громад. Однак, як свідчить аналіз, у цих стратегічних документах не приділено уваги створенню належних умов формування інституційного середовища розвитку екотуристичної діяльності. У більшості регіонів реалізуються програми розвитку туризму та рекреації, у яких зазначено про необхідність активізації екологічного туризму шляхом розроблення нових туристичних продуктів, маршрутів на території природно-заповідного фонду, впровадження моделі функціонування екотуристичних шляхів тощо.

В наведених стратегіях також відсутні напрями взаємодії підприємств лісової галузі (комунальної та державної форми власності) із суб'єктами туристичної діяльності, що практично знецінює цей потужний резерв для розвитку екологічного туризму. Обласним державним адміністраціям в процесі повоєнного відновлення необхідно визначити алгоритм такої взаємодії і реалізувати його на практичних прикладах в кожному конкретному регіоні країни. До прикладу, кількість об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) в лісовому господарстві

України постійно зростає, і на початок 2021 року їх було понад 8600, а в управлінні державного підприємства «Ліси України» функціонувало 1,05 млн га територій ПЗФ, що охоплює різні категорії – природні та біосферні заповідники, національні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи і заповідні урочища тощо.

Такий масштаб і різноманітність природно-заповідного фонду в лісовому господарстві свідчить про можливість розробки нових різнопланових туристичних маршрутів, починаючи з унікальних природних об'єктів в лісах і степах, болотах і горах, скелях і печерах, ріках, заплавах і пустелях, та закінчуючи великим різноманіттям представників флори і фауни в лісових екосистемах.

Реалізація зазначеного напрямку дозволить створити позитивний туристичний імідж регіонів України; підвищити їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість; забезпечити зростання рівня зайнятості та частки податкових надходжень від підприємницької діяльності в туристичній сфері; збільшити чисельність внутрішніх туристів, у тому числі туристів «вихідного дня», обсяги продажу регіональних туристичних продуктів, кількість новостворених екотуристичних і рекреаційно-оздоровчих об'єктів, чисельність працівників туристичної галузі тощо.

Таким чином, екологічний туризм може виступати як важливий фактор у розвитку національної економіки, забезпеченні добробуту громад та подальшому збереженні природних ресурсів. Водночас, потенційне зростання туристичного потоку призводить до навантаження на екологічні системи та історико-культурні туристичні об'єкти, вимагаючи збалансованого підходу до розвитку галузі. Дослідження мають розглядати можливості використання інноваційних організаційних технологій, зокрема, через налагодження співпраці між підприємствами лісового господарств та туристичним сектором економіки, а також розробку стратегій, які сприятимуть сталому розвитку туризму, зберігаючи його економічний аспект та екологічний імператив.

Список використаних джерел

1. Соловій І.П., Адамовський О.М., Дубович І.А. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні// Економіка та суспільство. Випуск № 50, 2023.

2. Любченко В.В. Роль туризму у сталому розвитку в Україні: виклики та можливості для економіки. Економіка та суспільство. Випуск № 57. 2023.

3. Безугла Л.С. Регіональні особливості розвитку екотуристичної діяльності в Україні: порівняльний аналіз//Вісник економічної науки України. – №2. – 2020. - С. 50-57.

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Федьків М.Л., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Залучення інвестицій в економіку будь-якої країни є однією з найважливіших складових її подальшого економічного розвитку. Ситуація в Україні зараз досить складна через російсько-українську війну, тому керівництво країни та її населення постійно стикаються з викликами, які потребують невідкладних рішень.

Війна та кризові ситуації є каталізаторами інновацій та підприємництва. Україна має потужний потенціал для інноваційного підприємництва, особливо у сферах інформаційних технологій та електроніки, енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Після завершення військового конфлікту країна вочевидь зіткнеться з масовим руйнуванням інфраструктури та економічним занепадом. Тому питання відновлення держави в таких умовах є завжди актуальним. Від інтенсивності та ефективності залучення інвестицій, що є основою розширення економічних зв'язків, розвитку торгівлі, виробництва та підвищення економічного потенціалу країни, залежить відбудова та відновлення економіки України.

Процес залучення іноземних інвестицій є доволі непростим, не дивлячись на те, що інвестиції є двигуном розвитку економіки будь-якої країни. Іноземні інвестори з великою обережністю підходять до питання інвестицій, суворо дотримуючись певних правил та критеріїв у виборі об'єкта інвестування.

Проте, в сьогоденних реаліях суспільство зіткнулось з новими проблемами та викликами, зокрема, пандемія Covid-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію України. Перед Україною постали нові виклики, економіка країни, як і країна в цілому зазнала величезних втрат, що значною мірою вплинуло на процес залучення інвестицій в розвиток економіки.

Попри війну для іноземних інвесторів Україна залишається привабливим ринком. За офіційними даними Міністерства економіки в грудні 2022 року до уряду надійшло понад 500 заявок

щодо майбутніх інвестицій в Україну. Відомство також зазначило, що більше сотні запитів отримано від стратегічних та портфельних інвесторів із США, Великобританії, Німеччини, Бельгії, Данії, Кореї [2; 3].

Незважаючи на надскладні умови, в яких функціонує економіка України, завдяки героїчному протистоянню українського народу у боротьбі за свою свободу та відстоювання своїх національних інтересів на міжнародній арені, Україна формує позитивний імідж країни та утворює сприятливі передумови для залучення іноземних інвестицій. Потенціалу нашої країни достатньо для залучення інвестицій та зміцнення економіки (табл.1).

Таблиця 1.

Можливості залучення інвестицій в українську економіку

Сфера залучення	Потенціал нашої країни
Енергетика	Україна має великий потенціал у розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика
Інформаційні технології	Україна добре відома своєю індустрією інформаційних технологій та кваліфікованими
Економіка	Україна є одним з провідних світових експортерів сільськогосподарської продукції
Освіта	Україна має вигідне географічне розташування, великий споживчий ринок та висококваліфіковану робочу силу

Такими сприятливими умовами є наступні:

1. Активна зовнішня політика держави, зокрема: світовий безвіз з 2017 року [4]; Угода про Асоціацію з Європейським Союзом та статус кандидата в ЄС [5]; інтеграційний курс до НАТО [6]; дотримання тактики малих союзів (Люблінський трикутник Україна – Польща – Литва, Асоційоване тріо Грузія – Республіка Молдова – Україна, «Квадрига» на рівні міністрів закордонних справ та міністрів оборони Україна – Туреччина) [7]; формування антипутінської коаліції «Рамштайн» (у квітні 2022 року, на авіабазі США «Рамштайн» у Німеччині було напрацьовано механізм надання Україні військової допомоги з подальшим створення контактної групи оборони України) [7]; Кримська платформа (пошуки форматів залучення міжнародних

партнерів задля повернення Криму Україні дипломатичним шляхом привели до створення платформи); скасування мит та квот на український експорт.

2. Засудження повномасштабного вторгнення росії в Україну переважної більшості держав світу, лідерів цих держав та світової спільноти [8].

3. Прийняття низки санкційних пакетів проти агресора та розірвання економічних угод з росією країнами Європейського союзу та США [9].

4. Багатостороння підтримка від країн G7 та Європейського Союзу.

5. Авторитет Президента України на світовій арені, який підтверджується тим, що такі журнали як «Time», «Profil» та «Financial Times» визнали його як людину року та найвпливовішу людину станом на 2022 р. [10].

6. Активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій.

Так, Президент України Володимир Зеленський на відкритті Нью Йоркської біржі презентував платформу для потенційних іноземних інвесторів. На ній зібрано понад 500 інвест-проектів та можливостей у 10-ти галузях економіки, які мають суттєвий інвестиційний потенціал [3]:

1) Оборонно-промисловий комплекс (\$43 млрд інвестиційного потенціалу).

2) Металургія та металообробка (\$26 млрд інвестиційного потенціалу). Найбільш краще в Україні розвинена чорна металургія (виробництво сталі, чавуну, прокату тощо).

3) Енергетика (\$177 млрд інвестиційного потенціалу). В Україні є можливість генерувати «зелені» електричні потужності та «зелений» водень.

4) Природні ресурси (\$5,6 млрд інвестиційного потенціалу). Україна є одним із регіонів світу, які найбільш насичені мінеральними ресурсами.

5) Агропромисловий комплекс (\$34 млрд інвестиційного потенціалу). Сільське господарство є основним елементом агропромислового комплексу України.

6) Логістика та інфраструктура (\$123 млрд інвестиційного потенціалу). Україна має вигідне та важливе транзитне географічне положення.

7) Промислове виробництво (\$16 млрд доларів інвестиційного потенціалу). Найвищу питому вагу в промисловості України займають електроенергетика, чорна металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловості.

8) Деревообробка та меблеве виробництво (\$5 млрд інвестиційного потенціалу). У нашій країні наявні всі можливості стати фабрикою меблів континенту.

9) Фармацевтика (\$19 млрд інвестиційного потенціалу). Дана галузь є одним із лідерів інвестицій та має великий потенціал. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам.

10) Інноваційні технології (\$11 млрд інвестиційного потенціалу). Україна – це перша країна, в якій перетворили більшість офіційних та державних документів на діджитал-рішення. Також варто відзначити, що в Україні близько 240 тисяч фахівців, зайнятих в ІТ-сфері. І саме сектор ІТ зазнав найменших втрат від війни – зберіг 95% обсягів контрактів [3]. Це є частиною великої кампанії Advantage Ukraine, яка була розроблена компанією WPP. Знаковою подією є те, що Україна домовилась з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA) про запуск механізму страхування інвестицій під час бойових дій [10].

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що в Україні є досить сприятливі передумови залучення іноземних інвестицій в економіку держави в найближчому майбутньому, адже єдність українського народу та відповідні кроки керівництва країни формують позитивний імідж України на світовій арені. Проте слід відмітити низку факторів та напрямів, що є ключовими у активізації процесу залучення іноземного капіталу в економіку країни, але потребують свого доопрацювання, зокрема:

– зміцнення правового поля – сприятливі нормативно-правові умови для інвестиційної діяльності, верховенство права та прозорість прийняття управлінських рішень;

- відновлення зруйнованих потужностей та розбудова потужної інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, індустріальних парків, кластерів);
- сприяння розвитку ВПК України спираючись на стандарти НАТО та інноваційні тренди;
- продовження судової реформи, оскільки незавершений процес трансформації судової системи є ключовим бар'єром не лише в питанні залучення інвестиційних коштів в Україну, але й для досягнення мети євроінтеграційного курсу та вільного виходу у міжнародний економічний простір;
- запровадження механізму державного страхування та інформаційної підтримки іноземних інвестицій в умовах війни;
- активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій [1];
- підтримка національного виробництва. Держава може залучати інвестиції на підтримку національного виробництва, щоб зменшити залежність від імпорту та забезпечити стійкість економіки;
- контроль за виконанням договірних зобов'язань у рамках інвестиційних угод, щоб гарантувати захист прав інвесторів;
- співпраця з міжнародними організаціями може допомогти залучити інвестиції та підвищити довіру інвесторів;
- проведення структурних реформ дасть змогу підвищити довіру інвесторів під час війни, сформувати позитивний імідж країни, що намагається побудувати демократичне та правове суспільство.

Список використаних джерел

1. Атрощенко О. Проблеми залучення інвестицій в економіку України. Збірник наукових праць ЛОГОС. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-19.03.2021.v1.03> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Куцик В. І., Герасимова А. В. Моніторинг сучасного стану залучення іноземних інвестицій у економіку України. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2023. № 69. С. 53–58. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-69-07> (дата звернення: 10.10.2023).

3. Миколайчук М. М., Лесик О. В. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-10> (дата звернення: 10.10.2023).

4. Музиченко А. О., Овчаренко Т. С., Сігаєва Т. Є. Стратегії залучення інвестицій в українську економіку: прогнози й виклики. Академічні візії. 2023. №23. URL:<https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/602> (дата звернення: 10.10.2023).

5. Небрат В., Корніяка О. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного періоду. Grail of science. 2022. № 16. С. 31–34. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.17.06.2022.001> (дата звернення: 10.10.2023).

6. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. Grail of science. 2023. № 30. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.04.08.2023.004> (дата звернення: 10.10.2023).

7. Сич О. Імпакт-інвестиції для повоєнної ревіталізації міст України. Галицький економічний вісник. 2023. Т. 81. № 2. С. 71–82. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/41220> (дата звернення: 10.10.2023).

8. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7> (дата звернення: 10.10.2023).

9. Томашевська А. Роль інвестиційних процесів та інвестиційного потенціалу у період війни та післявоєнній відбудові регіонів України. Наукові перспективи. 2023. № 9 (39). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-219-231](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-219-231).

10. Усата Н. В. Державно-приватне партнерство як один із дієвих механізмів відбудови та розвитку сільських територій. Агросвіт. 2023. № 14. С. 54–62. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.14.54> (дата звернення: 10.10.2023).

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Вітчизняний експортно-імпортний потенціал
національної економіки країни»

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЕГКОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Жукова О.А., старший викладач кафедри бізнесу і
права, Вінницького соціально-економічного інституту
Університету «Україна»

Гринчук Ю.П., здобувач вищої освіти
спеціальності «Фінанси, банківська справа та
страхування» Вінницького соціально-економічного інституту
Університету «Україна»

Легка промисловість є стратегічною галуззю, що забезпечує внутрішній ринок товарами широкого вжитку та формує експортний потенціал країни. Вона охоплює виробництво текстилю, одягу, взуття та аксесуарів, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку малого й середнього бізнесу. Україна має конкурентні переваги: кваліфіковану робочу силу, відносно низьку собівартість виробництва та географічну близькість до ринків ЄС.

Експортно-імпортний потенціал легкої промисловості України характеризується значною залежністю від імпорту сировини (бавовна, хімічні волокна) та готової продукції (одяг, взуття), особливо з Китаю, Туреччини, Бангладешу, проте наявний значний потенціал для експорту готових виробів, зокрема завдяки розвитку українських брендів одягу та взуття, хоч поточні обсяги експорту часто перевищують імпорт, що створює потенціал для зростання та зменшення залежності від імпорту. Проблемами є імпортозалежність та конкуренція, а можливостями – зростання внутрішнього попиту та розширення експортних ринків для якісної української продукції

Важливою складовою легкої промисловості України залишається швейна галузь, яка належить до найбільш глобалізованих секторів світової економіки. У багатьох країнах саме вона формує значну частину державного бюджету та забезпечує внутрішній ринок продукцією власного виробництва.

У 2025 році ключовим завданням українських підприємств легкої промисловості є оперативне та масштабне забезпечення потреб Збройних Сил України, сил територіальної оборони та інших силових структур у речовому майні. Це включає виробництво військової форми, спеціалізованого одягу, взуття та спорядження, що відповідають сучасним стандартам якості та функціональності.

Згідно з експертними оцінками «Укрлегпрому», виробничі потужності українських підприємств у 2025 році дозволяють покривати 70–80% потреб ЗСУ у базових видах речового майна, а за окремими позиціями — до 100%. Водночас галузь активно модернізується: впроваджуються нові технології пошиття, використовується інноваційна сировина та матеріали, розширюється співпраця з європейськими постачальниками тканин і фурнітури [1, 2].

Таким чином, швейна промисловість України у 2025 році не лише виконує стратегічну оборонну функцію, але й зберігає потенціал для розвитку цивільного виробництва та експорту, що сприяє інтеграції країни у світові виробничі ланцюги. Проаналізуємо обсяги експорту та імпорту продукції легкої промисловості України за 2020 – 2024 роки (рис. 1).

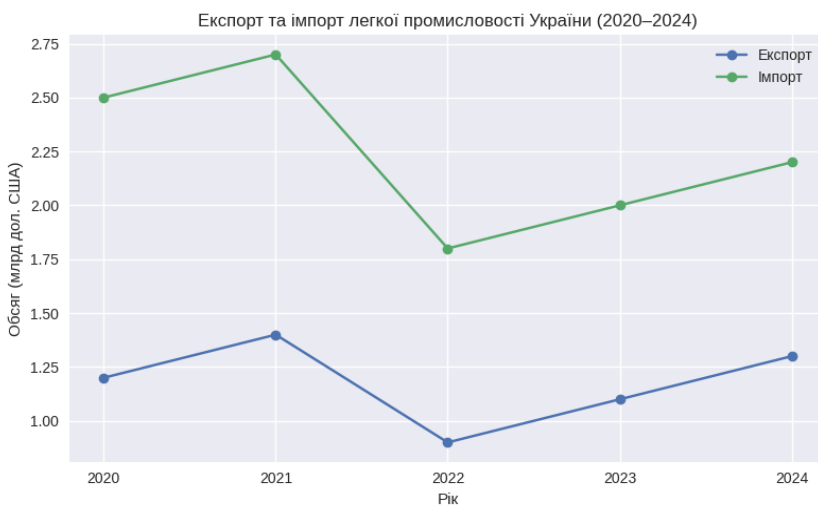

Рис. 1 Динаміка обсягів експорту та імпорту України у 2020 – 2024 роках [1]

Виходячи з даних Державної служби статистики України, у 2020 – 2021 роках спостерігається зростання експорту (з 1.2 до 1.4 млрд. дол. США) та імпорту (з 2.5 до 2.7 млрд. дол. США). Це свідчить про активізацію зовнішньоекономічної діяльності після пандемічних обмежень.

У 2022 році різке падіння експорту та імпорту (експорт – до 0.9 млрд. дол. США, імпорт – до 1.8 млрд. дол. США). Причина — війна та руйнування логістичних ланцюгів.

Поступове відновлення показників у 2023 – 2024 роках. А саме, експорт зріс до 1,3 млрд. дол. США, імпорт — до 2.2 млрд. дол. США. Це свідчить про адаптацію галузі до нових умов та часткове відновлення виробництва.

Щодо обсягів імпорту, то за період дослідження він перевищує експорт майже вдвічі. Це означає, що галузь залишається імпортозалежною, особливо у сфері тканин, фурнітури та обладнання.

Водночас відновлення експорту у 2023–2024 роках демонструє потенціал для нарощування присутності на зовнішніх ринках.

Легка промисловість України у 2020–2024 роках пережила кризовий спад у 2022 році, але вже у 2023–2024 роках показала ознаки стабілізації.

Українські виробники мають можливість виходу на ринки ЄС завдяки Угоді про асоціацію та ЗВТ з ЄС, що знижує митні бар'єри. Попит на якісний одяг середнього цінового сегмента в Європі створює нішу для українських брендів.

Імпорт у легкій промисловості України здебільшого стосується сировини та тканин, які не виробляються в достатньому обсязі всередині країни.

Викликом для галузі є конкуренція з дешевим імпортом із країн Азії, нестабільність валютного курсу, потреба у модернізації обладнання.

Якщо тенденція збережеться, у 2025 році можна очікувати подальше зростання експорту за рахунок інтеграції у європейські ринки та розвитку бренду «Made in Ukraine» [3, 4].

Для зменшення залежності від імпорту потрібні інвестиції у власне виробництво тканин та матеріалів.

Отже, у 2025 році негативний вплив зовнішнього середовища та нестабільні умови функціонування продовжують посилювати кризоутворюючі фактори на підприємствах різних галузей, зокрема й у швейній промисловості. Війна, логістичні труднощі та дефіцит ресурсів створюють значні виклики для бізнесу. Проте, попри всі складнощі, українські підприємства поступово відновлюються, адаптуються до нових реалій та знаходять можливості для розвитку.

Для підтримки галузі уряд України у 2025 році розширює програми грантової допомоги для започаткування та розвитку бізнесу, а також пропонує ваучери на підготовку та перепідготовку кваліфікованих кадрів. Це дозволяє не лише зберегти робочі місця, а й підвищити конкурентоспроможність українських виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках[4,5].

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність України у 2020–2024 роках: статистичний збірник. Київ: Держстат, 2025.
2. Міністерство економіки України. Аналітичний огляд стану легкої промисловості України. Київ: Мінекономіки, 2024.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. – Київ: Верховна Рада України, 2014.
4. Українська асоціація підприємств легкої промисловості. Звіт про розвиток галузі у 2020–2024 рр. Київ: Укрлегпром, 2025.
5. Чорна Л.О., Жукова О.А., Васишин О.О. Теоретичні аспекти антикризового управління підприємством. Подільський науковий вісник. 2023. Вип. № 3(27). С. 13-17. - URL: https://pnv.in.ua/images/Magazine/3_2023/Chorna_Zhukova.pdf

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СТРУКТУРА, ДИНАМІКА ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ

Загородня А.С., доктор філософії, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, ЗВО «Університет «Україна»

Сучасна система міжнародних економічних відносин (МЕВ) формується під впливом інтенсивних глобальних потоків товарів, капіталу, робочої сили та технологій, які визначають характер і динаміку світового господарства. У цих умовах зростає роль міжнародних інституцій, що здійснюють регулювання економічних процесів та сприяють стабільності глобального розвитку.

Ключовими елементами світової економіки є міжнародна торгівля, міграція робочої сили, рух капіталу та трансфер технологій. Їх функціонування ґрунтується на міжнародному поділі праці та взаємозалежності національних економік, що обумовлює необхідність теоретичного осмислення закономірностей глобальних економічних процесів.

Теоретичні моделі міжнародної торгівлі дозволяють пояснити рушійні сили економічної взаємодії між країнами та визначити місце окремих держав у світовому господарстві. Для глибшого аналізу МЕВ важливе значення має класифікація країн, яка дає змогу систематизувати економічні показники, виявити нерівномірність розвитку та структуру розподілу світових ресурсів [4].

У міжнародній практиці використовуються різні підходи до типології країн. Світовий банк класифікує держави за рівнем валового національного доходу на душу населення, поділяючи їх на країни з низьким, середнім та високим доходом. Організація Об'єднаних Націй застосовує ширший підхід, виокремлюючи розвинені країни з ринковою економікою, країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються.

Промислово розвинуті країни характеризуються високим рівнем технологічного розвитку, домінуванням сфери послуг та значною часткою у світовому ВВП і міжнародній торгівлі. Провідну роль у цій групі відіграють країни «Великої сімки», які

концентрують значну частину світового торговельно-фінансового обороту. Водночас країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою залишаються найбільш чисельними за населенням, але мають обмежену частку у глобальному економічному продукті [1].

Міжнародна торгівля виступає ключовим механізмом інтеграції національних економік. Держави регулюють торговельні потоки за допомогою тарифних і нетарифних інструментів, а багатостороннє регулювання здійснюється в межах Світової організації торгівлі, діяльність якої ґрунтується на принципах недискримінації, прозорості та справедливої конкуренції.

Важливим елементом МЕВ є міжнародна міграція робочої сили, що зумовлюється як економічними, так і неекономічними чинниками. Вона має суперечливі наслідки як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів, поєднуючи позитивні ефекти у вигляді зниження соціальної напруги та залучення трудових ресурсів з негативними проявами, зокрема «відпливом умів» і посиленням конкуренції на ринку праці.

Міжнародний рух капіталу, особливо у формі прямих іноземних інвестицій, відіграє визначальну роль у розвитку транснаціональних корпорацій та формуванні глобальних виробничих мереж. Теоретичні концепції пояснюють мотивацію вивозу капіталу через прагнення до ринкової влади, мінімізації витрат, реагування на дії конкурентів та використання переваг валютного середовища.

Окреме місце в системі МЕВ посідає міжнародний трансфер технологій, що здійснюється через патенти, ліцензії, ноу-хау, інжиніринг та франчайзинг. Домінуючі позиції на світовому ринку технологій належать економічно розвинутих країнам, передусім США та іншим членам «Великої сімки».

Інтенсифікація глобальних потоків стала матеріальною основою процесу глобалізації, яка характеризується зростанням цілісності світового господарства. Водночас глобалізація породжує комплекс глобальних проблем – екологічних, демографічних, соціально-економічних, – вирішення яких потребує скоординованих дій міжнародної спільноти [3].

Для України інтеграція у світове господарство є стратегічним пріоритетом, однак вона супроводжується значними викликами, зокрема низькою конкурентоспроможністю продукції та недостатнім використанням науково-технічного потенціалу. Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця з міжнародними фінансовими організаціями – МВФ, Світовим банком та ЄБРР, діяльність яких спрямована на макроекономічну стабілізацію та структурні реформи [2].

Таким чином, сучасні міжнародні економічні відносини є складною багаторівневою системою, що поєднує економічні, соціальні та політичні чинники. Ефективна інтеграція України у світову економіку потребує подолання внутрішніх структурних дисбалансів і активної участі у глобальних процесах з урахуванням викликів глобалізації.

Список використаних джерел

1. World Trade Organization. World Trade Report 2023. Geneva : WTO, 2023. URL: <https://www.wto.org>.
2. Геєць В. М. Економіка України в глобалізованому світі : моногр. / В. М. Геєць ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2015. 336 с.
3. Глобальна економіка : підручник / за ред. О. І. Рогача. Київ : КНЕУ, 2020. 784 с.
4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. А. С. Філіпенка. Київ : /Либідь, 2019. 336 с.

ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ У ДЕРЕВООБРОБНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Зобов А.Ю., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Анотація. У дослідженні розглядаються особливості функціонування інвестиційних механізмів стимулювання інноваційної діяльності деревообробних підприємств України в умовах активізації експортно-імпортних операцій. Виокремлено сучасні підходи до інвестування інновацій, визначено ключові фактори впливу зовнішньоекономічного середовища на інноваційно-інвестиційну активність галузі. Проаналізовано інституційні та фінансові інструменти, зокрема експортне кредитування, грантові програми, краудінвестинг, державно-приватні партнерства. Обґрунтовано роль міжнародних стандартів (FSC/PEFC), цифрової логістики та глобальних ланцюгів доданої вартості у модернізації деревообробного виробництва. Сформовано рекомендації щодо підвищення ефективності інвестиційних механізмів та зміцнення конкурентоспроможності української деревообробної продукції на світових ринках.

Деревообробна галузь України належить до стратегічно важливих секторів національної економіки, оскільки поєднує значний природно-ресурсний потенціал, високий рівень доданої вартості та потужні можливості для розвитку зовнішньоторговельних операцій. Водночас сучасні виклики – глобальна конкуренція, технологічні зміни, екологічні стандарти та військові ризики – зумовлюють необхідність переосмислення інвестиційної моделі галузі та переходу до інноваційно орієнтованої модернізації виробництва.

У науковій літературі інвестиційні механізми трактуються як сукупність інструментів, інституцій та економічних важелів, що забезпечують перетворення фінансових ресурсів у модернізаційний розвиток підприємства. Згідно з підходом Й. Шумпетера, інвестиції є базою для впровадження нових комбінацій факторів виробництва, що формують інновації. Фінансовий підхід І. Бланка акцентує увагу на оптимізації джерел

інвестування, структурі капіталу та ефективності інвестиційних рішень.

Зовнішньоекономічний підхід передбачає, що інвестиційні механізми мають адаптуватися до вимог міжнародних ринків, включати такі елементи, як експортне кредитування, страхування ризиків, митно-тарифне регулювання та стандартизацію продукції.

У даному дослідженні під інвестиційним механізмом стимулювання інновацій у деревообробній галузі пропонується розуміти системно організовану сукупність фінансових, організаційних, інституційних та зовнішньоекономічних інструментів, спрямованих на технологічне оновлення підприємств, підвищення продуктивності та інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості.

Зростання експорту деревообробної продукції суттєво впливає на інноваційний розвиток підприємств. По-перше, орієнтація на ринки ЄС та Північної Америки потребує модернізації виробництва відповідно до жорстких технічних, екологічних та сертифікаційних вимог (FSC, PEFC, CE). По-друге, збільшення конкуренції стимулює підприємства до впровадження цифрових технологій контролю якості, CNC-обладнання, автоматизованих ліній сушіння та розкрою.

Імпорт технологій, обладнання та інноваційних матеріалів формує додатковий інвестиційний попит, який підтримується такими інструментами, як лізинг, експортно-імпорتنі кредити, міжнародні гранти та програми ЄС (COSME, Horizon Europe).

Серед механізмів, які демонструють найбільшу ефективність у галузі, можна виокремити наступні:

1. Експортне кредитування та страхування. Експортно-кредитні агентства (ЕКА) забезпечують страхування комерційних та політичних ризиків, що особливо актуально для деревообробної продукції, значна частина якої експортується. Наявність таких інструментів знижує бар'єри входу на нові ринки.

2. Грантові та інноваційні фонди. Програми ЄС, USAID, GIZ, а також міжнародні фінансові організації (EBRD, IFC) підтримують модернізаційні проекти, спрямовані на

енергоефективність, переробку відходів деревини, розвиток циркулярної економіки.

3. Лізинг високотехнологічного обладнання. Для більшості підприємств деревообробки лізинг є ключовим інструментом оновлення устаткування, оскільки власні інвестиційні ресурси часто обмежені.

4. Краудінвестинг і корпоративні інноваційні програми. У світовій практиці wood-tech стартапи фінансуються через платформи колективних інвестицій. В Україні цей механізм перебуває на етапі формування, однак має значний потенціал для запуску інноваційних проєктів у сфері меблевого виробництва, біоенергетики, цифрової оптимізації логістики.

Міжнародні стандарти FSC і PEFC виступають непрямим інвестиційним механізмом, оскільки мотивують підприємства інвестувати в екологізацію, сертифікацію та прозорість ланцюгів постачання.

Цифровізація експортно-імпортних операцій – використання електронних митних систем, ERP-платформ, систем відстеження логістики – дозволяє підвищувати ефективність зовнішньоторговельної діяльності та знижувати трансакційні витрати.

За результатами аналізу теоретичних та прикладних аспектів теми дослідження можемо зробити висновок, що для посилення інноваційної активності деревообробних підприємств доцільно:

- розширити доступ до експортного фінансування через ЄКА;
- стимулювати модернізацію через податкові пільги на інвестиції в «зелені» технології;
- розвивати державні програми лізингової підтримки деревообробного обладнання;
- інтегрувати підприємства в глобальні ланцюги створення вартості через спеціалізовані B2B-платформи;
- забезпечити цифровізацію торгово-логістичних операцій;
- підтримувати створення регіональних інноваційних wood-tech кластерів.

Висновки. Інвестиційні механізми стимулювання інновацій у деревообробній галузі України дедалі більше

залежать від зовнішньоекономічних процесів та експортної орієнтації підприємств. Ефективність цих механізмів визначається ступенем доступності фінансових ресурсів, якістю інституційного середовища, технологічним рівнем виробництва та здатністю підприємств інтегруватися у міжнародні ринки. Системне посилення інвестиційної політики, орієнтація на міжнародні стандарти, активізація грантового фінансування та цифровізація операцій здатні забезпечити стійку інноваційну модернізацію галузі та підвищення глобальної конкурентоспроможності української деревообробної продукції.

Список використаної літератури

1. Голубка М. Теоретичні основи інноваційного розвитку промислових підприємств. - Львів: ЛНУ, 2020.
2. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. – Harvard Univ. Press, 2012.
3. Бланк І. Інвестиційний менеджмент. – Київ: Ніка-Центр, 2019.

ОЦІНКА ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ

Осадчук А.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Відомо, що олійно-жировий сектор України є важливою частиною харчової індустрії, що об'єднує виробництва олії, жирів, маргарину, харчового масла та відповідну їх реалізацію. Основою цієї галузі слугують насіння олійних культур, таких як соняшник, соя, рапс, льон, арахіс, коноплі та інші. В середньому в насінні цих культур міститься 35-40% олії, а в деяких зразках – понад 50%. Також макуха та шрот, що отримуються з соняшникового насіння, містять 30-35% білка і до 10% олії, що робить їх цінним кормом для тваринництва [1].

Як зазначають фахівці [2], олійно-жирова промисловість в Україні, незважаючи на численні труднощі та виклики, продовжує активно діяти. З 1998 року до 2024 року Україна підвищила свої загальні виробничі потужності по переробці олійних культур у 9,2 рази – з 2,6 млн. до 24 млн. тонн, а також суттєво наростила виробництво сировини. В даний час щорічні потужності для переробки соняшнику становлять близько 18 млн. тонн, для ріпаку та сої – 2 млн. тонн. Виробництво соняшнику зросло з 2,26 млн. тонн у 1998 році до 14 млн. тонн у 2023 році, ріпаку – з 0,13 млн. тонн у 2000 році до 4,1 млн. тонн у цьому році, а соєвих бобів – з 0,06 млн. тонн у 2000 році до 4,7 млн. тонн у 2023 році.

Протягом останніх 25 років в Україні було збудовано 70 нових переробних підприємств у цьому секторі, серед яких 40 великих, а також 16 терміналів для перевантаження олій. Загалом в галузь було інвестовано понад 4 млрд. доларів США.

Попри повномасштабну війну Україна зберігає ключові позиції на світовому продовольчому ринку. У поточному сезоні наша країна забезпечила майже половину глобального експорту соняшnikової олії (46%) [3].

Слід відзначити, що в серпні 2025 року Україна експортувала 4,0 млн т продукції агропромислового комплексу, що на 15,6% більше аналогічного показника попереднього місяця. У структурі експорту спостерігається зростання відвантажень зернових (за рахунок пшениці) та олійних (за

рахунок ріпаку) культур. Відвантаження продуктів переробки олійних культур, навпаки, зменшуються через скорочення обсягів переробки наприкінці сезону.

Структура експорту продукції олійно-жирового сектору в серпні 2025 року виглядала наступним чином [4]:

- олійні культури – 682,4 тис. т (ріпак – 71%, соя – 28%), що становить ріст зростання 30%;
- рослинні олії – 211,2 тис. т (соняшникова олія – 71%, соєва – 17% та ріпакова – 12%), що становить темп спаду в 59%;
- макухи після вилучення рослинних олій – 280,4 тис. т (соняшникова – 60%, соєва – 40%), що становить темп спаду в 35%.

У серпні Україна скоротила експорт соняшникової олії до 150 тис. тон, що стало мінімальним місячним обсягом за понад 3 роки та другим найнижчим місячним показником за останні 14 сезонів. Зниження темпів експорту обумовлено зумовлено сезонними чинниками, зокрема скороченням врожаю соняшника та його пропозиції на внутрішньому ринку, що зменшило обсяги та маржу переробки, а також зниженням попиту з боку деяких імпортерів в очікуванні поставок дешевшої олії із сировини нового врожаю.

Загалом у 2024-2025 маркетинговому році Україна експортувала 4,73 млн тон соняшникової олії, що на 24% поступається показнику попереднього сезону та є найнижчим рівнем останніх трьох сезонів.

Водночас поставки на основні ринки збуту у 2024-2025 маркетинговому році виросли порівняно з попереднім сезоном:

- до Індії – на 44% до 767 тис. тон;
- до Іспанії – на 11% до 656 тис. тон;
- до Італії – на 28% до 504 тис. тон.

Основними покупцями української соняшникової олії у січні-червні 2025 року стали Іспанія та Італія, на які прийшлося відповідно 12,88% і 12,18% експорту, та Індія – із часткою 11,77%. Ці країни витратили на придбання соняшникової олії в Україні \$356,945 млн, \$337,494 млн і \$326,071 млн відповідно. Україна у січні-червні 2025 року експортувала 2,407 млн тон соняшникової олії на загальну суму \$2,77 млрд.

Зазначимо, що в цілому поточний сезон став досить складним для українського сектору переробки соняшнику, що змусило господарські суб'єкти шукати кращої рентабельності в переробці сої та ріпаку.

Водночас, експортні ціни попиту на соняшникову олію в Україні залишаються на високому рівні - 1170-1200 \$/т з доставкою в порт чи західний кордон у вересні-жовтні на тлі низької пропозиції та зниження врожаю соняшника на півдні. Але у жовтні-листопаді ціни можуть знизитися під тиском сезонного збільшення пропозиції соняшникової олії з чорноморського регіону та пальмової олії з Азії.

Ця тенденція викликана кількома внутрішніми та зовнішніми факторами. По-перше, це проблеми з логістикою, що виникли в Чорноморському регіоні через агресію, які сприяли зростанню ризику невиконання контрактних зобов'язань. По-друге, оскільки експорт української соняшникової олії має істотну інтеграцію як на європейських [5], так і на світових ринках, ціни на неї сильно реагують на зміни вартості пальмової, соєвої та ріпакової олії, тобто залежать від кон'юнктури ринків та урожайності вищезазначених олійних культур.

Негативним аспектом є те, що в сезонні періоди вартість соняшникової олії часто вища, а асортимент інших видів олій, що коштують дешевше, значно ширший. Крім того, на глобальному харчовому ринку соняшnikова олія не займає провідних позицій, зокрема в порівнянні з пальмовою олією. Як результат, ці обставини призвели до того, що споживачі все частіше обирають альтернативні види харчових олій.

Сучасні зміни клімату сприяли пошуку нових підходів у вирощуванні сільськогосподарських культур. Впровадження нових механізованих і автоматизованих процесів вирощування зумовлює застосування сучасних ресурсозберігаючих технологій, таких як використання насіння, що стійке до тривалого дефіциту вологи в ґрунті, та технологій для утримання вологи тощо. Незважаючи на всі труднощі, які постали перед підприємствами у 2023-2024 роках, зокрема аварійні та віялові відключення електроенергії, спроби росії зруйнувати транспортну інфраструктуру країни та необхідність постійного вирішення логістичних задач (зерновий коридор, блокування

пунктів пропуску автомобільного транспорту на західному кордоні з окремими країнами), олійно-жирова промисловість досягла достатньо високих результатів.

Як вже було зазначено, воєнні дії в Україні призвели до значних змін у ланцюгах постачання, а вітчизняні виробники стикаються з рядом викликів через військові дії, перебудову звичних логістичних маршрутів, регулярні обстріли портів та інфраструктур та іноді – претензії іноземних партнерів. Негативним є те, що окремі держави розглядають Україну як джерело дешевої сировини, яку вони потім переробляють у товари з вищою доданою вартістю, такі як біодизель або гліцерин. Тому для подальшого збереження конкурентоспроможності важливо якомога швидше перейти від простої до глибокої переробки олійних культур.

Перехід на науково обґрунтовані системи вирощування олійних культур може забезпечити Україні можливість підтримувати високий експортний потенціал і збільшувати валютні надходження від експорту олійних культур та їх перероблених продуктів. Важливим фактором розвитку може стати диверсифікація виробництва різних видів олійних культур.

Таким чином, наша держава важливим учасником олійно-жирового ринку, як в плані переробки, так і експорту, має перспективи для розвитку, але для цього необхідно здійснити певні трансформації як в зовнішній так і внутрішній державній політиках щодо нормативно-правового, організаційно-технічного та фіскального аспектів.

Список використаних джерел

1. Покиньючерда В. В., Тімченко О. Л. Світовий ринок соняшникової олії: аналіз стану та тенденцій розвитку. *Ефективна економіка*. 2023. № 10.

2. <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1537634>

3. <https://zaxid.net/news/>

4. <https://agrotimes.ua/agromarket/eksport-sonyashnykovoyi-oliyi-u-2024-25-mr-skorotyvsya-majzhe-na-chvert/>

5. Makarchuk O., Kuts T. (2022) Factors evaluation affecting sunflower oil prices in Ukraine. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Vol. 22, Issue 2, pp. 481–488

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ВІТЧИЗНЯНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Чекотун О.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Україна відіграє важливу роль, як країна експортер робочої сили в країни Європейського Союзу та розвинутих країн світу. Глобалізація та європейські інтеграційні прагнення нашої держави, безвізовий режим з ЄС посилює взаємозв'язки і залежність України від міграційної політики окремих країн. Водночас, в умовах повномасштабної війни збільшилася величина міграційних потоків, які формувалися як з трудових мігрантів, так і з біженців, що суттєво вплинуло на ринки праці в Україні та приймаючих країнах. Завдячуючи лояльній політиці країн ЄС до мігрантів та біженців з нашої держави вдалося вирівняти ситуацію на вітчизняному ринку праці, який суттєво зменшився через збройну агресію та припинення діяльності багатьох економічних суб'єктів та перерозподілом бюджетних грошових потоків. Проте, переміщення українських біженців в країни ЄС з позитиву у короткостроковому періоді може створити проблему у майбутньому – поглибити дефіцит кваліфікованої робочої сили. Відповідно, особливої актуальності набувають проблеми розуміння політики міжнародної трудової міграції та дій країни походження мігрантів – України, визначення можливостей забезпечення ефективного та справедливого управління трудовою міграцією, максимально використати її переваги та мінімізувати негативний вплив на власний ринок праці у повоєнний період.

В умовах пандемії надзвичайні ситуації продиктували умови розширення застосування праці трудових мігрантів в країнах з високими доходами та оголошення ряду безпрецедентних заходів для працевлаштування мігрантів, серед них – надання тимчасового юридичного статусу працівникам-мігрантам в сільському господарстві та сфері послуг в Італії, автоматичного продовження віз лікарському, сестринському та фельдшерському міграційному персоналу у Великобританії, отримання робочих віз працівникам галузі сільського господарства в США тощо [1].

Дані МВФ вказують, що частка висококваліфікованих працівників, які виїхали в зв'язку з низьким рівнем доходів, в окремих країнах може досягати до 40% (висока освіченість дає високий шанс на еміграцію) [2, с. 19]. Відтік висококваліфікованої робочої сили впливає на країни походження мігрантів таким чином:

- знижується людський капітал країни походження і, таким чином, створюється дефіцит висококваліфікованої робочої сили;
- знижується продуктивність праці;
- нестача кваліфікованої робочої сили в періодах зростання спричинює різке зростання рівня заробітної плати в окремих галузях або професіях.

Поєднання названих чинників може мати суттєвий негативний вплив на потенціал зростання, що підтверджується офіційним моделюванням навіть відносно стійких в плані відтоку робочої сили країн – Румунії, Латвії та Литви (0,6–0,9 відсоткового пункту) [2, с. 21], а також негативно впливає на формування та структуру державних фінансів, зокрема:

- розбалансування податкової системи. Перерозподіл податкових надходжень від податків на прибуток (через незатребуваність висококваліфікованої робочої сили, доданої вартості у випуску продукції) на користь податків на споживання (сприяють грошові перекази заробітчани);

- зниження видатків на освіту з одночасним збільшенням витрат на програми соціальної допомоги.

Міжнародний відтік кваліфікованої робочої сили в сучасних умовах також впливає на зниження соціально-економічних показників [2, с. 23]:

- якості роботи державних установ у країні походження;
- ділового та інвестиційного клімату;
- контролю та розвитку корупції;
- пасивне отримування грошових переказів від заробітчани без прагнення до ділової активності.

В згаданому контексті гостро постає проблема міжнародної трудової міграції для України, яка формує пропозицію робочої сили для багатьох країн світу, поглиблюючи негативні зміни на внутрішньому ринку праці. Серед основних причин, які змушують українських заробітчани залишати свої оселі у пошуках

кращого життя – економічні. Україна помітно поступається більшості європейських країн за рівнем життя, який визначається доходами населення. Це спонукає до переїзду частини активних й амбітних осіб, які вбачають у міграції надійний спосіб поліпшення свого життя. У західних сусідів та країн територіально близьких до України рівень оплати праці помітно вищий за вітчизняний, що приваблює наших громадян. Зокрема, бізнес більшості країн ЄС пропонує заробітну плату, яка на перерахунок в євро за паритетом купівельної спроможності у 2–4 рази вища за середньоукраїнський рівень. Отже, держава суттєво програє країнам ЄС, як за номінальним рівнем оплати праці, так і за рівнем споживчих можливостей, що в свою чергу виконує роль каталізатора міграційних процесів та відтоку найбільш активної частини населення у пошуках гідних заробітків [3]. В таких країнах, як США, Канада та Німеччина українські заробітчани отримують вдвічі-втричі більше, ніж в інших приймаючих країнах. Найвищий рівень оплати праці пропонується в сферах будівництва та логістики (далекобійники). У довоєнний період до найбільш популярних та привабливих країн для українських трудових мігрантів можна було віднести [4]:

- Польщу, із найбільшою кількістю вакансій для українців та середньою заробітною платою 15–20 тисяч гривень (за виключенням «далекобійників» – 30–40 тис. грн.);

- Німеччину, яка потребувала будівельників, водіїв, медиків та підсобних робітників та пропонувала заробітну плату від 30 тис. грн;

- Чехію, яка була зацікавлена у прийомі фахівців середньої та нижньої кваліфікації і пропонувала середню зарплату у межах 27 тис. грн.;

- Ізраїлю, який відкрив вакансії будівельникам, покоївкам та домогосподаркам із оплатою праці в 20–40 тис. грн.

- США та Канаду, де зарплата вдвічі вища, ніж в Європі (на заводах платять від 80 тис. грн, будівельникам – 80–90 тис. грн, водіям – 124–130 тис. грн, працівникам на фермах – 75 тис. грн.

Відносно високий рівень освіти в Україні, особливо в технічному та фізико-математичному напрямі, формує значний потенціал в інноваційних галузях, зокрема у сфері ІТ, яка

розвивається в державі швидкими темпами. Проте, щороку близько 6% українських ІТ-спеціалістів вирушали працювати за кордон та лише одиниці з них повертаються на Батьківщину, що в основному пояснюється високою закордонною зарплатою для ІТ-фахівця (від 40 до 250 тис. грн, залежно від досвіду працівника та специфіки роботи) [5].

Така ситуація, ймовірно, триватиме й надалі, оскільки рівень оплати праці в Україні не спроможний мотивувати висококваліфікованих працівників пропонувати свою робочу силу на вітчизняному ринку праці, а у більшості зайнятих формує, так званий, феномен бідності працюючого населення, і як наслідок, зневіру щодо майбутнього у цій країні. Трудова міграція за кордон формується під впливом різних чинників, розрізняється за складом та масштабами, але об'єднується спільними рисами: можливістю більше заробляти або реалізувати свій потенціал, прагненням до вищого рівня життя, як правило, не повертатися до країни донора [3]. Як показали розрахунки, у передвоєнний період загальна кількість українських трудових мігрантів, з врахуванням маятникової міграції, оцінювалась у 2,7 млн. осіб, з яких близько 1,0 млн. вже фактично мали постійне місце проживання за кордоном. Збільшення масштабів трудової міграції під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх економічних та соціо-політичних чинників спостерігається з 2014 р. Серед зовнішніх слід віднести зростання попиту на українську робочу силу в ряді країн ЄС, передусім Польщі, Чехії та Словаччині, що пов'язано: – з процесами демографічного старіння та відтоку робочої сили у них до більш заможних країн; – спрощення процедур в'їзду та умов працевлаштування українців.

За останні роки трудова міграція призвела до зменшення робочої сили в Україні та посилення скорочення чисельності населення [6].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, уряди Канади та США розробили програми для українців, які шукають прихистку. Так, спеціальна програма в Канаді CUAET (Canada-Ukraine authorization for emergency travel) стала доступною для українців з 17 березня. Це означає, що громадяни України можуть безкоштовно подати заявку на візу і перебувати в Канаді протягом 3 років разом із дозволом на роботу. Уряд

США також запровадив програму гуманітарного пароллю для українців “U4U” (Uniting for Ukraine), яка розпочала функціонувати з 26 квітня [7].

Війна підвищила ризики та невизначеності, створила бар'єри для вільного руху факторів виробництва, у тому числі робочої сили, призвела до руйнування інститутів ринку праці. Проблеми в економіці у поєднанні зі значними внутрішніми переміщеннями та потоками біженців, призводять до масштабних втрат у сфері зайнятості та доходів. Зростання рівня безробіття, соціальне відчуження, гендерна нерівність, дискримінація на робочому місці, зокрема щодо молоді, поширення бідності – головні негативні соціальними наслідки війни. Чіткої оцінки – наскільки великими є втрати національного ринку праці через трудову міграцію не має. Надаючи певні переваги приймаючим країнам і країнам походження мігрантів, міграція створює безліч проблем, які потребують нових підходів до їх вирішення або пом'якшення негативного соціально-економічного впливу на внутрішній ринок праці [6]. Уряд України мав намір утримати осіб, що повернулися, шляхом використання їхнього потенціалу на внутрішньому ринку праці. Однак наразі поінформованість про профіль осіб, що повернулися, у тому числі про їх навички, потреби, інтереси та географію повернення недостатня для ефективної реалізації програм реінтеграції [8]. Як сьогодні, так і у післявоєнний період, уряд повинен вживати заходів щодо проведення систематичного збору та розповсюдження даних про повернення та становище українських трудових мігрантів.

Таким чином, значні втрати робочої сили може перешкодити відбудові та розвитку країни, якщо не будуть ухвалені відповідні рішення. Заходи регулювання національного ринку праці повинні бути спрямовані на відновлення економіки і мають передбачати:

- створення робочих місць для залучення до сфери зайнятості різних груп осіб, у тому числі, з числа постраждалих від війни;
- перерозподіл надлишкової робочої сили з тих секторів економіки, в яких відбулась найбільша її концентрація на користь тих, де вона є найбільш затребуваною;

➤ гарантування рівного та інклюзивного доступу до проєктів, що забезпечують засоби до існування (можливості отримання швидкого короткотермінового доходу під час відновлення та розвитку громадської інфраструктури, участь в реалізації державних програм зайнятості);

➤ забезпечення доступу до повторного навчання та підвищення кваліфікації для тих, хто втратив навички роботи за певною професією, спеціальністю, у тому числі, з допомогою інфраструктури цифрового навчання;

➤ сприяти реінтеграції мігрантів, які повертаються, шляхом оцінки навичок, надання послуг з профорієнтації та інформації щодо можливих напрямів працевлаштування, формування стимулів для ефективних інвестицій, застосування накопичених навичок, знань, досвіду на користь вітчизняної економіки.

Список використаних джерел

1. Anderson, B., Poeschel. F& and Ruhs, M. (2021) Rethinking labour migration: Covid-19, essential work, and systemic resilience <https://comparativemigrationstudies.com/articles/10.1186/s40878-021-00252-2>.

2. Koczan Z, Peri G, Pinat M., Rozhkov D. (2021) IMF Working Paper Institute for Capacity Development The Impact of International Migration on Inclusive Growth: A Review. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/03/19/The-Impact-of-International-Migration-on-Inclusive-Growth-A-Review-50169>.

3. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. Доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.

4. В яких країнах заробітчани отримують найбільше. URL: <https://fokslly.com/v-kakyykh-stranakh-trudovyemyhranty-poluchaiut-bolshe>.

5. Які зарплати отримують ІТ-фахівці за кордоном. URL: https://zakordon.24tv.ua/yaki-sumi-otrimuyut-itfahivtsi-za-kordonom_n1703701.

6. Вплив трудової міграції українських працівників на ринки праці України і ЄС. URL: <https://www.civic->

synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Vplyv-trudovoyi-migratsiyi-ukrayinskyh-pratsivnykivna-rynky-pratsi-Ukrayiny-i-YES-na-prykladi-budivelnykiv-1.pdf.

7. Яку підтримку США і Канада пропонують українцям, що втікають від війни. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/vijnavukraini-dopomoha-ukrainckibigenci-kanada-ameruka/6699692.html>.

8. Міжнародна організація з міграції підтримує безпечну та впорядковану мобільність трудових мігрантів через кордони. URL: <https://iom.org.ua/ua/mizhnarodna-organizaciya-z-migraciyi-pidtrymuye-bezpechnu-tavporjadkovanu-mobilnist-trudovyh>.

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Інновації, інвестиції та капіталізація мікроекономічних процесів»

КАПІТАЛІЗАЦІЯ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ: РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ У ПІДПРИЄМСТВІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Бондаренко Н.С., здобувач освіти спеціальності 075
«Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту,
ЗВО Університету «Україна»

Науковий керівник: к.е.н., доцент **Самофалова М.О.**
Інститут економіки та менеджменту Університету
«Україна»

Капіталізація мікроекономічних процесів є фундаментальною метою сучасного підприємництва, зокрема в сегменті малого та середнього бізнесу (МСБ). Цей процес передбачає трансформацію поточних доходів, конкурентних переваг та майбутніх можливостей у сталу ринкову вартість підприємства. В умовах динамічного середовища, глобальної конкуренції та цифровізації економіки, механізми капіталізації для МСБ набувають особливого значення, оскільки саме від них залежить не лише виживання, але й можливість переходу на якісно новий рівень розвитку. Центральними драйверами цього процесу виступають взаємопов'язані категорії – інновації та інвестиції. Інновації генерують нову вартість, створюючи унікальні продукти, послуги або бізнес-процеси, тоді як інвестиції забезпечують необхідні ресурси для їх впровадження та масштабування. Таким чином, дослідження синергії цих факторів є критично важливим для розуміння сучасних шляхів створення та збереження капіталу на рівні окремої фірми [1, с. 15].

Теоретичні основи капіталізації мікроекономічних процесів ґрунтуються на концепціях вартості підприємства, управління цінністю та стратегічного менеджменту. У вузькому розумінні капіталізація часто ототожнюється з ринковою капіталізацією публічних компаній, проте для переважної більшості МСБ, які не представлені на біржах, це поняття має

набагато ширше значення. Воно включає сукупну вартість усіх активів підприємства – як матеріальних (обладнання, нерухомість), так і, що особливо важливо, нематеріальних (інтелектуальна власність, бренд, знання співробітників, клієнтська база, бізнес-модель). Економічна сутність процесу полягає у здатності перетворювати операційну ефективність та стратегічні ініціативи на довгострокові грошові потоки, дисконтована вартість яких і становить реальну цінність бізнесу [2, с. 78-79]. Отже, кожне рішення, спрямоване на оптимізацію виробництва, покращення якості обслуговування або розвиток нової компетенції, є складовою капіталізації, якщо воно позитивно впливає на майбутні фінансові результати. Для МСБ, які зазвичай діють в умовах високої невизначеності та обмеженості ресурсів, ключовим завданням стає ідентифікація тих внутрішніх процесів, інвестиція в які принесе найбільший приріст вартості.

Інновації виступають основним генератором конкурентних переваг, безпосередньо впливаючи на механізми капіталізації. Роль інновацій у цьому процесі є багатогранною.

По-перше, технологічні та процесні інновації дозволяють значно підвищити продуктивність праці та ефективність використання ресурсів, знижуючи собівартість одиниці продукції або послуги. Це безпосередньо веде до зростання маржинальності та, відповідно, до збільшення потенційних дивідендів чи прибутку, що реінвестується.

По-друге, продуктові та сервісні інновації дозволяють МСБ виходити на нові ринкові ніші, диференціювати свою пропозицію та формувати лояльність клієнтів, що є потужним нематеріальним активом [3, с. 112-113]. Нарешті, бізнес-модельні інновації можуть кардинально змінити спосіб створення вартості, як це відбувається при переході від одноразових продажів до моделі підписки або створенні платформ. Такі зміни різко підвищують очікування від майбутніх грошових потоків і капіталізуються у вартості бізнесу. Важливо, що для МСБ інновації не обов'язково означають наукові відкриття; це часто адаптація існуючих технологій, новий дизайн або оригінальний спосіб маркетингу, що відповідає потребам локального ринку.

Інвестиційна діяльність є тим практичним механізмом, без якого інноваційні ідеї не можуть бути реалізовані та трансформовані в капітал. Роль інвестицій у процесі капіталізації полягає у фінансуванні та матеріалізації стратегічних ініціатив. У контексті МСБ можна виділити кілька критично важливих напрямів інвестування:

перший – інвестиції в основні засоби (модернізація обладнання, автоматизація, впровадження нових виробничих ліній), які безпосередньо впливають на операційну ефективність та потужність підприємства;

другий, все більш важливий – інвестиції в нематеріальні активи: програмне забезпечення, дослідження та розробки (R&D), цифрову інфраструктуру, навчання персоналу, побудову бренду. Саме ці інвестиції все частіше становлять основну частку вартості сучасного бізнесу [4, с. 23-25];

третій напрям – інвестиції в розширення бізнесу: вихід на нові географічні ринки, створення нових каналів збуту, придбання інших бізнесів або стартапів. Ефективність інвестиційного процесу для МСБ багато в чому залежить від вміння власника розподіляти обмежені ресурси, оцінювати ризики та вибирати проєкти з найвищою віддачою з точки зору приросту вартості, а не лише короткострокового прибутку.

Проблеми, що перешкоджають капіталізації МСБ через інновації та інвестиції, мають системний характер. Основною перешкодою є обмежений доступ до довгострокових та відносно дешевих фінансових ресурсів. Банківське кредитування для МСБ часто характеризується високими процентними ставками, вимогами забезпечення та короткими термінами, що робить його малопридатним для фінансування ризикованих інноваційних проєктів, які окупляться за кілька років [5, с. 101]. Венчурне фінансування та бізнес-ангельські інвестиції в Україні розвинені недостатньо і частіше доступні для технологічних стартапів у великих містах, ніж для традиційних МСБ в регіонах. Іншою серйозною проблемою є низький рівень інноваційної культури та управлінських компетенцій. Багато власників МСБ зосереджені на операційній діяльності та щоденному виживанні, не маючи часу, знань або мотивації для стратегічного планування та інвестування в довгострокові проєкти. Також існують

інституційні бар'єри: складне адміністративне регуляторне середовище, не досить ефективний захист прав інтелектуальної власності та нестача інфраструктурної підтримки (технопарки, бізнес-акселератори, консультаційні послуги) [6, с. 56].

Синергетичний ефект від поєднання інновацій та інвестицій формує потужний замкнутий цикл зростання вартості для підприємств МСБ. Цей цикл можна описати наступним чином: стратегічно спрямовані інвестиції (навіть невеликі) забезпечують фінансову можливість для впровадження інновацій – технологічних, процесних або маркетингових. Успішно впроваджені інновації призводять до покращення ключових показників: зростає продуктивність, знижуються витрати, підвищується якість продукції та задоволеність клієнтів, розширюється ринок. Це, у свою чергу, генерує додатковий вільний грошовий потік (прибуток). Частина цього потоку може бути реінвестована назад у бізнес для фінансування наступного циклу інновацій та модернізації, закріплюючи та примножуючи досягнуті переваги [1, с. 48; 7, с. 92]. Інша частина збільшує чистий прибуток власника, а також оціночну вартість підприємства в цілому. Таким чином, інновації та інвестиції, взаємодоповнюючи один одного, створюють власний імпульс для капіталізації, перетворюючи бізнес з пасивного об'єкта ринку на активний актив, що постійно зростає в ціні.

Капіталізація мікроекономічних процесів для підприємств малого та середнього бізнесу є комплексним та багаторівневим явищем, яке розвивається на перетині стратегічного менеджменту, фінансів та інноваційної діяльності. Як продемонстровано, інновації та інвестиції є двома взаємозалежними стовпами цього процесу. Інновації без інвестицій залишаються нереалізованими ідеями, а інвестиції без інноваційного спрямування не забезпечують максимальної віддачі та сталого приросту вартості. Успішна капіталізація вимагає від власників та керівників МСБ формування довгострокової стратегії, орієнтованої на створення вартості, розвитку фінансової грамотності для залучення та ефективного розподілу інвестицій, а також постійного вдосконалення та відкритості до нових рішень.

Подолання системних бар'єрів, таких як удосконалення доступу до фінансування, розвиток інноваційної інфраструктури та державна підтримка, є необхідною умовою для того, щоб українські МСБ могли в повній мірі реалізувати свій потенціал капіталізації, стаючи міцною основою для конкурентоспроможної національної економіки.

Список літератури

1. Ковальчук С.Я., Мельниченко О.П. Стратегічна капіталізація бізнесу: механізми формування та управління. К.: Ліра-К, 2021. 320 с.

2. Гриценко А.А. Мікроекономіка: поведінка споживача, фірми та ринку. Підручник. – Харків: Вид. група «Акта», 2022. 480 с.

3. Інновації в малому та середньому бізнесі: глобальний досвід та українські реалії / За ред. В.І. Онищенко. К.: КНЕУ, 2023. 254 с.

4. Савельєва І.В. Інвестиційна підтримка малого та середнього підприємництва. *Фінанси України*. 2023. № 3. С. 22-35.

5. Король О.М., Лисенко Т.С., Марченко І.В. Фінансування інноваційного розвитку: національний та регіональний аспекти. Монографія. Дніпро: Герда, 2022. 180 с.

6. Державне регулювання розвитку МСБ в Україні: аналітична доповідь. К.: Державне підприємство «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2023. 120 с.

7. Петренко В.М., Сидоренко О.О. Управління вартістю компанії: від теорії до практики. К.: «Центр учбової літератури», 2020. – 288 с.

8. Онікієнко В.В., Гаврилюк Р.В. Цифрова трансформація як чинник капіталізації малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. С. 112-118.

9. Європейський досвід підтримки інноваційних МСБ: рекомендації для України. Аналітична записка. Проект ЄС «Підтримка малого та середнього підприємництва в Україні», 2022. 45 с.

URL: https://smegu.gov.ua/storage/uploads/Analytical%20note_EU%20experience_UKR.pdf

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ ТА АГЕНТНИХ СИСТЕМ

Відякін М.М., аспірант, Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ
Науковий керівник: **Гайдуцький А.П.**, доктор
економічних наук, старший дослідник, Національний науковий
центр "Інститут аграрної економіки"

Матеріал присвячено аналізу біфуркації управлінських моделей в агросекторі під впливом двох технологічних хвиль: генеративних великих мовних моделей (LLM) та автономних агентних систем.

На основі аналізу проєктів AgriLLM (CGIAR), Farmtopia (ЄС) та Principle 6, доводиться, що LLM виступають інструментом демократизації знань для малих форм господарювання, тоді як автономні агенти стають фактором консолідації ринку навколо великих агрохолдингів через високий бар'єр входу.

1. Генеративний ШІ як інструмент когнітивної демократизації (The Equalizer Effect)

Перехід від традиційних дорадчих служб до мультимодальних LLM-систем (Retrieval-Augmented Generation) руйнує інформаційну асиметрію між великими та малими гравцями. Малі фермери отримують доступ до агрономічної експертизи рівня топ-холдингів без відповідних транзакційних витрат.

Мультимодальні моделі, що поєднують комп'ютерний зір (аналіз фото листя) з текстовими даними, досягають **93-97% точності** у діагностиці хвороб та наданні рекомендацій щодо добрив. Це дозволяє нівелювати перевагу холдингів у якості агрономічного контролю.

Проєкт **AgriLLM (CGIAR)** обробив масив із **4 млн реальних запитів** фермерів штату Тамілнад (Індія). Використання технології RAG (пошук по перевірненій базі знань) дозволило системі надавати контекстуалізовані поради місцевими мовами 24/7 з точністю, що конкурує з профільними експертами.

Впровадження таких систем у малих господарствах (<500 га) прогнозовано підвищує врожайність на **5-15%** виключно за рахунок кращих управлінських рішень, без закупівлі нової техніки.

2. "Агентний розрив" та консолідація ринку (The Agentive Divide)

На відміну від LLM, впровадження фізичних автономних агентів (робототехніка, автопілоти, VRT-системи) створює ефект масштабу, недосяжний для малого бізнесу. Це формує двошарову економіку, де операційна ефективність холдингів зростає експоненційно.

Вартість впровадження GPS-систем автокерування та IoT-інфраструктури становить **\$100,000 - \$200,000**. Точка безбитковості (ROI) досягається лише на великих площах (ефективне завантаження 100-200 годин роботи), що робить технологію економічно нежиттєздатною для ферм до 500 га.

Автономні ШІ-агенти (на прикладі систем типу *Renewator*) забезпечують **30-50% скорочення витрат** на вхідні матеріали (добрива, ЗЗР, вода) через А/Б тестування конфігурацій посівів та систем зрошення у реальному часі.

Автономні ШІ-агенти посилюють конкурентну перевагу великих структур, перетворюючи їх на "фабрики даних" і підвищуючи ризик витіснення неефективних середніх господарств.

3. Інституційна відповідь: Ренесанс кооперації через ШІ (CoopAI)

Єдиним шляхом виживання малого бізнесу в умовах "агентної конкуренції" є цифрова кооперація. ШІ трансформує саму природу кооперативів, дозволяючи їм агрегувати дані та управляти спільними ресурсами з ефективністю корпорації.

Розробка модульних ШІ-платформ для 18 пілотних проєктів (Sustainable Innovation Pilots) в рамках проєкту **Farmtopia (Horizon Europe)** дозволяє малим фермерам спільно використовувати дорогі цифрові рішення (ADS). Це спроба демократизувати доступ до технологій, які раніше були монополією агрохолдингів.

Ініціативи типу CoopAI в рамках концепції CoopGPT (**Principle 6**) передбачають створення платформ, що належать

самим кооперативам, а не техгігантам. Це дозволяє уникнути залежності від корпоративних екосистем (John Deere, Corteva) та зберегти суверенітет даних.

Успіх цієї моделі критично залежить від регуляторної політики та здатності кооперативів конкурувати з глобальними гравцями у швидкості розробки ПЗ.

4. Радикальна трансформація організаційних структур (2025-2035)

Впровадження ШІ веде до переходу від ієрархічних структур управління людьми до гібридних систем "Людина-ШІ". Відбувається зміщення фокусу менеджера з операційного контролю на стратегічне моделювання.

Таблиця: Порівняння аспектів впливу ШІ на малі та великі агро-підприємства

Аспект впливу	Малий агро-бізнес: Сімейна ферма (<500 га)	Великий агробізнес: Агрохолдинг (>10 000 га)
Ключовий інструмент	Generative LLM (AgriLLM)	Autonomous Agents (Robotics, IoT)
Вплив на ефективність	+5-15% врожайності (через кращі знання)	+30-50% ефективності ресурсів (через автоматизацію)
Бар'єр входу	Низький (смартфон + доступ до інтернету)	Високий (капітальні інвестиції \$100k+)
Організаційні зміни	Розширення компетенцій власника	Скорочення середнього менеджменту на 50-70%
Стратегія виживання	Цифрова кооперація (Farmtopia, CoopAI)	Вертикальна інтеграція та контроль даних

Серед результатів потенційної трансформації до 2035 року очікується:

А) Скорочення середнього менеджменту на 50-70% - операційні менеджери та диспетчери у великих холдингах. Рутинні рішення (логістика, графіки поливу, закупівля стандартних позицій) повністю делегуються автономним агентам.

Б) Зміна компетенцій, бо виникає попит на нові ролі: "технік ШІ", "стюард даних" (Data Steward), "спеціаліст з робототехніки". Агроном трансформується з "польового лікаря" на "аналітика даних".

В) Еволюція власника ферми – для дрібних господарств роль власника зміщується від фізичної участі у виробництві до data-driven прийняття рішень на основі рекомендацій LLM-асистента.

Отже, майбутнє аграрного менеджменту не є уніфікованим. Ми рухаємось до бімодальної системи, де "інтелект" (GenAI) стає доступним усім, а "дія" (Autonomous Agents) залишається привілеєм капіталу. Гармонізація цього розриву через розвиток цифрових кооперативів є ключовим викликом для сталого розвитку галузі.

Джерела

1. CGIAR AgriLLM Project (2025) - Мультимодальні LLM для діагностики та консультування.
2. Farmtopia Project (EU, 2025-2028) - Демократизація цифрового землеробства для дрібних ферм.
3. Precedence Research (2025) - Генеративний ШІ в сільськогосподарстві, ринкові тренди.
4. FAO Доповідь (2023) - Чинники адаптації дрібними фермерами нових технологій.
5. Nature Sustainability - Статті про ШІ та управління клімату ризиками.
6. Agricultural Systems - Компаративні аналізи управління моделей
7. Journal of Agricultural Economics - Вплив технологій на ринкову структуру

МАРКЕТИНГОВЕ ПЛАНУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІНВЕСТИЦІЙ

Вітюк А.В., к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та економіки

Скупа Я.М., здобувач освіти 1-го освітньо-кваліфікаційного
рівня, спеціальності 075 «Маркетинг»,

Гульчук М.В., здобувач освіти 1-го освітньо-кваліфікаційного
рівня, спеціальності 051 «Економіка»,
Вінницький національний технічний університет

Маркетингове планування при здійсненні інвестицій є комплексним процесом, що поєднує в собі глибоке дослідження ринкового середовища, оцінку перспектив розвитку підприємства, формування цілей та вибір оптимальних стратегій для реалізації інвестиційних проєктів. Маркетингове планування задає логіку руху компанії в умовах динамічного бізнес-простору, забезпечуючи можливість передбачити поведінку споживачів, конкурентів, партнерів та інституціональних структур. Сучасний підхід до інвестицій передбачає, що будь-яке вкладення капіталу повинне базуватися не лише на фінансових розрахунках, а й на всебічному аналізі ринкового середовища, де ключовим інструментом стає маркетингове планування, здатне інтегрувати інформаційні потоки та координувати рішення на стратегічному і тактичному рівнях. Саме маркетинг дозволяє зменшити ризики, пов'язані з невизначеністю, характерною для інвестиційної діяльності, і трансформувати прогнози у конкретні управлінські дії.

Потреба у маркетинговому підході до інвестиційного процесу виникає через те, що сучасні ринки характеризуються швидкими технологічними зрушеннями, непередбачуваними змінами попиту, високою конкуренцією та глобальною взаємозалежністю економічних суб'єктів. Інвестиційні рішення не можуть прийматися у відриві від ринкових тенденцій, оскільки саме вони визначають комерційну доцільність і майбутню ефективність капіталовкладень. Маркетингове планування забезпечує аналітичну основу для визначення тих напрямів, де інвестиції принесуть максимальну вигоду, дозволяючи не лише оцінити поточну ситуацію, а й прогнозувати розвиток ринку у

середньостроковій та довгостроковій перспективах. Цей процес охоплює дослідження потреб споживачів, аналіз конкурентних структур, визначення позиціонування майбутнього продукту або послуги та формування стратегії виходу на цільові ринки.

Маркетингове планування при інвестиціях – це розробка чіткого плану дій для залучення клієнтів, просування продукту/послуги та досягнення фінансових цілей бізнесу, що включає аналіз ринку, визначення цільової аудиторії, стратегію, тактику (канали, бюджет) та контроль результатів, забезпечуючи узгодження маркетингових зусиль з інвестиційними цілями компанії. Це «дорожня карта», яка перетворює інвестиції на прибуток через розуміння споживача та ринку [2, с. 214].

Основні складові маркетингового планування в контексті інвестицій:

1. Аналіз ринку та цільової аудиторії (ЦА):
 - Вивчення трендів, конкурентів, потреб споживачів для розуміння, куди спрямувати інвестиції.
 - Визначення, хто є ідеальним клієнтом (ЦА), щоб ефективно витратити бюджет.
2. Визначення цілей:
 - Формулювання SMART-цілей (конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних, обмежених у часі).
 - Цілі мають узгоджуватися з загальною бізнес-стратегією та потребою в поверненні інвестицій.
3. Розробка стратегії:
 - Вибір позиціонування продукту, унікальної торгової пропозиції (УТП).
 - Визначення ключових меседжів та каналів комунікації.
4. Тактичний план (діяльність):
 - Конкретні інструменти: онлайн-реклама, соцмережі, SEO, email-маркетинг тощо.
 - Розподіл відповідальності, термінів і місця виконання (хто, де, коли).
5. Бюджетування:
 - Виділення коштів на маркетингові активності, що безпосередньо впливають на окупність інвестицій.

6. Контроль та оцінка результатів (KPI):

– Регулярний моніторинг ефективності (KPI) для коригування стратегії та оптимізації витрат [5, с. 8].

Функцією маркетингового планування у сфері інвестицій є інформаційне забезпечення управлінських рішень. Ретельне дослідження ринку дозволяє інвестору зрозуміти, яким чином змінюється поведінка споживачів, які сегменти демонструють потенціал зростання, які технології формують майбутню економічну систему та які чинники впливають на конкурентну динаміку. Без цього аналізу рішення про вкладення коштів набувають характеру інтуїтивних припущень і можуть призвести до збитків через неправильне розуміння ринкових закономірностей. Маркетингове планування допомагає підприємству відстежувати макроекономічні тенденції, глобальні тренди та інституційні зміни, включаючи державне регулювання, поведінку інвесторів, зміни у міжнародній торгівлі та інноваційну активність. Усе це створює інформаційну рамку, в якій інвестиційні рішення стають усвідомленими та стратегічно виправданими.

Складовою маркетингового планування є оцінка конкурентного середовища, адже рівень конкуренції визначає не лише можливості, але й ризики інвестицій. Інвестиційний проект може бути перспективним за зростанням попиту, однак надмірна концентрація сильних гравців або поява інноваційних альтернатив здатна суттєво знизити прибутковість майбутніх продуктів. Маркетингове планування дозволяє передбачити можливі реакції конкурентів, виявити стратегічні розриви на ринку та знайти такі ніші, де інвестиції принесуть максимальний ефект. Розуміння конкурентної структури дає змогу побудувати реалістичну модель поведінки підприємства, сформуванню унікальну ціннісну пропозицію та визначити механізми формування стійких ринкових переваг. У цьому контексті маркетингові дослідження стають інструментом зниження інвестиційних ризиків і засобом підвищення стратегічної гнучкості.

Наступний аспект маркетингового планування полягає у формуванні інвестиційних стратегій відповідно до цілей підприємства. Стратегія визначає напрями вкладення капіталу,

очікуваний рівень ризику, горизонти окупності та механізми досягнення конкурентних переваг. Вона повинна враховувати зміни у зовнішньому середовищі, внутрішні можливості підприємства, рівень інноваційного потенціалу та особливості поведінки споживачів. Маркетинговий підхід дозволяє сформуванню стратегію таким чином, щоб вона узгоджувалася з тенденціями розвитку ринку, відповідала реальним потребам цільових сегментів і забезпечувала підприємству стійку позицію у конкурентній боротьбі. Стратегічне маркетингове планування формує логіку довгострокового розвитку підприємства, що є основою для реалізації великих інвестиційних проєктів, які потребують значних ресурсів і тривалого часу для досягнення економічного ефекту [4, с. 7].

Реалізація інвестиційних проєктів потребує від підприємства високого рівня адаптивності, і саме маркетингове планування забезпечує здатність швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Постійний моніторинг попиту і пропозиції дає змогу коригувати план реалізації, змінювати комунікаційні підходи, оптимізувати цінову політику, модифікувати продукт і навіть переорієнтовуватися на інші сегменти. Здатність адаптуватися до ринкових умов набуває особливого значення для інвестиційних проєктів у високотехнологічних галузях, де життєві цикли продуктів скорочуються, а конкуренція формується на основі інновацій. У таких умовах маркетингове планування стає не просто інструментом прогнозування, а й механізмом оперативного управління інвестиційними ресурсами.

Окрему роль у маркетинговому плануванні відіграє оцінка інвестиційних ризиків, що включає аналіз можливих коливань попиту, змін у законодавстві, технологічних трансформацій, поведінкових зрушень у споживачів та непередбачуваних дій конкурентів. Маркетинг дає змогу не лише визначити потенційні загрози, але й сформуванню сценарії розвитку подій, що дозволяє інвестору готуватися до альтернативних варіантів розвитку ринку. Таким чином, маркетингове планування перетворює ризики на керовані величини, а процес прийняття рішень стає більш структурованим і передбачуваним. Підприємство не просто вкладає капітал у певний продукт або технологію, а будує

систему захисту від зовнішніх шоків та непередбачуваних змін [1, с. 129].

Маркетингове планування має важливий комунікаційний вимір, оскільки воно формує образ інвестиційного проекту для потенційних партнерів, кредиторів і стейкхолдерів. Якісно підготовлений маркетинговий план демонструє обґрунтованість і перспективність інвестицій, підвищує довіру до підприємства та стимулює залучення додаткових фінансових ресурсів. В умовах зростання конкуренції за капітал здатність переконливо обґрунтувати інвестиційну ідею стає одним із ключових факторів успіху. Маркетингова концепція, інтегрована у бізнес-план, допомагає продемонструвати стратегічну логіку проекту та його значення для цільового ринку, що сприяє побудові ефективних партнерських відносин та створенню позитивного інвестиційного іміджу [3, с. 32].

Отже, маркетингове планування при здійсненні інвестицій виступає складною системою, яка формує інформаційну, аналітичну, стратегічну та комунікаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень. Воно забезпечує можливість бачити ринок у динаміці, передбачати майбутні зміни, інтегрувати інновації та адаптувати діяльність підприємства до умов невизначеності. У сучасній економіці, де швидкість реакції та якість управлінських рішень визначають конкурентоспроможність бізнесу, маркетингове планування стає невід'ємною складовою інвестиційного процесу, без якої неможливе успішне функціонування та стратегічний розвиток підприємства. Саме інтеграція маркетингу й інвестиційної діяльності створює передумови для формування ефективних, стійких та інноваційно орієнтованих бізнес-структур, здатних не лише адаптуватися до глобальних трансформацій, але й активно впливати на характер економічних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дарчук В. Г. Аналіз та планування маркетингової діяльності : навч. посіб. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2019. 146 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_796_67558907.pdf. (Дата звернення: 10.12.2025 р.).

2. Сенишин О. С., Кривешко О. В. Маркетинг : навч. посібник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с. URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/MARKETING_NAVCH.POSIBNYK_SE_NYSHYN-KRYVESHKO_FINAL_ALL.pdf. (Дата звернення: 10.12.2025 р.).

3. Жигалкевич Ж. М., Солнцев С. О. Інвестування : рек. до виконання розрахункової роботи : навч. посіб. (електр. вид.) Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 53 с. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstreams/8bea4008-dc7a-48c9-896d-b8c7e5ce8b6d/download>. (Дата звернення: 10.12.2025 р.).

4. Базь М. О., Домашева Є. А. Інвестиційний маркетинг як детермінант конкурентоспроможності підприємств на ринку інвестицій : стаття / Нац. техн. ун-т України «КПІ». 2015. 10 с. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/download/45704/41926/91764>. (Дата звернення: 10.12.2025 р.).

5. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Маркетингове планування : програма, конспект дисципліни (електрон. метод. матеріал) Київ : НУБіП України, 2023–2024 навч. рік. 13 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u194/market_planuv_0.pdf. (Дата звернення: 10.12.2025 р.).

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЙОГО УПРАВЛІННЯ

Динник Є.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

У сучасному економічному середовищі функціонування національної економіки підприємницька діяльність здійснюється під впливом сукупності деструктивних факторів, серед яких провідне місце посідають економічна криза, повномасштабна воєнна агресія, зниження ефективності державного регулювання економічних процесів, а також стрімке зростання цін на енергоносії, матеріальні ресурси та сировину.

В умовах загострення конкурентної боротьби на внутрішніх і зовнішніх ринках здатність підприємства результативно управляти витратами безпосередньо визначає рівень його конкурентоспроможності, прибутковості та інвестиційної привабливості. Процес оптимізації витрат передбачає не просте скорочення ресурсного забезпечення, а комплексну раціоналізацію бізнес-процесів, упровадження сучасних методів управління, використання передового зарубіжного досвіду, а також узгодження витратної політики із загальними стратегічними цілями розвитку підприємства. Водночас реалізація стратегій зниження та оптимізації витрат нерідко потребує здійснення значних інвестицій, зокрема у впровадження інноваційних технологій, модернізацію виробничого обладнання, цифровізацію управлінських процесів і розвиток людського капіталу [1].

У сучасних умовах господарювання перед підприємствами постає складне завдання забезпечення ефективного використання наявних ресурсів шляхом оптимізації витрат та формування таких умов діяльності, за яких можливе одночасне скорочення виробничих витрат і збільшення обсягів випуску продукції з метою максимізації фінансових результатів. Процес управління витратами не обмежується виключно їх зменшенням, а включає реалізацію основних функцій менеджменту, зокрема планування, організацію, облік, контроль і аналітичне оцінювання витрат. Такий підхід дає змогу забезпечити узгодженість витратної політики з цілями стратегічного розвитку підприємства та

своєчасно реагувати на трансформації внутрішнього й зовнішнього середовища [2].

Вагомою передумовою впровадження заходів з оптимізації витрат є посилення конкурентної боротьби на ринку. Підприємства змушені активно шукати можливості зниження витрат з метою формування конкурентоспроможних цін, утримання власних ринкових позицій і підвищення привабливості продукції або послуг для споживачів. Одночасно тенденція до зменшення прибутковості бізнесу, спричинена коливаннями попиту, зростанням операційних витрат і нестабільністю ринкової кон'юнктури, актуалізує необхідність перегляду та вдосконалення витратної політики підприємства [3, с. 164].

Не менш значущим чинником є трансформації законодавчої та податкової політики, які безпосередньо впливають на структуру та рівень витрат підприємств. Вплив зростання вартості ресурсів, посилення конкурентного тиску, скорочення рівня прибутковості, необхідності забезпечення фінансової стабільності, розширення інвестиційних можливостей, а також постійних змін у законодавчому та податковому середовищі обумовлює потребу не лише в декларуванні оптимізації витрат, а й у практичному застосуванні дієвих управлінських механізмів. За умов економічної нестабільності та воєнного стану традиційні підходи до скорочення витрат виявляються недостатніми, оскільки вони не завжди враховують підвищені ризики, обмеженість ресурсів і зростаючу невизначеність зовнішнього середовища.

Процес оптимізації витрат охоплює послідовність взаємопов'язаних етапів — від комплексного аналізу структури витрат до реалізації конкретних управлінських рішень і подальшого контролю їх ефективності. Водночас оптимізація не повинна обмежуватися разовими заходами або завершуватися лише оцінюванням досягнутих результатів. Вона має трансформуватися у постійно діючу систему вдосконалення управління витратами, що забезпечує підтримання досягнутого рівня ефективності та створює передумови для виявлення нових резервів підвищення результативності діяльності підприємства.

У цьому контексті особливого значення набувають регулярний аудит витрат і ключових фінансових показників, застосування гнучких та адаптивних підходів до управління ресурсами, упровадження мотиваційних механізмів, орієнтованих на скорочення витрат і підвищення продуктивності праці, а також постійний моніторинг ринкового середовища з метою своєчасного реагування на його зміни. Такий підхід дозволяє підприємству не лише знижувати витрати, а й забезпечувати довгострокову економічну стійкість і збереження конкурентних переваг [4].

Особливої актуальності питання оптимізації витрат набуває в умовах воєнних викликів, з якими стикається Україна. Підприємства вимушені здійснювати діяльність за обмеженого доступу до ресурсів, порушення логістичних ланцюгів, скорочення платоспроможного попиту та загального економічного спаду. За таких обставин здатність ефективно зменшувати витрати без зниження якості продукції або послуг стає визначальним фактором адаптації та збереження бізнесу. Послідовне впровадження заходів із оптимізації витрат дає змогу підприємствам не лише скорочувати фінансові витрати, а й формувати резерви для подальшого інвестування в інноваційні технології, оновлення виробничих потужностей і підвищення продуктивності праці. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню довгострокової фінансової стабільності та створює передумови для сталого розвитку навіть у ситуації високої невизначеності.

Окрім прямого економічного ефекту, оптимізація витрат виступає важливим інструментом антикризового управління. Вона забезпечує своєчасне виявлення неефективних витрат, запобігання фінансовим втратам, підвищення гнучкості управлінських рішень і здатність підприємства оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Для вітчизняних підприємств у період воєнного стану оптимізація витрат набуває стратегічного характеру. Вона слугує інструментом збереження позицій на ринку, підтримки соціальної відповідальності перед працівниками та суспільством, а також є важливим чинником у процесі відновлення національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артамонова Н., Артамонов Є. Сучасні методи оперативного та стратегічного управління витратами. Зарубіжний досвід та українські реалії. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Сер.: Економічні науки.* 2015. С. 5-21. URL: <http://nvisnik.oneu.edu.ua/collections/2015/232/pdf/5-21.pdf> (дата звернення 16.12.2025)
2. Гордієнко Л.П. Сучасні методи оцінювання витрат незавершеного виробництва як основа ефективного управління підприємством. *Агросвіт.* 2015. № 9. С. 54-59. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2015/12.pdf (дата звернення 16.12.2025)
- Ляшко І.І., Єременко О.М. Дослідження методів управління витратами на сучасних підприємствах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2019. Вип. 4 (04). С. 163-166. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Lyashko-I.I.-YEmenko-O.M..pdf> (дата звернення 16.12.2025).

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПІДХІД

Закрасняний О.В., здобувач освіти
Інституту економіки та менеджменту
Науковий керівник **Самофалова М.О.**,
к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування
Університету «Україна»

В умовах воєнного стану та повоєнної відбудови національної економіки України телекомунікаційна галузь відіграє роль критичної інфраструктури, що забезпечує цифрову стійкість держави, однак традиційні системи обліку та внутрішнього контролю телеком-операторів, побудовані на монолітних ERP-системах минулих поколінь, втрачають свою ефективність, вони не здатні забезпечити необхідну швидкість обробки даних, гнучкість у впровадженні нових бізнес-моделей (таких як B2B2X) та прозорість, необхідну для залучення міжнародних інвестицій.

Традиційний підхід до модернізації облікових систем розглядав їх як витратну частину, натомість інноваційно-інвестиційний підхід передбачає розгляд цифрової трансформації обліку як стратегічної інвестиції, що генерує додану вартість. Для телекомунікаційного підприємства це означає перехід від капіталізації фізичних активів до управління інтелектуальними та віртуальними активами через операційні витрати. Інвестиції спрямовуються не у «залізо», а у створення гнучкої, компонованої архітектури, яка дозволяє швидко адаптуватися до змін ринкового середовища та регуляторних вимог.

Ключовим інструментом реалізації цього підходу є впровадження стандарту TM Forum Open Digital Architecture (ODA), що пропонує деконструкцію монолітних IT-систем на стандартизовані, взаємозамінні компоненти, що взаємодіють через відкриті стандартизовані інтерфейси (API), а для системи обліку це означає перехід до подійно-орієнтованої моделі (Event-Driven Architecture) [1; 2].

В архітектурі ODA функції обліку реалізуються через специфічні компоненти домену Intelligence Management та Party Management:

1. Billing Account Management (TMFC024): Керує фінансовими взаємовідносинами з клієнтами, балансами рахунків, кредитними лімітами – це забезпечує єдиний погляд на фінансовий стан клієнта незалежно від кількості підключених послуг.

2. Revenue Assurance (Business Assurance): В ODA функція контролю доходів інтегрується безпосередньо в архітектуру як набір мікросервісів, що контролюють потоки даних між компонентами білінгу, мережі та фінансів – це дозволяє перейти від ретроспективного виявлення помилок до превентивного контролю.

Така архітектура є критично важливою для виконання вимог міжнародного стандарту фінансової звітності IFRS 15 «Дохід від договорів з клієнтами», оскільки дозволяє коректно розподіляти доходи від комплексних пакетних пропозицій.

Інноваційна складова підходу базується на інтеграції в компоненти ODA технологій штучного інтелекту, зокрема Generative AI та Agentic AI (агентного ШІ). У 2024-2025 роках спостерігається перехід від використання ШІ для простої аналітики до створення автономних агентів, здатних виконувати контрольні процедури.

Основні напрями застосування ШІ в системі обліку та контролю:

- ШІ-алгоритми автоматизують процес звірки взаєморозрахунків з партнерами – використання машинного навчання дозволяє виявляти аномалії в мільярдах транзакцій з точністю до 99,9%, що мінімізує витік доходів (Revenue leakage).

- Агентний ШІ (Agentic AI) функціонує як цифровий аудитор, що працює 24/7, він контролює дотримання внутрішніх політик, аналізує контракти на відповідність регуляторним вимогам та автоматично формує звіти про підозрілі операції – це дозволяє знизити операційні витрати на функцію внутрішнього аудиту на 30-40% [6].

- Використання прогнозної аналітики дозволяє моделювати вплив різних сценаріїв (наприклад, зміни курсів

валют або тарифів на електроенергію) на фінансовий результат підприємства в реальному часі для прогнозування фінансових ризиків.

Впровадження запропонованого підходу вимагає зміни методології оцінки ефективності інвестицій. Традиційні методи (NPV, IRR) часто недооцінюють проекти цифрової трансформації через складність монетизації «гнучкості», тому рекомендується використовувати метод реальних опціонів (Real Options Analysis), який дозволяє оцінити вартість управлінської гнучкості, яку надає модульна архітектура ODA.

Досвід провідних світових операторів (Vodafone, Axiata, NTT) свідчить, що перехід на ODA та операції на базі ШІ дозволяє:

- скоротити час виведення нових продуктів на ринок з місяців до днів;
- зменшити витрати на інтеграцію систем на 40-50%;
- підвищити рівень автоматизації бізнес-процесів до 80-90% [1].

Для українських підприємств додатковий ефект полягає у забезпеченні сумісності з європейськими телекомунікаційними стандартами в рамках інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Модернізація системи обліку та контролю на основі рекомендацій TM Forum ODA та технологій ШІ є безальтернативним шляхом для подальшого розвитку українських телекомунікаційних підприємств. Інноваційно-інвестиційний підхід дозволяє перетворити систему обліку з функції реєстрації фактів на інструмент стратегічного управління, що забезпечує фінансову прозорість, мінімізацію ризиків та інвестиційну привабливість бізнесу в умовах глобальної цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. ODA: Telecom industry's single source of truth. *TM Forum*. URL: <https://www.tmforum.org/open-digital-architecture/> (дата звернення: 20.12.2025).
2. Open Digital Architecture. Concepts & Principles (GB998) *TM Forum*
URL: <https://www.tmforum.org/resources/standard/gb998-open->

[digital-architecture-oda-concepts-principles-v2-1-0/](#) (дата звернення: 20.12.2025)

3. Comarch. Composable Monetization for Modern Digital Business URL: <https://www.comarch.com> (дата звернення: 20.12.2025)

4. Transforming telecom tech: How IT excellence drives innovation and cost efficiency. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/technology-media-and-telecommunications/our-insights/transforming-telecom-tech-how-it-excellence-drives-innovation-and-cost-efficiency> (дата звернення: 20.12.2025)

5. AI to Limit Operator Revenue Leakage from 5G. *Juniper Research*. URL: <https://www.juniperresearch.com/press/ai-to-limit-operator-revenue-leakage-from-5g/> (дата звернення: 20.12.2025)

6. How AI Agents Will Transform Internal Audit and Compliance. *AuditBoard*. URL: <https://auditboard.com/blog/how-ai-agents-will-transform-internal-audit-and-compliance> (дата звернення: 20.12.2025)

7. PwC's global compliance survey 2025: innovating compliance to accelerate business. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2025/compliance-2025.html> (дата звернення: 20.12.2025).

ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТИВНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ КРИЗИ

Карпінський Ю.В., здобувач освіти 3-го освітньо-наукового
рівня, спеціальності 073 «Менеджмент»,
ЗВО «Вінницький національний технічний університет»

Сучасне бізнес-середовище характеризується високим рівнем нестабільності, зумовленим економічними, соціальними та безпековими викликами, що особливо загострилися в умовах повномасштабної війни. Руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів, зростання операційних ризиків і трансформація споживчого попиту суттєво ускладнюють функціонування підприємств та вимагають перегляду традиційних підходів до управління. За таких умов здатність бізнесу до швидкої адаптації стає критичним чинником його збереження та подальшого розвитку.

Антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності. Отож, як уже визначено – антикризовий менеджмент це системний процес, який складається з кількох ключових етапів. Саме їхнє правильне і своєчасне виконання дозволяє підприємствам ефективно протидіяти кризам та мінімізувати їхній вплив[1]. Якраз в сучасних реаліях у наукових дослідженнях дедалі частіше підкреслюється, що інновації є одним із ключових елементів у формуванні адаптивності підприємства в кризових умовах. Інноваційна діяльність розглядається не лише як упровадження нових технологій або продуктів, а як комплексне оновлення управлінських рішень, бізнес-процесів та організаційних моделей. Як зазначається в науковій літературі, інноваційний фактор є однією з головних умов ефективності антикризового управління, оскільки забезпечує здатність підприємства своєчасно реагувати на зовнішні загрози, мінімізувати негативні наслідки кризових явищ і використовувати нові можливості розвитку [2].

Криза, зокрема воєнного характеру, виступає потужним каталізатором інноваційних змін у бізнесі. Вона змушує

підприємства шукати альтернативні ланцюги постачання, впроваджувати цифрові інструменти управління, автоматизувати процеси та переглядати стратегічні пріоритети [3]. Дослідження доводять, що підприємства з розвиненим інноваційним потенціалом демонструють вищий рівень готовності до змін, здатність зберігати операційну діяльність і формувати передумови для відновлення навіть за умов значних зовнішніх шоків.

У сучасних умовах кризових трансформацій інновації виступають не лише фактором економічного зростання, а й ключовим інструментом забезпечення адаптивності та стійкості бізнесу. Рівень економічної стійкості підприємств значною мірою залежить від масштабів і темпів інтеграції інновацій у виробничі та управлінські процеси. Інноваційна діяльність дозволяє суб'єктам господарювання ефективніше використовувати фінансові, технологічні та інтелектуальні ресурси, що є критично важливим в умовах дії внутрішніх і зовнішніх шоків.

Здатність підприємства до адаптації в кризових умовах формується через поєднання технологічних, організаційних та управлінських інновацій. Цифровізація, автоматизація бізнес-процесів, упровадження сучасних інформаційних систем і гнучких бізнес-моделей сприяють зниженню операційних витрат, підвищенню гнучкості управлінських рішень і диверсифікації ринків збуту. У цьому контексті інновації виконують стабілізуючу функцію, забезпечуючи підприємствам можливість зберігати конкурентоспроможність та фінансову рівновагу навіть за умов високої невизначеності.

В умовах воєнних та інших кризових шоків особливого значення набуває цифрова трансформація ключових бізнес-процесів (операційних, логістичних, фінансових, клієнтських і управлінських). Значення інформаційно-аналітичного забезпечення для результативності антикризового управління та підвищення стійкості підприємств обґрунтовано в працях вітчизняних науковців [4] [5], де підкреслюється роль системної обробки даних і підтримки управлінських рішень у кризових умовах. Інтеграція цифрових платформ, аналітики даних і хмарних сервісів посилює прозорість операцій, пришвидшує

ухвалення управлінських рішень та забезпечує можливість швидкої реконфігурації процесів. Використання інтегрованих систем ERP і CRM дозволяє консолідувати дані про ресурси та взаємодію з клієнтами, а BPM-рішення — моделювати альтернативні сценарії, регламентувати й оперативно змінювати процедури, підтримуючи безперервність діяльності підприємств навіть за умов обмежень фізичної присутності персоналу та порушень інфраструктури [6].

Водночас інноваційна адаптивність бізнесу тісно пов'язана з концепцією сталого розвитку, яка передбачає інтеграцію економічних, соціальних та екологічних цілей. Інноваційні стратегії дозволяють не лише мінімізувати кризові ризики, а й створювати довгострокові передумови для відновлення та сталого функціонування підприємств.

Отже, антикризове управління доцільно розглядати як цілеспрямовану управлінську діяльність, орієнтовану на своєчасне виявлення кризових загроз, мінімізацію їх негативних наслідків та використання потенційних можливостей, що виникають у процесі кризових трансформацій господарської діяльності підприємства. В умовах зростання нестабільності та воєнних викликів інноваційний чинник виступає одним із ключових елементів результативного антикризового управління, оскільки впровадження сучасних управлінських рішень, цифрових технологій і прогресивних ідей формує основу економічної стійкості бізнесу та підвищує його здатність до адаптації в кризовому середовищі.

Список літератури

1. Єпіфанова І., Оранська Н. Сутність антикризового управління підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 265–269.
2. Нечаєва І., Шитікова Л. Інновації як інструмент антикризового управління підприємство.. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. Вип. 83. С. 97–106.
3. Боковець В., Давидюк Л., Григоруk І. Інновації, економічна стійкість і стабільний розвиток: теоретичні та практичні аспекти.. *Innovation and Sustainability*. 2024. вип. 3. С. 180–188.

4. Гой В. Інформаційно-аналітичне забезпечення антикризового управління корпоративними підприємствами : дис. ... канд. / Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова. 2018.

5. Ус Ю., Кузнецова Г. Формування інформаційно-аналітичного забезпечення антикризового управління промисловими підприємствами. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. вип. 4. С. 159–168.

6. Дергачова В., Корнієнко Є. Стійкість та адаптивність бізнесу в умовах воєнного стану через цифрову трансформацію управління бізнес-процесами. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. вип. 17.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ІТ- КОМПАНІЙ

Любонько В.П., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

За умов високої конкуренції на глобальному ринку праці кадрові підрозділи ІТ-компаній стикаються з необхідністю обробки значних обсягів інформації про кандидатів і працівників, координації процесів підбору, адаптації, оцінювання результативності та планування професійного розвитку. Традиційні підходи до організації HR-процесів у подібних умовах супроводжуються зростанням часових витрат, ризиком суб'єктивності управлінських рішень і обмеженою здатністю до аналітичного узагальнення даних. Зазначені обставини формують загальну проблему пошуку інструментів, здатних забезпечити системну обробку інформації та підтримку управлінських рішень у сфері управління персоналом ІТ-компаній.

Поширення технологій штучного інтелекту у бізнес-середовищі пов'язується з можливістю автоматизації рутинних операцій і застосування аналітичних моделей для прогнозування поведінкових і професійних характеристик працівників.

Практичні завдання ІТ-компаній у сфері HR дедалі частіше охоплюють питання етичності автоматизованих рішень, ризики відтворення упереджених моделей під час відбору персоналу та складність адаптації інтелектуальних систем до динамічних організаційних змін. Розвиток інформаційних технологій створює передумови для кардинальної трансформації управління людськими ресурсами в ІТ-компаніях.

Автоматизація процесів адаптації нових працівників реалізується через інтелектуальні платформи, які відстежують прогрес у навчанні, визначають пропущені знання та формують індивідуальні траєкторії розвитку. Системи аналізують дані про взаємодію працівників із навчальними матеріалами, оцінюють рівень засвоєння інформації і пропонують персоналізовані навчальні програми. Такий підхід дозволяє стандартизувати процедури адаптації, забезпечити відповідність навчальних матеріалів конкретним ролям у проєктних командах і зменшити

ймовірність помилок, що виникають через людський фактор. Інтелектуальні алгоритми здатні прогнозувати складність завдань, що будуть поставлені перед працівниками, і коригувати навчальні плани у реальному часі [1].

Планування кар'єрного розвитку є ще одним аспектом, у якому застосування штучного інтелекту проявляється найбільш комплексно. Алгоритми аналізують дані про професійний шлях співробітників, оцінюють відповідність навичок вимогам майбутніх проєктів і формують персоналізовані траєкторії навчання і просування [2].

Впровадження інтелектуальних систем у HR-процеси супроводжується потребою у підготовці персоналу до взаємодії з цифровими платформами. Навчання менеджерів і співробітників кадрових служб спрямоване на розуміння принципів роботи алгоритмів, інтерпретацію аналітичних результатів та коригування процесів у разі необхідності [3]. Комплексна інтеграція цифрових інструментів включає налаштування систем моніторингу продуктивності, визначення правил використання аналітичних даних і створення механізмів взаємодії між різними підсистемами управління персоналом.

Рекрутингові процеси у IT-компаніях за допомогою інтелектуальних систем розглядаються як інтегровані цикли аналізу, оцінювання та прогнозування. Алгоритми автоматизованого відбору обробляють сотні і тисячі резюме за короткий проміжок часу, класифікуючи кандидатів за компетенціями, професійним досвідом і відповідністю корпоративній культурі. Системи прогнозують поведінкові патерни кандидатів на основі попередніх даних про успішність співробітників у компанії, створюючи рейтинги для прискореного прийняття рішень. Використання інтелектуальних алгоритмів у рекрутингу сприяє стандартизації процесів, усуває ручні помилки при оцінюванні великої кількості кандидатів і зменшує ймовірність суб'єктивної оцінки на ранніх етапах відбору. Аналітичні модулі виявляють тенденції у динаміці відгуків кандидатів, що дозволяє прогнозувати ймовірність їх відмови та адаптувати процеси взаємодії на основі отриманих даних [4].

Обмеження застосування штучного інтелекту проявляються у сфері алгоритмічної упередженості, що виникає при використанні історичних даних, які відображають раніше сформовані преференції.

Інтелектуальні платформи у сфері адаптації та навчання персоналу забезпечують персоналізовані траєкторії розвитку, що враховують індивідуальні компетенції, складність майбутніх завдань і потенціал працівників. Алгоритми визначають прогалини у знаннях, оптимізують навчальні модулі та забезпечують моніторинг прогресу в реальному часі. Інтеграція систем навчання з платформами управління проектами дозволяє синхронізувати розвиток компетенцій із потребами конкретних проектних команд, що підвищує адаптивність організації до змін у навантаженні та технологічних вимогах.

Прогнозування потреб у персоналі на основі аналізу великих даних є одним із аспектів, де ефекти інтеграції штучного інтелекту проявляються найбільш комплексно. Алгоритми аналізують історичні дані про продуктивність, плинність кадрів, участь у навчальних програмах, взаємодію у командах і терміни виконання проектів. На основі цих даних формуються моделі, що прогнозують потреби у нових співробітниках, планують внутрішню мобільність персоналу і визначають оптимальні конфігурації команд для досягнення результатів у задані строки [5].

В сучасному українському ІТ-секторі застосування технологій штучного інтелекту у сфері управління персоналом демонструє тенденцію до цифрової трансформації ключових HR-процесів. Intellias, Jooble, SoftServe, GlobalLogic та EPAM Україна активно інтегрують AI-модулі у рекрутингові та адаптаційні процеси. Автоматизовані алгоритми здійснюють аналіз компетенцій кандидатів, визначають відповідність корпоративним стандартам і формують рейтинги для оптимізації відбору персоналу. Розподіл кандидатів за рівнем підготовки допомагає зменшити часові витрати HR-фахівців та сконцентрувати їхню увагу на найбільш перспективних кандидатах. Алгоритмічна обробка резюме дозволяє виявляти закономірності в навичках і попередньо прогнозувати потреби

компанії у певних компетенціях, що створює підґрунтя для стратегічного планування набору персоналу.

Реалізація технологій штучного інтелекту у сфері управління персоналом в українських ІТ-компаніях демонструє комплексну трансформацію кадрових процесів. Використання інтелектуальних систем створює можливості для більш комплексного управління інформацією про персонал, включаючи моніторинг прогресу, оцінку результативності та прогнозування потреб у навчанні[6].

Інтеграція штучного інтелекту в HR-процеси відкриває перспективи для подальшого розвитку аналітичних моделей і прогнозних систем, що здатні підтримувати управлінські рішення на стратегічному рівні. Автоматизовані рішення дозволяють концентрувати зусилля кадрових служб на аналізі даних і стратегічних завданнях, зменшуючи рутинне навантаження і підвищуючи ефективність організаційних процесів. У результаті, сучасні українські ІТ-компанії отримують можливість більш гнучко реагувати на зміни ринку праці, прогнозувати потреби у компетенціях і підвищувати продуктивність команд за рахунок інтеграції інтелектуальних HR-систем [7].

Список використаних джерел

1. Скібська К. О. Використання інструментів штучного інтелекту в рекрутингу. Галицький економічний вісник. 2023. Вип. 83 (4). С. 114–121. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.114
2. Кравчук О. І., Варіс І. О., Перкова М. В. Сучасні практики використання штучного інтелекту для цифровізації рекрутингу. Проблеми сучасних трансформацій. Економіка та управління. 2023. Вип. 8. С. 3–10. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-06>
3. Могильна Л. М., Орехова А. І., Хромушина Л. А. Використання інноваційних іт технологій для HR-менеджменту. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1829>
4. Кобець Д. HR-аналітика і BIG DATA як інструменти цифрового менеджменту людських ресурсів. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. Вип.

330 (3). С. 184–189. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-27>

5. Бялошицький М. Цифровізація HR-процесів на підприємстві. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. Вип. 3 (75). С. 7–12. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/75-1>

6. Азьмук Н.А. Зайнятість і мотивація праці в інформаційній економіці: трансформація і взаємозв'язок. Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 376–383 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pekon_2017_4_50

7. Ham H., Jun T.J., Kim D. Unbalanced GANs: Pre-training the Generator of Generative Adversarial Network using Variational Autoencoder. arXiv. 2020. URL: <https://www.arxivvanity.com/papers/2002.02112>

ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПРАКТИКИ АТ «ПРИВАТБАНК» ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Німенко Д.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Анотація. У статті аналізується вплив інноваційних банківських практик ПриватБанк на підвищення рівня фінансової інклюзії в Україні у 2020–2024 роках. Наведено, як розвиток цифрових сервісів — мобільного банкінгу, віддаленого відкриття рахунків, масштабної мережі безготівкових розрахунків - сприяв зменшенню бар'єрів доступу до фінансових послуг. Водночас висвітлюються виклики, пов'язані з цифровою нерівністю, потребою у фінансовій грамотності та питаннями кібербезпеки. На основі аналізу запропоновано рекомендації для вдосконалення практик банку й політики державних інституцій.

У сучасних умовах масштабних економічних та соціальних трансформацій, що супроводжуються війною в Україні, фінансова інклюзія постає як ключове завдання розвитку фінансової системи. Вона передбачає забезпечення широкого доступу населення до базових фінансових послуг, які мають бути доступними, зручними та безпечними навіть у кризових умовах. Особливого значення це набуває для громадян, які втратили місце проживання, змушені були евакуюватися або стикаються з економічними труднощами. У таких випадках цифрові банківські сервіси стають інструментом подолання географічних, логістичних та часових бар'єрів, а також засобом підтримки фінансової стабільності в умовах воєнних ризиків. АТ «ПриватБанк» як найбільший за активами та клієнтською базою банк України демонструє значний поступ у напрямі цифровізації та інклюзивності. За результатами 2024 року банк задекларував чистий прибуток у розмірі 40,141 млрд грн, що на 6% перевищує показник 2023 року, підтверджуючи фінансову стійкість навіть в умовах війни [1]. Згідно з офіційними даними, у 2024 році клієнтська база охоплювала мільйони фізичних осіб та підприємств, значна частина яких користувалася цифровими каналами обслуговування [2].

Важливим індикатором інноваційності є зростання карткової активності: у 2023–2024 роках кількість транзакцій

картками в екосистемі банку досягла 2,8 млрд операцій, що забезпечило йому місце серед провідних світових еквайєрів. Річне зростання становило близько 33% [3]. Загальнонаціональна статистика також підтверджує тенденцію переходу населення на безготівкові розрахунки: у 2024 році 94,6% операцій картками були безготівковими [4]. Це свідчить про те, що карткові та цифрові продукти стають загальнодоступними, розширюючи можливості для тих, хто раніше не користувався банківськими послугами, включно з внутрішньо переміщеними особами та соціально вразливими групами.

Разом із тим технологічні інновації не є самодостатнім чинником інклюзії. Для їх ефективного використання необхідні додаткові умови: доступ до інтернету та сучасних пристроїв, базовий рівень цифрової та фінансової грамотності, довіра клієнтів до банківських інституцій та належний рівень захисту від ризиків. В умовах війни особливої ваги набувають питання кібербезпеки та захисту даних, адже фінансова інфраструктура є однією з цілей гібридних атак. У цьому контексті важливим кроком стало затвердження державної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року, що підкреслює значення освітніх ініціатив як невід'ємної складової фінансової інклюзії.

Узагальнюючи, можна констатувати, що інноваційні практики ПриватБанку мають значний потенціал для розвитку фінансової інклюзії в Україні навіть у складних умовах війни. Вони сприяють зменшенню соціально-економічних бар'єрів, формуванню культури безготівкових розрахунків та розширенню можливостей цифрового обслуговування. Проте для забезпечення сталого й безпечного доступу до фінансових послуг необхідний комплексний підхід, що поєднує технологічні рішення з державною підтримкою інфраструктури, освітніми програмами та заходами кібербезпеки. Лише за таких умов цифрові банківські сервіси можуть виконувати свою роль як ефективний інструмент фінансової інклюзії та стійкості фінансової системи в умовах воєнних викликів.

Список використаних джерел

1. Integrated Annual Report 2024 of JSC CB PrivatBank [Електронний ресурс]. — Kyiv : PrivatBank, 2025. — Режим

доступу: <https://static.privatbank.ua/files/2024-integrated-annual-report.pdf> (дата звернення: 07.12.2025).

2. PrivatBank among top global financial acquirers, processing 2.8 billion card transactions [Електронний ресурс] // The New Voice of Ukraine. — 2024. — Режим доступу: <https://english.nv.ua/nation/privatbank-among-top-global-financial-acquirers-processing-2-8-billion-card-transactions-50461252.html> (дата звернення: 07.12.2025).

3. ПриватБанк у 2024-му збільшив чистий прибуток на 6,3% — до 40,141 млрд грн [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. — 2025. — Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/economic/1047163.html> (дата звернення: 08.12.2025).

4. Чистий прибуток ПриватБанку у 2024 році перевищив рекордні 40 млрд грн [Електронний ресурс] // AIN.UA. — 2025. — Режим доступу: <https://ain.ua/2025/02/11/cistii-pributok-privatbanku-u-2024-roci-zris-do-rekordnix-401-mlrd-grn/> (дата звернення: 08.12.2025)

**КАПІТАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**
Пашинський А.О., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Загальновідомо, що капіталізація сільськогосподарських підприємств для продовольчої безпеки України - це процес нарощування їх фінансової, виробничої та інтелектуальної спроможності через інвестиції, модернізацію, впровадження інновацій та управління активами, що дозволяє підвищити ефективність, стійкість виробництва, конкурентоспроможність, забезпечувати стабільне постачання якісної продукції, створювати робочі місця та зміцнювати експортний потенціал, а отже, гарантує продовольчу незалежність і стабільність країни навіть під час війни.

Прийнята Розпорядженням Кабінету міністрів України від 23.07.2024 р. за № 684-р. «Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року» є надзвичайно важливим нормативно-правовим документом, реалізація якого передбачає досягнення таких цілей [1]:

1. Стимулювати розвиток аграрного виробництва й наповнити продовольчий ринок;
2. Забезпечити доступність продовольства для усіх груп населення;
3. Посилити безпекову складову й усунути загрози для українського суспільства, щодо, в тому числі, формування якісного державного резерву, відновлення товарних ланцюгів постачання, розмінування найбільшої кількості сільськогосподарських земель, впровадження заходів адаптації сільськогосподарських культур до змін клімату тощо.

В класичному варіанті основні аспекти капіталізації сільськогосподарських підприємств повинні заключатися в реалізації таких її складових:

1. Фінансова капіталізація - залучення інвестицій (вітчизняних, іноземних) через акціонування, кредитування, лізинг, випуск облігацій.

2. Виробнича капіталізація - оновлення техніки, автоматизація, впровадження новітніх технологій (точне землеробство, біотехнології).

3. Інтелектуальна капіталізація - розвиток R&D, інновацій, підготовка кадрів, впровадження ефективних управлінських моделей.

4. Земельна капіталізація - ефективне використання та збереження земельних ресурсів, підвищення родючості ґрунтів.

Капіталізація сільськогосподарських підприємств надзвичайно важливий процес для формування продовольчої безпеки України, що обумовлюється такими чинниками:

а) збільшення виробництва - модернізовані підприємства дають більше якісної продукції;

б) стійкість до криз - фінансово міцні сільськогосподарські підприємства краще протистоять сьогоднішнім викликам (безпековим, фінансовим);

в) експортний потенціал – підвищення конкурентоспроможності на світових ринках;

г) збереження робочих місць - підтримка сільських територій та соціальна стабільність в територіальних громадах, особливо на територіях традиційного землекористування;

д) інноваційний розвиток - перехід від сировинної економіки до продуктів з високою доданою вартістю.

Не зважаючи на складні умови для українських аграрних компаній з початку повномасштабного вторгнення нині підприємства продовжують свою роботу та покращують свої фінансові результати. Водночас, з 2022 року до нещодавня капіталізація більшості українських агропромислових компаній значно знизилася.

Так, за даними Eavex Capital капіталізація українських аграрних компаній з лютого 2022 року по березень 2022 року знизилася у підприємствах ПАТ «Миронівський хлібпродукт» на (- 48,4%), «Індустріальна молочна компанія» (- 43,3%), Агропромхолдинг «Астарта-Київ» (- 40,4%), «Кернел Холдинг» (- 39,7%), «Мілкіленд» (- 38,2%), «Агротон» (- 22,1%), «Ovostar Union» (- 17,6%).

Зниження рівня капіталізації великих агропромислових компаній пов'язано з високими ризиками діяльності, які

обумовлені безпековою ситуацією. Частина виробничих потужностей підприємств знаходиться в регіонах, на яких були або досі ведуться активні бойові дії. Складність логістичних постачань у цей період призвела до зниження рівня прибутку підприємств. Спостерігалася тенденція втрати частини врожаю через неможливість здійснення повноцінного виробничого процесу призвело до зниження обсягів продукції.

Така тенденція до зниження рівня капіталізації спостерігалася до січня 2024 року для більшості підприємств. Проте, починаючи з січня 2024 року підприємствам вдалося стабілізувати своє становище в порівнянні з періодом 2022 року. Так, наприкінці 2023 року, в порівнянні з початком 2023 року, такі підприємства як ПАТ «Миронівський хлібпродукт», «Ovostar Union», «Агротон» збільшили свій рівень капіталізації. За період 2024 року «Кернел Холдинг» збільшив рівень власної капіталізації до 750 млн дол. США в порівнянні з 679 млн. дол. США до початку повномасштабного вторгнення. ПАТ «Миронівський хлібпродукт» також підвищив свій рівень капіталізації у 2024 році до 362 млн дол. США, проте це нижче, ніж до лютого 2022 року (374 млн дол. США). Агропромхолдинг «Астарта-Київ» у 2024 році також підвищив свій рівень капіталізації до 195 млн дол. США, в порівнянні зі 148 млн дол. США до лютого 2022 року [2].

Для забезпечення продовольчої безпеки в повоєнний період на сьогодні держава повинна створювати умови для розвитку аграрного сектору. На законодавчому рівні закріпити норми щодо залучення інвесторів, захисту їх прав, зниженню рівня корупції на всіх рівнях. В економічній та фінансовій складовій – забезпечити податкові пільги аграріям, сприяти фінансуванню грантів, програм щодо розвитку малого сільськогосподарського підприємництва.

Таким чином, капіталізація сільського господарства є критично важливою для України, адже вона перетворює аграрний сектор на потужну, інноваційну галузь, здатну не лише годувати країну, а й забезпечувати її економічну стійкість та продовольчу суверенність в умовах постійних загроз, пов'язаних з повномасштабним вторгненням, відсутністю дешевих

інвестиційних ресурсів, кліматичним змінами, кадровою проблемою агровиробників тощо.

Список використаних джерел

1. Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text>
2. Тульчинська С.О., Кривда О.В. Капіталізація агропромислових компаній в умовах макроекономічної нестабільності//Економіка та суспільствл, №59. – 2024.

СИНЕРГЕТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Писаренко М.С., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Реінжиніринг бізнес-процесів (РБП) та ощадливе виробництво традиційно розглядалися як суперечливі підходи: перший орієнтований на радикальні трансформаційні зміни через фундаментальне переосмислення процесів, другий - на поступове безперервне вдосконалення через усунення втрат. РБП, концептуалізований М. Гаммером та Дж. Чемпі, являє собою низхідний високоризиковий підхід до перепроєктування організаційних процесів для проривних покращень продуктивності. Ощадливе виробництво (Lean), систематизоване Дж. Вомаком та Д. Джонсом на основі виробничої системи Toyota, реалізується через п'ять принципів: визначення цінності, картування потоку цінності, встановлення безперервного потоку, створення системи «вितягування» та прагнення досконалості (процес постійного вдосконалення). [1]

РБП виконує функцію стратегічного каталізатора, усуваючи структурні бар'єри через радикальне перепроєктування процесів. Застосування Lean методу виробництва до неефективних процесів підприємства є малопродуктивним, оскільки не усуває першопричин високих витрат. Водночас інструменти Lean - картування потоку цінності, аналіз втрат, стандартизація доцільно застосовувати на етапі аналізу бізнес процесів при підготовці до проведення РБП. Після формування нових бізнес процесів Lean методика відіграє роль стабілізатора, концентруючись на восьми видах витрат визначених Таїті Оно:

- Втрати через перевиробництво;
- Втрати часу через очікування;
- Втрати при непотрібному транспортуванні;
- Втрати через зайві етапи обробки;
- Втрати через зайві запаси;
- Втрати через непотрібні переміщення;
- Втрати через випуск дефектної продукції;
- Втрати через проектування товарів, які не відповідають потребам споживачів. [2]

Сучасні цифрові технології посилюють синергію підходів. Інструменти моделювання та симуляції процесів, такі як Signavio, ARIS та Bizagi Modeler, забезпечують візуалізацію, аналіз та перепроєктування бізнес-процесів відповідно до принципів реінжинірингу, дозволяючи виявляти неефективності, дублювання функцій та втрати на етапі проєктування до їх фактичного впровадження. Системи цифрового картування потоку створення цінності, зокрема iGrafx, Minit та LeanDNA, сприяють ідентифікації вузьких місць, затримок і надлишкових операцій у режимі реального часу, що відповідає Lean методології щодо усунення втрат через неефективність у потоці створення цінності.

Інтегровані ERP та MES-системи з модулями ощадливого виробництва, такі як SAP S/4HANA, Oracle NetSuite та Siemens Opcenter, забезпечують управління ресурсами, логістикою та виробництвом у реальному часі, підтримуючи реалізацію принципів мінімізації втрат на рівні всієї організації. Технології інтернету речей та сенсорні системи, включаючи платформи PTC ThingWorx, Azure IoT та Bosch IoT Suite, забезпечують безперервний моніторинг продуктивності, простоїв та втрат, що є критично важливим для підтримки культури постійного вдосконалення в середовищі ощадливого виробництва. Аналітичні платформи та інструменти бізнес-аналітики, зокрема Power BI, Tableau та Qlik Sense, дозволяють візуалізувати ключові показники ефективності, оцінювати результати реінжинірингу та контролювати рівень операційної досконалості на основі об'єктивних даних.

Інтегрований підхід забезпечує отримання конкурентних переваг, серед яких:

- зниження втрат: BPR забезпечує ліквідацію втрат на стадії проєктування та реінжинірингу процесів, Lean передбачає систематичну ідентифікацію та усунення восьми типів втрат у межах поточної операційної діяльності;

- скорочення тривалості процесного циклу: BPR усуває надлишкові і неефективні етапів бізнес-процесів, Lean оптимізує потоки створення цінності шляхом мінімізації часу очікування, переміщення та виконання операцій;

- формування адаптивної організації: BPR трансформує управлінську та організаційну структуру підприємства, створюючи передумови для стратегічної гнучкості, Lean забезпечує активне залучення персоналу, розвиток культури безперервних змін і підвищення стійкості організації до зовнішніх викликів.

Сьогодні синергетична інтеграція реінжинірингу бізнес-процесів та ощадливого виробництва є стратегічною необхідністю для підприємств в умовах динамічного середовища. Реінжиніринг забезпечує радикальні зміни, Lean формує систему закріплення результатів для забезпечення стійкої конкурентної переваги. Цифрові інструменти виступають каталізатором трансформації, забезпечуючи прозорість процесів, автоматизацію та підтримку прийняття рішень на основі фактичних даних. Інтеграція цих підходів сприяє не просто модернізації існуючих процесів, а створенню принципово нових, інноваційних, високопродуктивних і клієнтоорієнтованих бізнес-систем, здатних ефективно функціонувати в умовах глобальної конкуренції та прискореної цифровізації.

Список літератури

1. Пшенична М., Писаренко М. РЕІНЖІНІРІНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ. Вісник Університету “Україна”. 2024. № 11 (38). С. 126–135. URL: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-11-38-11> (дата звернення: 21.12.2025).
2. Ohno T. Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production. *Productivity Press*, 1988. 143 с. URL: <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2021/12/toyota-production-system-beyond-large-scale-production.pdf> (дата звернення: 21.12.2025).

ПЕРСПЕКТИВИ І ВИКЛИКИ ІНВЕСТИЦІЙ І КАПІТАЛІЗАЦІЇ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сацук Д.М., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Анотація. За роки повномасштабної війни суттєво змінилось середовище у якому функціонують субєкти підприємницької діяльності. Ці зміни вплинули на всі основні мікроекономічні процеси: виробництво, споживання, динаміку інвестиційної активності, що спричинило структурні зміни у джерелах фінансування підприємств, а також призвело до посилення ролі інновацій в умовах високої невизначеності та ризиків. Але разом із ризиками і викликами, які несе війна, підприємства отримали можливість підвищення капіталізації за рахунок позитивного іміджу України, відбувся суттєвий розвиток нових галузей економіки, які базуються на технологічних інноваціях, такі як оборонні та військові технології.

Повномасштабна війна порушила усталені механізми функціонування ринків, інвестиційних потоків і виробничих ланцюгів, значною мірою ускладнилась логістика і енергоємні підприємства, які до війни мали перевагу за рахунок відносно дешевої електроенергії, втратили частину своєї конкурентоздатності на міжнародних ринках. Війна стала значним викликом для національної економіки, суттєво трансформували умови ведення бізнесу, інвестиційний клімат та інноваційну активність на мікроекономічному рівні. Діяльність підприємств і домогосподарств потрапила під вплив зростання ризиків, руйнування інфраструктури, міграції трудових ресурсів і, як наслідок, зниження платоспроможного попиту. Разом з тим, малі і середні підприємства демонструють найкращу здатність до адаптації та готовність до інноваційного розвитку.

Зазвичай, інвестиції та інновації розглядаються як ключові фактори економічного зростання та підвищення продуктивності. На мікроекономічному рівні вони визначають здатність підприємств до розширення виробництва, оновлення основного капіталу та формування конкурентних переваг. Війна докорінно змінила логіку цих процесів. Інвестиційні рішення приймаються

в умовах надвисокої невизначеності, а інновації часто набувають вимушеного, адаптаційного характеру. Капіталізація бізнесу втрачає традиційну прив'язку до матеріальних активів і дедалі більше ґрунтується на нематеріальних складових: знаннях, технологіях, людському та соціальному капіталі. Варто відзначити, що попри негативний вплив на економічну активність, суттєво виросла впізнаваність України як брэнда і після завершення війни, за умови розумної стратегії підтримки позитивного іміджу країни, підприємства можуть отримати неочікуваний прирост капіталізації за рахунок приналежності до загального брэнду «Україна». На жаль, до завершення бойових дій, суттєвих вигод на мікроекономічному рівні не варто очікувати. Наявна макроекономічна підтримка країнами-партнерами спрямована на забезпечення соціальної сфери і не має інвестиційного характеру.

Відповідно, через погіршення інвестиційного клімату в Україні, для підприємств ключовими викликами стали зростання воєнних і політичних ризиків, фізичне знищення або пошкодження виробничих потужностей, обмежений доступ до фінансових ресурсів, скорочення внутрішнього попиту та логістичні обмеження. На мікроекономічному рівні це проявляється у згортанні інвестиційних програм, відкладанні довгострокових проєктів та переорієнтації бізнесу на короткострокове виживання.

З метою протидії впливу цих факторів, були запропоновані законопроекти, якими вносяться зміни до Податкового кодексу щодо компенсації інвестицій через податки під номерами №13414 і №13415. Зокрема, метою законопроекту №13415 є залучення масштабних інвестицій у виробництва з високою доданою вартістю, створення нових робочих місць та забезпечення відновлення економіки України шляхом запровадження дієвих інвестиційних стимулів у вигляді часткової компенсації капіталовкладень інвестора. Законопроекти фокусуються на переробній промисловості і надають податкові пільги з 1 січня 2026 року до 2036 року, за умови інвестицій у розмірі від 100 000 євро, до 50 000 000 євро.

Попри складні умови, інвестиційна діяльність в Україні не припинилася повністю. Основними джерелами інвестицій стали: реінвестування прибутків підприємств, що продовжують працювати і міжнародна фінансова допомога та грантові програми. Більшість інвестицій спрямовано у виробництво (19,6%), оптову та роздрібну торгівлю (15,5%), фінансову та страхову діяльність (11,8%), гірничодобувну промисловість (10,9%), а також інформацію та зв'язок (8,5%). Основними інвесторами в Україну є Кіпр (26,1%), Нідерланди (22,6%), Швейцарія (6,2%), США (5,1%), Німеччина (3,7%) та Австрія (3,5%).

Водночас, з'явилися нові галузі які можуть розвиватися в умовах війни, це так звані DefenceTech, або технологічна оборонна промисловість, і MilTech військові технології. На даний момент основним чинником розвитку є державні замовлення і краудфандингові компанії, які не носять системного характеру, але забезпечують початкові інвестиції для розвитку великої кількості нових компаній. Ризиком для нових компаній є недофінансування і неспроможність забезпечити сталий ринок збуту для своєї продукції, оскільки основним замовником і споживачем продукції є держава, а експортні можливості суттєво обмежені. Перспективою розвитку є висока доля інноваційності, яка базується на даний момент, на адаптації комерційних технологій. Іншим викликом, за відсутності доступу до вільних ринків, є вимивання технологічної експертизи, що, в свою чергу, може призвести до зміщення цінності компаній до рівня центрів розробки і досліджень, які діють як філії іноземних компаній з центрами виробництва і збуту за кордоном. Таким чином, залишаючи всередині України фактично тільки заробітну платню працівників. На даний момент за таким принципом працюють ІТ компанії, які не створюють власного продукту, а є практично відносно недорогими базами виробництва для великих замовників. Відповідно, для забезпечення розвитку нової галузі, яка має високий інноваційний потенціал, необхідно надати можливість експортувати готову продукцію, а не технології, і забезпечити механізми прозорого фінансування від інституційних інвесторів.

В умовах війни традиційна модель капіталізації, заснована на матеріальних активах, зазнала суттєвих змін. Руйнування інфраструктури та виробничих потужностей знижує вартість фізичного капіталу, водночас зростає роль людського капіталу, інтелектуальної власності, репутації і соціального капіталу. Ці елементи стають основою ринкової вартості підприємств, особливо в секторах з високою часткою знань, до яких відносяться ІТ та МілТех підприємства, для традиційних галузей створені податково-інвестиційні стимули.

Після завершення активної фази війни очікується поживалення економічної активності, головним чином завдяки міжнародній фінансовій підтримці, відбудови інфраструктури і поступовій інтеграції українського бізнесу у глобальні ринки, що має збільшити капіталізацію підприємств і призвести до поступового відновлення національної економіки, за рахунок суб'єктів малого і середнього підприємництва.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Верховна Рада України прийняла за основу законопроект, яким вносяться зміни до Податкового кодексу щодо компенсації інвестицій через податки. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/267772.html> (дата звернення: 15.12.2025).
2. Національний Банк України. *Прямі іноземні інвестиції*. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/events/YEUoJiALikJTvur> (дата звернення: 14.12.2025).
3. Національний Банк України. Статистика міжнародної інвестиційної позиції. Офіційний сайт Нацбанку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/events/cnTaGVRJfwxhwNS> (дата звернення: 14.12.2025).
4. Lloyds Bank Trade. *Foreign direct investment (FDI) in Ukraine*. URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/investment> (дата звернення: 16.12.2025)

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИМСТВ СФЕРИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО БУДІВНИЦТВА

Тимрієнко І.Ю., к.е.н., доц., доцент кафедри бізнесу і права,
Свась Т.В., старший викладач кафедри бізнесу і права,
ЗВО «Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»

На сьогодні Україна зазнає масштабних руйнувань, спричинених російською військовою агресією, тому одним із пріоритетних напрямків для прискорення відновлення національної економіки є нарощення обсягів будівництва, в першу чергу спрямованого на ремонт, реконструкцію та відновлення промислових, енергетичних та транспортних споруд, доріг і мостів, трубопроводів, комунікацій, ліній електропередач та інших інфраструктурних та інженерних об'єктів [2, с. 46].

Будівельний ринок України останніми роками демонстрував високу динаміку та адаптацію до викликів сьогодення. Так, загальний обсяг будівельних робіт у 2024 році становив 170 млрд. грн., що на 6% більше, ніж у 2023 році. У 2025 році цей показник досягне 180 млрд. грн. При умові збереження поточної динаміки обсяг будівельного ринку може зрости на 10% у 2026 році [1].

Така воєнна та повоєнна відбудова потребує значних фінансових ресурсів, основним джерелом задоволення потреби в яких державні та партнерські кошти, а також інвестиції.

Вплив війни на економіку та інфраструктуру нарощує попит на будівництво і збільшує інвестиційну привабливість будівельної галузі України.

На даний час інвестиційно привабливими є:

1) сфера інфраструктурного будівництва: ремонт та будівництво доріг, автострад, вулиць, мостів, транспортних вузлів, відновлення інженерних комунікацій.

2) житлове будівництво: будівництво нових помешкань та реконструкція пошкоджених житлових об'єктів;

3) промислове будівництво: відновлення промислових об'єктів, споруд гірничопромислових та добувних підприємств;

4) енергетична інфраструктура: будівництво об'єктів «зеленої» енергетики, відновлення пошкоджених енергетичних систем, ліній електропередач;

5) магістральне будівництво: прокладання трубопроводів та комунікації [2, с. 47; 5, с. 125].

На сьогодні ключовими перевагами інвестування у діяльність будівельних підприємств є:

1) потреба у відновленні зруйнованої інфраструктури: значний обсяг руйнувань створює потенціал для нарощення діяльності як великих будівельних підприємств, так і малих та середніх, що теж матимуть можливість брати участь у в інфраструктурних проектах;

2) державна підтримка: розроблені та реалізуються програми відновлення і фінансування будівництва виробничої та соціальної інфраструктури;

3) висока маржинальність: наявний високий попит на будівельні роботи послуги у великих національних, регіональних та місцевих проектах відновлення [5, с. 125].

Реалізувати належне інвестиційне забезпечення діяльності підприємств сфери інфраструктурного будівництва України можна за рахунок:

1) надання інвесторам державних та міжнародних гарантій безпеки на основі врахування воєнних ризиків при страхуванні інвестицій та повернення інвестованого капіталу;

2) залучення коштів приватних національних та іноземних інвесторів на конкретні проекти через спеціальні інвестиційні платформи;

3) міжнародних донорських і грантових програм, а також спільних проектів з міжнародними фінансовими організаціями [5, с. 126];

4) оптимізації використання публічних інвестицій, підвищення прозорості їхнього використання та посилення інтеграції інвестицій у систему стратегічного планування та фінансування пріоритетних програм та проектів відновлення [4];

5) публічно-приватного партнерства, що дозволяє залучати іноземні інвестиції для реалізації великих інфраструктурних проектів, зменшувати фінансове навантаження на державу та скорочувати терміни виконання робіт [3, с. 300].

Таким чином, навіть в сучасних реаліях наявні можливості для інвестиційного забезпечення діяльності будівельних підприємств щодо реконструкції та ремонту об'єктів інфраструктури в контексті воєнної та повоєнної відбудови України.

Список літератури

1. Вербицька В. Аналіз будівельного ринку України у 2025 році. URL : <https://novatorstroy.com/ua/pres-relizi/analiz-budivelnogo-rinku-ukrayini-u-2025-roci/?srsltid=AfmBOooexpF-4vv7acZ18eQEv0PB286T7WNHhVdUNxF4k1FL5PXYvoXv> (дата звернення: 22.12.2025).

2. Євась Т.В., Турчак В.В. Сучасний стан та тенденції розвитку інфраструктурного будівництва України в умовах невизначеності. *Реальний сектор економіки України в умовах невизначеності* : матеріали Всеукраїнського симпозиуму (м. Київ, 04 квіт. 2024 р.). Київ : Університет «Україна». 2024. С. 46-49. URL : https://uu.edu.ua/upload/Nauka/conferencii/2024/zbirnyk_tez_real_ektor_ekonomiky_2024.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

3. Кришталь Г.О., Цімошинська О.В., Іванова Т.М. Роль міжнародних інвестицій у відбудові України та їх вплив на розвиток будівельного бізнесу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №2 (53). С. 297-302. URL : <file:///C:/Users/www/Downloads/1249-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1202-1-10-20250429.pdf> (дата звернення: 22.12.2025).

4. Середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій держави на 2026-2028 роки. URL : <https://me.gov.ua/download/c226f39e-279a-46e6-b134-8570a899d4de/file.pdf>

5. Хома Д.М., Шевчук Я.В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №3 (54). С. 120-127. URL : <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1320/1271> (дата звернення: 22.12.2025)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Чікалкін С.М., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки та посилення глобальних економічних і фінансових ризиків питання забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання набуває особливої актуальності. Економічна безпека корпорацій дедалі більше розглядається не лише як інструмент захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, а як невід'ємний елемент ефективного корпоративного управління.

Корпоративне управління як система відносин між власниками, органами управління та іншими заінтересованими особами покликане забезпечити стабільний розвиток корпорації, прозорість управлінських рішень і захист прав стейкхолдерів. У цьому контексті економічна безпека виступає функціональним компонентом корпоративного управління, що забезпечує збереження та примноження корпоративних активів, фінансову стійкість і мінімізацію управлінських ризиків.

Економічна безпека корпорації охоплює фінансову, інвестиційну, інформаційну, кадрову, правову та інші складові. Її рівень значною мірою залежить від якості управлінських рішень, ефективності внутрішнього контролю, прозорості корпоративної структури та дотримання принципів добросовісності й відповідальності менеджменту [1].

Особливу роль у забезпеченні економічної безпеки корпорації відіграють органи корпоративного управління, до яких належать загальні збори акціонерів, наглядова рада та виконавчі органи. Саме через їхні повноваження, управлінські рішення та контрольні функції формується цілісна система запобігання економічним загрозам і забезпечення стабільного розвитку корпорації [3].

Загальні збори акціонерів є вищим органом корпоративного управління та здійснюють стратегічний вплив на забезпечення економічної безпеки. До їхньої компетенції належить визначення основних напрямів діяльності корпорації, затвердження стратегічних планів розвитку, прийняття рішень щодо розподілу прибутку, реорганізації або ліквідації

товариства. Через реалізацію цих повноважень загальні збори формують економічну модель функціонування корпорації, визначають рівень допустимого ризику та створюють передумови для фінансової стійкості підприємства. Крім того, обрання членів наглядової ради та затвердження ключових корпоративних політик дозволяє акціонерам опосередковано впливати на систему управління економічною безпекою.

Наглядова рада виступає ключовою ланкою в системі забезпечення економічної безпеки корпорації, оскільки здійснює контроль за діяльністю виконавчих органів та захист інтересів акціонерів. Саме наглядова рада затверджує внутрішні положення, політики управління ризиками, фінансового контролю та комплаєнсу, що безпосередньо спрямовані на мінімізацію економічних загроз. Через механізми стратегічного нагляду, оцінки ефективності менеджменту та аналізу фінансових показників наглядова рада забезпечує прозорість управлінських процесів і запобігає зловживанням, які можуть негативно впливати на економічну безпеку корпорації.

Виконавчі органи (одноосібні або колегіальні) безпосередньо відповідають за реалізацію управлінських рішень та поточне функціонування корпорації. У контексті економічної безпеки їхня роль полягає в оперативному управлінні фінансовими, кадровими, інформаційними та матеріальними ресурсами, а також у впровадженні систем внутрішнього контролю та управління ризиками. Тому, саме виконавчі органи забезпечують практичну реалізацію корпоративної стратегії, своєчасне реагування на економічні загрози та адаптацію діяльності корпорації до змін зовнішнього середовища [2].

Таким чином, ефективне забезпечення економічної безпеки можливе лише за умови злагодженої взаємодії всіх органів корпоративного управління. Чіткий розподіл повноважень між загальними зборами акціонерів, наглядовою радою та виконавчими органами, а також належний рівень корпоративної культури та відповідальності сприяють формуванню стійкої системи економічної безпеки корпорації.

Водночас вітчизняна практика корпоративного управління свідчить про наявність низки проблем у сфері забезпечення економічної безпеки, зокрема фрагментарність внутрішніх

корпоративних політик, недостатню інтеграцію системи управління ризиками та низький рівень корпоративної культури. Це обумовлює необхідність удосконалення механізмів включення економічної безпеки до системи корпоративного управління з урахуванням міжнародних стандартів та кращих практик.

У підсумку слід зазначити, що економічна безпека є системоутворюючим елементом корпоративного управління, який забезпечує стійкий розвиток корпорації, підвищує її інвестиційну привабливість та сприяє досягненню балансу інтересів усіх учасників корпоративних відносин.

Список використаних джерел

1. Koval Ya., Zahorodnia A. Public administration in ensuring the economic security of the state: digital tools and management innovations. *Public Administration 4.0: Leveraging Digital Tools for Effective Governance*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.36690/PUBADM-182-205>.

2. Караїм М. М. Управління економічною безпекою підприємства: методичні засади. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 11. С. 110-113.

3. Рібейро Рамос, О., Міроненко Є. ., Брітченко І., Жук О., Патлачук В. (2022). Економічна безпека як елемент корпоративного управління. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 1(42), Pp. 304–312. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.42.2022.3698>

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ

Шпак Д.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Сучасна динаміка ринку вимагає від підприємств переходу від традиційних моделей розвитку до інноваційних. За таких умов зростає значення поєднання інноваційних процесів із підвищенням інвестиційної активності, адже саме взаємодія цих чинників визначає можливість створення доданої вартості, підвищення ефективності діяльності та капіталізації підприємств.

Синергія інноваційних процесів та інвестиційної активності стає ключовим фактором формування капіталізації підприємств. Ефективна взаємодія цих механізмів забезпечує стійке зростання ринкової вартості, дозволяє підприємству адаптуватися до зовнішніх викликів та формує умови для довгострокової конкурентоспроможності.

Розвиток Індустрії 4.0 та впровадження інноваційних виробничих технологій формують якісно нові передумови для трансформації виробничої діяльності підприємств, інтенсифікації інноваційних процесів і реалізації прогресивних структурних змін на рівні окремих галузей, міжгалузевих комплексів та національних економічних систем. Поширення інноваційних технологій у контексті Індустрії 4.0 трансформує традиційну модель ведення бізнесу, зумовлюючи необхідність переосмислення підходів до управління розвитком виробничої діяльності, модернізації виробничих систем та вдосконалення стратегій їх функціонування.

Технології Індустрії 4.0 зумовлюють суттєві трансформації глобальної економічної системи, зокрема сфер інвестування, торгівлі та споживання. Такі зміни на міжнародному рівні акцентують необхідність адаптації національних економік до сучасних технологічних трендів, оскільки їх ігнорування може призвести до поглиблення нерівностей у рівнях розвитку між країнами, звуження можливостей менш розвинених держав щодо впровадження передових технологій, уповільнення соціально-економічного прогресу та підвищення добробуту населення.

Аддитивне виробництво є однією з ключових складових технологічної бази Індустрії 4.0. Аддитивні технології (Additive Manufacturing, AM), відомі як 3D-друк, докорінно трансформують виробничу сферу, забезпечуючи підвищення гнучкості, швидкості, доступності та екологічності виробничих процесів. Вони створюють передумови для більш раціонального використання ресурсів, поліпшення характеристик кінцевої продукції та виготовлення об'єктів зі складною геометрією. На сьогодні застосовується широкий спектр методів аддитивного виробництва, що ґрунтуються на використанні різних типів матеріалів.

Технології 3D-друку інтенсивно інтегруються в різні галузі промисловості, відкриваючи нові можливості для проєктування, виготовлення та оптимізації виробничих процесів. Використання аддитивних методів дозволяє створювати деталі й вироби високої конструктивної складності, виготовлення яких за традиційними технологіями потребувало значних часових і матеріальних витрат. Завдяки 3D-друку прискорюється процес розроблення та апробації нових рішень, знижуються витрати на дослідне виробництво, а також забезпечується можливість гнучкої адаптації виробів до специфічних потреб та умов експлуатації.

У таблиці 1 подано узагальнений перелік підприємств, які активно впроваджують технології адаптивного виробництва в повсякденну виробничу діяльність. Наведена інформація дозволяє продемонструвати масштаби проникнення аддитивних технологій у різні галузі промисловості, окреслити характер їх практичного застосування та визначити провідні компанії, що формують тенденції розвитку ринку аддитивного виробництва.

Окремі наукові та аналітичні дослідження свідчать про динамічне зростання світового ринку адаптивного виробництва, глобальні обсяги якого демонструють стабільну тенденцію до щорічного збільшення. Зазначений тренд поширюється й на Україну, де низка компаній і стартапів активно впроваджує аддитивні технології, зокрема в оборонному, медичному, виробничому та будівельному секторах. [8]

Таблиця 1.

Використання адаптивного виробництва серед промислових підприємств України

Підприємство / організація	Галузь	Приклад використання	Конкретні практики
Конструкторське бюро «Південне» ім. М. Янгеля	Космічне/ракетно-космічне	Виготовлення складних металевих деталей для ракетно-космічної техніки (селективне лазерне плавлення) [1]	- Друк вузлів рідинних ракетних двигунів [1] - Використання технології SLM для скорочення циклів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт [2]
Additive Laser Technology (ALT Ukraine)	Промисловий 3D-друк	Розробка промислових 3D-принтерів для друку металом [3]	- Виробництво систем Powder Bed Fusion [3] - Рішення для аерокосмічної та інших галузей [4]
Easy3DPrint та технічні сервіси	Промислові послуги	Замовний 3D-друк прототипів і деталей [5]	- Друк прототипів, макетів [5] - Оснащення для виробництва [5]
3DEES Industries, TRIDIS	Консалтинг	Впровадження адитивних технологій на підприємствах [6]	- Консультації з інтеграції 3D-друку [6] - 3D-сканування та друк на замовлення [6]
Wild Hornets	Військова техніка	3D-друк деталей для безпілотників [7]	- Корпуси дронів FDM-друком [7] - Серійне виготовлення до 100 дронів/день [7]

Джерело: [1;2;3;4;5;6;7]

У контексті воєнних дій 3D-друк у межах волонтерських ініціатив та оборонного сектору набув ролі інструменту децентралізованого масового виробництва комплектуючих. Волонтерські спільноти здійснюють виготовлення тисяч одиниць деталей на локальних принт-фермах. Вказане явище може слугувати джерелом непрямих оцінок рівня активності

цифрового виробництва, однак не становить формалізованої статистичної інформації.

Станом на 2025 рік статистичні дані щодо впровадження технологій адаптивного виробництва в Україні мають фрагментарний характер і не систематизовані в межах єдиного централізованого реєстру. Водночас аналіз актуальних відкритих джерел дозволяє зробити низку узагальнених висновків. Зокрема, в Україні функціонує приблизно 40–50 компаній, що спеціалізуються на 3D-друці та адитивних технологіях. Зазначені технології активно застосовуються у промисловому виробництві, медичній сфері, системі освіти та оборонному секторі. Крім того, спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості компаній та впровадження нових технологічних рішень, що підтверджується результатами галузевих рейтингів і ринкових аналітичних оглядів.

Таблиця 2.

Підсумок впровадження адаптивного виробництва по галузях

Галузь	Рівень впровадження (орієнтовно)	Коментар
Оборона	Високий	Масове застосування для деталей, волонтерські мережі
Промисловість	Середній / високий	Прототипи, інструменти, моделі
Медицина	Середній	Імпланти, протези, моделі
Будівництво	Початковий / зростаючий	Проекти та дослідження
Освіта і дизайн	Середній	Навчальні та проєктні задачі
Креативні / МСП сегменти	Зростаючий	Малі серії, аксесуари

Аналіз сучасного стану ринку 3D-друку в Україні демонструє, що галузь характеризується стійкою тенденцією до зростання: за оцінками експертів, щорічне збільшення обсягів ринку в грошовому виразі становить приблизно 15–25%. Основними чинниками такого розвитку є зростання попиту на адитивні технології, підвищення доступності 3D-друкарського обладнання та розширення спектра промислових і комерційних

застосувань, включно з медициною, обороною, освітою та виробничими процесами.[9]

Зростання ринку також підтримується активізацією волонтерських та стартап-ініціатив, що стимулюють впровадження інноваційних рішень у виробництво дрібних і середніх партій деталей, зокрема в умовах децентралізованого виробництва. При цьому наведені оцінки не належать до формальної статистики і слугують скоріше індикативними показниками тенденцій, ніж офіційними даними. Вони, однак, відображають динаміку розвитку галузі та можуть слугувати основою для подальших досліджень щодо економічного впливу 3D-друку та його ролі в модернізації промислових процесів в Україні.

Зростання ринку в Україні відбувається на фоні глобальної експансії 3D-друку: за світовими оцінками, щорічне зростання ринку адитивних технологій становить 20–30 %, що пояснюється інтенсивним впровадженням технологій у промисловості, авіаційно-космічній сфері, медицині та автомобільному виробництві. Порівняно з цими показниками, український ринок демонструє помірковано високий темп росту, зумовлений специфікою внутрішнього попиту та обмеженою доступністю високотехнологічного обладнання, водночас активно адаптуючи глобальні практики.

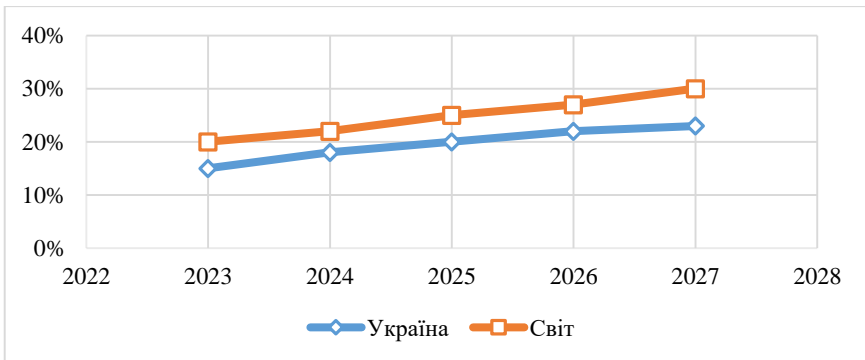

Рисунок 1. Порівняння темпів росту ринку 3D-друку щорічний приріст, %

Аналіз наявних джерел і ринкових даних свідчить про те, що технологія 3D-друку в Україні перебуває на етапі активного розвитку та дифузії у різних секторах економіки. Незважаючи на відсутність централізованої державної статистики, експертні оцінки, дані галузевих каталогів та аналітичних оглядів показують поступове збільшення числа підприємств, що впроваджують адитивні технології у промисловості, медицині, обороні, освіті та креативних сферах. Сучасні тенденції демонструють, що ринок 3D-друку зростає, що свідчить про стабільний попит на технологічні рішення та послуги в цій сфері.

Особливе значення для інвестиційного потенціалу має високий рівень застосування технології у промисловому та оборонному сегментах, де 3D-друк забезпечує швидке прототипування, локальне виробництво комплектуючих та оптимізацію логістичних ланцюгів. Медичний сектор, зокрема виробництво протезів і ортопедичних виробів, також демонструє стійкий ріст, що створює додаткові нішеві можливості для інвесторів.

Таким чином, науково-обґрунтоване прогнозування свідчить, що збільшення інвестицій у адитивне виробництво в Україні є доцільним з точки зору як технологічного розвитку, так і економічної ефективності, оскільки забезпечує швидку окупність завдяки скороченню витрат на прототипування та підвищенню гнучкості виробництва. Перспективним напрямом залишається інтеграція 3D-друку в інноваційні ланцюги створення продуктів та локалізовані виробничі рішення, що відкриває додаткові можливості для приватних та державних інвестицій у стратегічно важливі галузі.

Список літератури

1. КБ «Південне» друкуватиме деталі ракет на 3D-принтері // Ukrinform [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2699252-kb-pivdenne-drukuvatime-detali-raket-na-3dprinter.html> (дата звернення: 12.12.2025).

2. КБ «Південне» освоює друк деталей ракет на 3D-принтері // Державне космічне агентство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dzi.gov.ua/ua/press->

centre/news/kb-pivdenne-osvoyuye-druk-detalej-raket-na-3d-prynteri/ (дата звернення: 12.12.2025).

3. ALT Ukraine. Про компанію // ALT-print [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alt-print.com/en/about> (дата звернення: 12.12.2025).

4. ALT Ukraine: 3D Metal // Tech Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://techukraine.org/2021/06/17/techukrainegiz-alt-ukraine-3d-metal/> (дата звернення: 12.12.2025).

5. 3D-друк у промисловості // Easy3DPrint [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://easy3dprint.com.ua/uk/3d-druk-u-promislovosti/> (дата звернення: 12.12.2025).

6. 3DEES Industries. Про компанію // 3DEES [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://3dees.kiev.ua/o-nas/> (дата звернення: 12.12.2025).

7. 3D-друк у виробництві БПЛА: досвід українських інженерів // ArmyInform [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/> (дата звернення: 12.12.2025).

8. Market.us. 3D Printing Market to Exceed USD 135.4 Billion by 2033; Amid Rising Popularity of Additive Manufacturing Technologies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.xmgsgroup.com/news/by-2033-the-3d-printing-market-will-exceed-us135-4-billion/> (дата звернення: 12.12.2025).

9. Бізнес-ідеї з 3D-друком в Україні: від хобі до доходу // Epic3D [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://epic3d.com.ua/biznes-idei-z-3d-druk-om-v-ukraini-vid-khobi-do-dokhodu/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.12.2025).

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ
«Економічний розвиток та екологічна стабільність у
контексті цілей сталого розвитку»

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ЄС ЯК ЧИННИК
ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Бордусь Б.О., аспірант ЗВО «Університет «Україна»

Одним із ефективних механізмів підтримки малих фермерських господарств є грантові програми Європейського Союзу. Вони надають фінансову допомогу для модернізації виробництва, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності. Основними напрямками підтримки є програми розвитку сільських територій, Horizon Europe, Erasmus+ (для аграрної освіти та обміну досвідом) та спеціалізовані гранти для впровадження сучасних технологій у сільському господарстві [1]. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2024 році, у бюджеті відведено 881 мільйон гривень для підтримки виробників сільськогосподарської продукції, зокрема виділили 5 мільйонів гривень для компенсації сімейним фермерським господарствам сплаченого ЄСВ, 80 мільйонів гривень для надання кредитів фермерським господарствам. Найбільшу суму, а саме: 796 мільйонів гривень підтримки, виділили для фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції, які будуть спрямовані у вигляді дотації

Гранти також стимулюють використання інноваційних підходів у виробництві, наприклад, застосування енергоефективних технологій, сучасних методів зберігання продукції та цифрових платформ для продажу. Завдяки цьому фермери можуть краще адаптуватися до змін економічного середовища та знижувати ризики, пов'язані з економічними кризами.

Практика свідчить, що грантові програми Європейського Союзу мають відчутний позитивний вплив на розвиток малих фермерських господарств в Україні. Аналіз успішних прикладів

українських агровиробників показує, що після отримання грантової підтримки відбувається зростання врожайності сільськогосподарських культур, покращення якості продукції та поступове розширення ринків збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Важливим результатом також є модернізація виробничих процесів, зокрема впровадження сучасних агротехнологій і екологічно орієнтованих методів ведення господарства.

Фермери, які залучили грантові кошти, відзначають не лише фінансові переваги, а й можливість проходження професійного навчання, отримання консультацій від галузевих експертів та підвищення рівня управлінських компетенцій. Це сприяє більш ефективному використанню ресурсів, оптимізації витрат і створенню нових робочих місць у сільській місцевості, що має позитивний соціально-економічний ефект для регіонів.

Водночас грантова підтримка супроводжується низкою обмежень і викликів. Серед основних проблем — складні бюрократичні процедури, високі вимоги до підготовки проектної документації та детального фінансового й змістовного звітування. Крім того, значна частина фермерів має обмежений доступ до інформації про наявні грантові програми або не володіє достатніми знаннями для участі в конкурсах, що знижує кількість успішно реалізованих ініціатив. Проте наукові дослідження та практичний досвід доводять, що за умов належної організації процесу подання заявок і супроводу проектів грантові програми можуть стати дієвим інструментом розвитку малих фермерських господарств, забезпечуючи їхню довгострокову стабільність і підвищення конкурентоспроможності в умовах сучасного аграрного ринку.

Окрім безпосередньої фінансової підтримки, грантові програми надають учасникам доступ до широкого кола професійних контактів і експертних знань, що є важливим чинником сталого розвитку проектів. Формування та ефективне функціонування підприємницьких екосистем значною мірою базується на активній взаємодії між їхніми учасниками, обміні досвідом та спільному пошуку інноваційних рішень. У зв'язку з цим грантова підтримка часто поєднується з програмами наставництва, галузевими партнерствами, освітніми заходами та

спеціалізованими мережевими подіями, які сприяють професійному зростанню команд.

Показовим прикладом є біотехнологічний стартап BioGen Innovations, який отримав дослідницький грант у сфері біомедицини та використав його не лише для фінансування наукових розробок, а й для налагодження співпраці з провідними вченими й експертами галузі. Такі контакти дали змогу вдосконалити наукові підходи, підвищити рівень досліджень і прискорити впровадження інновацій. Крім того, участь у професійних мережах відкрила для стартапу можливість залучення потенційних інвесторів, а також сприяла формуванню довгострокових стратегічних партнерств, що є важливою передумовою подальшого розвитку [2].

Грантові програми Європейського Союзу, доступні для малих фермерських господарств України, мають різну спрямованість і можуть бути класифіковані за кількома ключовими критеріями: цільове призначення, форма фінансування, рівень інноваційності та очікувані соціально-економічні результати. Така класифікація дозволяє більш ефективно оцінити їхній вплив на розвиток малого фермерства.

4

З початку повномасштабної агресії Росії проти України Європейський Союз та його держави-члени надали майже 122 млрд євро фінансової, гуманітарної та військової допомоги Україні, а також для забезпечення потреб українських громадян у країнах ЄС. Зокрема, 15,6 млрд євро було мобілізовано в межах програми Ukraine Facility, яка передбачає до 50 млрд євро у формі грантів і позик на період 2024–2027 років. Цей фонд спрямований на підтримку макрофінансової стабільності України, стимулювання короткострокового відновлення, а також на відбудову й модернізацію країни шляхом реалізації ключових реформ у контексті євроінтеграційного процесу [2].

За цільовим призначенням гранти спрямовуються на модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних агротехнологій, розвиток органічного виробництва, підвищення енергоефективності та підтримку сталого розвитку сільських територій. Значна частина програм орієнтована також на розвиток людського капіталу, зокрема

через навчання фермерів, обмін досвідом та впровадження сучасних управлінських практик.

Важливою особливістю грантів ЄС є їх орієнтація не лише на короткостроковий фінансовий ефект, а й на довгостроковий розвиток фермерських господарств, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності.

Завдяки грантам фермери отримують можливість інвестувати в оновлення основних засобів, що підвищує продуктивність праці та знижує собівартість продукції. Це, у свою чергу, позитивно впливає на рівень рентабельності та фінансову стабільність господарств. Крім того, участь у грантових програмах часто передбачає фінансове планування та звітність, що сприяє підвищенню фінансової дисципліни та управлінської культури фермерів. Важливою складовою підтримки малого підприємництва є оцінка його потенціалу в умовах сучасних економічних викликів. Малий бізнес має суттєвий потенціал для створення нових робочих місць, що є критичним фактором в умовах воєнного стану та відновлення економіки. Завдяки своїй гнучкості та здатності швидко адаптуватися до змін у ринкових умовах, малий бізнес може відігравати важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та розвитку місцевих громад [3].

Окрім безпосереднього економічного результату, грантові програми Європейського Союзу справляють суттєвий соціальний вплив на розвиток сільських територій. Реалізація грантових проєктів сприяє створенню нових робочих місць у сільській місцевості, зниженню рівня безробіття та підвищенню добробуту й якості життя місцевого населення. Активний розвиток малих фермерських господарств стимулює ділову активність у регіонах, забезпечує зростання доходів домогосподарств і є особливо важливим для підтримки депресивних та економічно вразливих сільських територій.

Соціально-економічний ефект грантової підтримки також проявляється у посиленні співпраці між фермерами, розвитку кооперативного руху та формуванні локальних аграрних кластерів. Такі процеси сприяють обміну досвідом, спільному використанню ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності малих виробників. Крім того, реалізація спільних проєктів

зміцнює соціальну згуртованість у громадах та підвищує рівень довіри між учасниками аграрного сектору. Таким чином, грантові програми ЄС виконують не лише фінансову, а й важливу стратегічну роль, забезпечуючи комплексний та сталий розвиток аграрного сектору України в довгостроковій перспективі.

В умовах глобальних кліматичних змін та зростання екологічних ризиків аграрний сектор відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку. Європейський зелений курс (European Green Deal) визначає стратегічні пріоритети Європейського Союзу щодо переходу до кліматично нейтральної економіки, у межах яких сільське господарство розглядається як один із базових напрямів екологічної трансформації. У цьому контексті грантові програми ЄС набувають особливого значення для розвитку малих фермерських господарств України, сприяючи впровадженню екологічно безпечних та ресурсоефективних практик.

Екологічна складова грантових програм ЄС передбачає фінансування проєктів, спрямованих на зменшення негативного впливу сільськогосподарського виробництва на довкілля, раціональне використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття. Зокрема, підтримуються ініціативи з розвитку органічного виробництва, впровадження технологій точного землеробства, зменшення використання хімічних добрив і пестицидів, а також проєкти з підвищення енергоефективності фермерських господарств [4].

Для малих фермерських господарств України участь у таких грантових програмах відкриває можливості не лише для фінансової підтримки, а й для адаптації до сучасних європейських екологічних стандартів. Використання екологічно орієнтованих технологій сприяє підвищенню якості сільськогосподарської продукції, зростанню довіри споживачів та розширенню доступу до європейських ринків, де вимоги до екологічності виробництва є надзвичайно високими.

Важливим аспектом реалізації принципів European Green Deal є стимулювання сталого управління земельними ресурсами та зниження вуглецевого сліду аграрного виробництва. Грантові програми ЄС заохочують малі фермерські господарства до впровадження практик збереження ґрунтів, використання

відновлюваних джерел енергії та скорочення викидів парникових газів. Це дозволяє фермерам не лише відповідати екологічним вимогам, а й підвищувати довгострокову економічну ефективність господарської діяльності.

Екологічна складова грантових програм Європейського Союзу є важливим чинником трансформації малих фермерських господарств України відповідно до принципів сталого розвитку та Європейського зеленого курсу. Реалізація таких програм сприяє формуванню екологічно відповідального аграрного сектору, підвищенню конкурентоспроможності українських фермерів та інтеграції України до європейського економічного й екологічного простору

Список використаних джерел

1. Лукаш С. М. Фінансова підтримка фермерських господарств в Україні в контексті підготовки до європейської інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://share.google/JC5P08YT7oOn87M2S> (дата звернення: 15.12.2025).

2. Романко О. П., Окрепкий С. В. Значимість залучення грантових коштів як сучасний інструмент нейтралізації проблеми фінансування бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://share.google/DgS45y06esyF47dBn> (дата звернення: 15.12.2025).

3. Красовська Ю., Подлевська О. Міжнародна та вітчизняна підтримка малого підприємництва України: статистичний аналіз та оцінка потенціалу. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 1. URL: <https://share.google/quzLqu70tdMdmaofS> (дата звернення: 15.12.2025).

4. Іванюта С. П., Якушенко Л. М. Європейський зелений курс і кліматична політика України : Аналіт. доп. Київ, 2022. 96 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/dopov-greendeal-1-red-pogod-do-verstki_12_07_2022_gotove.pdf (дата звернення: 16.12.2025)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В ЛІСОВІЙ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Войцехівський М.А., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Національна економіка характеризується надзвичайною складністю умов функціонування, спричиненою низкою викликів сьогодення. Військові дії призвели до погіршення еколого-економічного стану не лише окремих регіонів, лісових ресурсів або категорій громадян, а практично всіх суспільних сфер та галузей. До вже існуючого під час війни фінансового державного дефіциту додалися проблеми, пов'язані з розв'язанням наслідків кліматичних змін та відсутністю діючих державних програм щодо підтримки окремих галузей народного господарства. Тобто, нині акцентована увага на екологічних факторах, які набувають стратегічного значення практично в усіх сферах діяльності, у тому числі, у раціональному використанні лісових ресурсів. Ефективність організації раціонального лісокористування передбачає пріоритетність на мінімізацію екологічних ризиків і втрат за умови рентабельної економічної складової лісогосподарського виробництва.

Ефективне використання лісових ресурсів можливе лише за умови впровадження дієвих заходів екологічної та економічної безпеки. Це передбачає ефективне управління лісовим господарством, засноване на принципах сталого розвитку, збереження біорізноманіття, адаптованого до змін клімату, досягнення фінансової стабільності в лісовій галузі, а також створення умов для динамічного розвитку деревообробної промисловості й пов'язаних із нею секторів економіки.

У процесі реформи галузі виникли дві основні вертикалі управління. Перша вертикаль, господарська, представлена ДП «Ліси України». Це єдине державне підприємство, яке охоплює 73% лісових земель країни, відповідає за охорону, захист, лісорозведення та відновлення лісів, а також виконує повний спектр інших завдань, включаючи заготівлю і реалізацію деревини.

Друга вертикаль управління представлена дев'ятьма міжрегіональними управліннями лісового та мисливського

господарства Державного агентства лісових ресурсів України. Вони здійснюють контроль і координацію діяльності не лише ДП «Ліси України», а й усіх інших лісокористувачів, зокрема приватних і комунальних, забезпечуючи дотримання державних вимог, правил і нормативів. Міжрегіональні управління також погоджують проведення заготівлі лісу та визначають завдання щодо протипожежної безпеки.

Проте система управління та контролю за лісовим господарством у постреформений період залишається недостатньо ефективною, що викликано кількома ключовими чинниками. По-перше, у Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України спостерігається постійний процес реорганізацій. По-друге, Державне агентство лісових ресурсів було підпорядковане як Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, так і Міністерству аграрної політики України, що створило відсутність послідовності в системі управління. По-третє, реформування Державного агентства лісових ресурсів призвело до скорочення кількості обласних управлінь лісового господарства з 24 до 9 міжрегіональних відділів із одночасним суттєвим зменшенням чисельності працівників державної лісової охорони. Аналогічні зміни відбулися й у структурі Державної екологічної інспекції, де замість обласних підрозділів були створені укрупнені регіональні підрозділи.

На тлі війни особливо гостро постає питання про післявоєнне відновлення України, яке повинне ґрунтуватися на принципах Європейського зеленого курсу та використанні сучасних екологічних інструментів. Основне завдання полягає у поєднанні багатьох напрямків: відновлення природного середовища, реалізації євроінтеграційних реформ і впровадження ефективної кліматичної політики. У цьому контексті одним з ключових питань стає вибір дієвих способів екологічного відновлення країни. Важливо вже в умовах війни запускати першочергові екологічні ініціативи.

Суттєвий крок у напрямку майбутнього відновлення довкілля було зроблено під час конференції Ukraine Recovery Conference в липні 2022 року у швейцарському Лугано. Однією зі стратегічних програм стала ініціатива «Відбудова чистого та

захищеного середовища». У її межах передбачено реалізацію 76 екологічних проєктів із загальним бюджетом 25,5 млрд євро. Серед очікуваних результатів програми: будівництво понад 100 сучасних об'єктів для управління відходами, створення 10 національних парків за стандартами ЄС, а також відкриття 9 лісонасінневих центрів для вирощування саджанців дерев [1].

Попри широкомасштабне вторгнення, Україна впевнено продовжує рухатися шляхом Green Deal і ставить собі за мету відбудову країни та економіки на основі принципів збалансованого й сталого розвитку. У екологічній сфері вже досягнуто значних результатів: виконано 61% вимог для вступу до ЄС; створено мережу природоохоронних територій європейського значення загальною площею 8 млн гектарів; запущено програму «Зелена країна»; впроваджено нову кліматичну політику [2].

Проте відновлення України потребуватиме активного використання різних галузей, як-от видобувна промисловість, транспорт та інші, що може призвести до зростання обсягів викидів вуглецю. Саме тому знання та допомога європейських країн є важливими для України, щоб інтегрувати екологічно спрямовані підходи та відбудовувати країну без шкоди для глобального довкілля.

В цілому, слід сформувавши таку систему управління лісовим господарством, яка змогла забезпечити не лише економічну, але й екологічну ефективність галузі, що надзвичайно важливо у реалізації євро інтеграційних намірів країни. Таким чином, нами пропонуються такі напрями для підвищення екологічної та економічної ефективності функціонування галузі лісового господарства:

- подальша цифровізація лісової галузі є вагомим чинником для її розвитку та модернізації, оскільки сприяє ефективному регулюванню і прозорості, що в свою чергу дозволяє поступово вивести значну частину сектору з тіньової економіки. Упровадження сучасних цифрових технологій не лише забезпечує поліпшення управлінських процесів, але й сприяє зниженню рівня корупції та недобросовісної діяльності, що є ключовими викликами для сектору лісового господарства;

- правове розмежування повноважень в діяльності центральних органів виконавчої влади в питаннях контролю і координації підприємств лісової галузі;

- проведення ефективної кадрової політики, спрямованої на покриття дефіциту працівників галузі, що обумовлений масовим відтоком робочої сили за кордон і через мобілізацію;

- ухвалення Закону України «Про ринок деревини», що визначить права та обов'язки всіх учасників, залучених до сфери продукції лісового господарства, зокрема бірж, продавців та покупців;

- підвищення продуктивності лісів, поліпшення якісного складу насаджень, а також посилення їхньої стійкості до зовнішніх негативних впливів, особливо в умовах кліматичних змін і військових конфліктів;

- створення сприятливих умов для розвитку масового «зеленого» туризму та збільшення ефективності мисливських господарств;

- розробка нормативно-правової бази, що дозволить впроваджувати природоохоронні технології у процеси лісозаготівлі та вирощування лісу тощо.

Список використаної літератури

1. Екологічні реформи України на шляху до ЄС. Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226> (epravda.com.ua) 84

2. Дерево з'їдає корупція. У Раді опублікували звіт ТСК про лісову галузь URL: <https://www.openforest.org.ua/255703/>

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Дудецький Д.В., здобувач освіти доктора філософії, 281
«Публічне управління та адміністрування»,
ЗВО «Університет «Україна»

Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими соціально-економічними трансформаціями, процесами децентралізації, цифровізації та посиленням євроінтеграційного вектору розвитку, що зумовлює необхідність якісного оновлення системи публічного управління. За цих умов особливої актуальності набуває застосування інноваційних інструментів в органах державної влади, які виступають ключовим чинником підвищення ефективності управлінської діяльності, якості надання публічних послуг та рівня суспільної довіри до влади.

Інноваційні інструменти дедалі частіше розглядаються не як допоміжний елемент модернізації, а як системна основа трансформації державного управління відповідно до європейських стандартів доброго врядування та принципів сталого розвитку. Інноваційні інструменти у сфері державного управління охоплюють сукупність нових або істотно вдосконалених механізмів, методів, технологій і організаційних рішень, спрямованих на досягнення якісно нових результатів управлінської діяльності. На відміну від традиційної модернізації, яка передбачає поступове вдосконалення існуючих процесів, інновації формують нову логіку функціонування органів влади, орієнтовану на результат, ефективність та потреби громадян. До таких інструментів належать цифрові технології та електронне урядування, інструменти стратегічного і проектного управління, механізми стимулювання інноваційної діяльності, державно-приватне партнерство, кластерні моделі розвитку, а також інструменти залучення громадськості до процесів формування та реалізації державної політики. [1]

Одним із ключових результатів застосування інноваційних інструментів в органах державної влади є підвищення ефективності управлінських процесів. Запровадження

електронних сервісів, цифрових платформ та автоматизованих систем управління дозволило суттєво скоротити часові й фінансові витрати на виконання адміністративних процедур, зменшити рівень бюрократизації та мінімізувати корупційні ризики. Водночас використання проектного підходу в діяльності органів влади забезпечує чітке визначення цілей, завдань, ресурсів і очікуваних результатів, що підвищує результативність реалізації державних і регіональних програм та сприяє більш раціональному використанню бюджетних коштів. Важливим результатом упровадження інноваційних інструментів є підвищення якості надання публічних послуг. Орієнтація на потреби громадян і бізнесу, що лежить в основі сучасних управлінських інновацій, сприяє формуванню сервісної моделі держави. Електронні послуги забезпечують доступність, зручність і прозорість взаємодії між органами влади та суспільством, що позитивно впливає на рівень задоволеності громадян і підвищує довіру до державних інституцій. У довгостроковій перспективі це створює передумови для активнішої участі громадян у процесах публічного управління та формування партнерських відносин між владою і суспільством.

Застосування інноваційних інструментів також сприяє зміцненню інституційної спроможності органів державної влади та формуванню сучасної управлінської культури. У процесі впровадження інновацій державні службовці набувають нових професійних компетентностей, зокрема у сфері цифрових технологій, аналізу даних, стратегічного планування та міжсекторальної взаємодії. Це сприяє зниженню управлінського консерватизму, підвищенню адаптивності органів влади до зовнішніх викликів та формуванню культури відкритості, відповідальності й орієнтації на результат. [2]

Суттєвим результатом застосування інноваційних інструментів є посилення взаємодії між органами державної влади, бізнесом, науково-освітнім середовищем та громадянським суспільством. Кластерні підходи, моделі відкритих інновацій та механізми державно-приватного партнерства створюють умови для об'єднання ресурсів і знань з метою вирішення складних соціально-економічних проблем. Особливої актуальності такі підходи набувають у контексті

реалізації стратегій регіонального розвитку та SMART-спеціалізації, де інноваційні інструменти дозволяють концентрувати зусилля на пріоритетних напрямках економічного зростання. У соціально-економічному вимірі результати застосування інноваційних інструментів в органах державної влади проявляються у зростанні інвестиційної привабливості регіонів, стимулюванні інноваційної активності суб'єктів господарювання, розвитку людського капіталу та підвищенні конкурентоспроможності економіки. Інноваційні управлінські рішення сприяють формуванню сприятливого інституційного середовища для розвитку бізнесу, впровадження нових технологій і створення високотехнологічних робочих місць, що в підсумку позитивно впливає на рівень та якість життя населення.

Разом із тим, практика впровадження інноваційних інструментів у діяльність органів державної влади виявляє низку проблем і ризиків. Серед них варто відзначити обмежену інституційну спроможність окремих органів влади, нестачу фінансових і кадрових ресурсів, недостатній рівень цифрової грамотності, а також опір змінам з боку управлінського персоналу. Додатковими бар'єрами виступають фрагментарність нормативно-правового забезпечення та відсутність системного підходу до управління інноваціями в публічному секторі. [3]

Таким чином, результати застосування інноваційних інструментів в органах державної влади свідчать про їх визначальну роль у трансформації системи публічного управління та забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку. Інновації виступають каталізатором переходу до сервісної, відкритої та ефективної моделі держави, орієнтованої на потреби громадян і бізнесу. Подальший розвиток інноваційного складника державного управління в Україні потребує комплексного підходу, який поєднуватиме інституційні реформи, розвиток людського капіталу та адаптацію кращих європейських практик до національних і регіональних умов.

Список використаних джерел

1. Бородіна О. Інноваційні підходи у регіональній політиці на прикладі принципів SMART-спеціалізації регіону. *Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних*

громад : матеріали наук.-практ. конф. (Дніпро, 27 листопада 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 59–61.

2. Богомазова В. М. Нові інструменти наукової та інноваційної політики. Київ : ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» МОН України, 2024.

3. Масляк М. І. Актуальні питання у сфері державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Т. 32 (71), № 3. С. 127–131. DOI: 10.32838/TNU-2663-6468/2021.3/21.

УДК 334.75

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Карачина Н.П., д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, маркетингу та економіки,

Вінницький національний технічний університет

Крепкий П.В., здобувач освіти 3-го освітньо-наукового рівня, спеціальності 073 «Менеджмент»,

Вінницький національний технічний університет

Україна обдарована унікальними та різноманітними природно-кліматичними умовами і ресурсами, історико-культурною спадщиною, народними традиціями, системою рекреаційно-лікувальних та санаторно-курортних об'єктів. Попри потужний природно-ресурсний потенціал та багату культурну спадщину, рекреаційна галузь України перебуває у глибокій кризі. Статистичні дані свідчать про суттєве скорочення мережі оздоровчих закладів: з початку 2010-х років кількість санаторіїв та баз відпочинку зменшилася на 15-20%, а реальний рівень збереження матеріально-технічного потенціалу галузі оцінюється лише у 25-30% від показників 1991 року [1, с. 54].

Через війну, Україна втратила більше 90 % своїх доходів від санаторно-курортного туризму. Особливо це стосується півдня та прибережних зон країни, де у морі стоїть ворожий флот та існує небезпека обстрілів. Трохи краща ситуація з Карпатським туристичним регіоном. Через віддаленість від зони бойових дій, розвиток туризму тут станом на початок 2023 року тут значно кращий. Станом на початок 2023 року ситуація в галузі почала стабілізуватися, коли більшість санаторно-курортних закладів почали працювати у звичайному режимі. З початком війни багато санаторно-курортних закладів України відкрили свої двері для понад 40 тис переселенців, які забезпечували собі проживання переважно самостійно [2, с. 42]. Це призвело до високої наповненості закладів. Окремі лікувально-профілактичні заклади були призначені для українських військових, які постраждали в боях та потребували термінового лікування та реабілітації.

Доцільно зазначити, що нинішній етап розвитку санаторно-курортного комплексу України відзначається стійкою рецесією споживчого попиту, що зумовлює критичне падіння рівня експлуатації ліжкового фонду та зниження рентабельності суб'єктів господарювання. Детермінантами цієї негативної динаміки виступають: зниження платоспроможності громадян на тлі інфляційних процесів; скорочення бюджетних асигнувань на оздоровчі програми через канали соціального страхування; цінова диспропорція, за якої вартість послуг перевищує їхню якісну складову. Крім того, ситуацію погіршує відсутність протекціоністської державної політики, брак податкових стимулів, а також архаїчна система менеджменту та слабка маркетингова активність закладів.

Стратегічними пріоритетами у сфері санаторно-курортних послуг з точки зору суспільної значущості розвитку даного сектора на вітчизняному ринку є:

- зростаюча зміна ринку послуг, їх внутрішня складність;
- адаптація маркетингу санаторно-курортних послуг до вирішення нестандартних проблем споживачів та різноманітний спектр медичних послуг (персоніфікація споживчого попиту на послуги);
- орієнтація на конкуренцію у сфері санаторно-курортних послуг;
- розробка ефективних систем управління санаторно-курортним комплексом з метою забезпечення максимуму продажів.

Вирішення цих проблем дозволить ефективно розвивати санаторно-курортну сферу, створити доступний та ефективний ринок оздоровчо-лікувальних послуг для максимального задоволення попиту населення.

У свою чергу, все це буде сприяти покращенню фінансового стану санаторно-курортних комплексів та подальшому розвитку санаторно-курортної інфраструктури країни [3].

Відмічені заходи у сфері політики стимулювання розвитку відпочинково-оздоровчого туризму дозволять забезпечити не лише збільшення чисельності й нарощування масштабів діяльності в туристичному, зокрема рекреаційному бізнесі, але й

активізацію та розвиток віддаленого від міських агломерацій підприємництва. Також доцільно відзначити, що важливим напрямом реформування діяльності санаторно-курортної організації є вдосконалення структури санаторно-курортного продукту з погляду комбінації елементів, що входять до нього. Такими структурними елементами є мета поїздки, форми та класи обслуговування, склад продукту, переважне використання санаторно-курортного чинника, ставлення до оплати.

Окрім окресленого, одним із важливих факторів забезпечення сталого розвитку системи санаторно-курортних послуг є ціноутворення та політика встановлення цін на санаторно-курортні послуги. У санаторно-курортній сфері ціноутворення – це одна з найбільш складних проблем, оскільки ціна, з одного боку, формується залежно від кон'юнктури ринку, а з іншого боку – рівень цін впливає на величину попиту та пропозиції санаторно-курортних послуг [3].

Політика цін може розроблятися як на тривалий термін, так і пристосовуватися до умов ринку, що змінюються. Під час її розробки враховуються як зовнішні, так і внутрішні чинники. Системний підхід до аналізу проблеми дозволяє виявити з безлічі факторів ті, які найбільше впливають на процес ціноутворення. В умовах монополістичної конкуренції в аналізованому секторі економіки формування цін на санаторно-курортні послуги відбувається під впливом існуючої структури попиту, цін конкурентів та власних витрат. В умовах монополістичної конкуренції організація санаторно-курортної сфери повинна розробляти стратегію ціноутворення та політику створення доданої вартості, оцінюючи попит споживачів, свої витрати і співвідношення ціна-якість послуг у порівнянні з конкурентами.

Отже, санаторно-курортна галузь в Україні – це невід'ємна складова системи охорони здоров'я, яка надає можливість ефективно проводити профілактику захворювань. До стратегічних основ розвитку санаторно-курортної сфери України пропонуємо створити комплексну систему заходів, при яких в сучасних умовах санаторно-курортні заклади можна розглядати як значний чинник соціально-економічного розвитку для країни загалом і для окремих її регіонів. Санаторно-курортна сфера сприяє зростанню ділової активності економіки, створенню

нових робочих місць, підвищенню доходів населення. Саме ці положення і визначають необхідність пошуку нових стратегічних напрямів діяльності.

Список літератури

1. Карачина Н.П., Сметанюк О.А., Крепкий П.В. Комплексне аналітичне оцінювання розвитку підприємств санаторно-курортної галузі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №12. С. 54–59. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.54>
2. Горбатюк Л.М., Борисенко В.В. Аналіз сучасного стану санаторно-курортної галузі України та перспективи її розвитку в умовах війни. *Економічний вісник Донбасу*. 2024. № 3 (77). С. 41–49.
3. Герасименко Т.В., Олійник А.І., Дідусь А.Ю. Стратегічні пріоритети розвитку санаторно-курортної сфери України. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск №58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-18>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ У ПОСТВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

Колісник А.Г., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Створення державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» шляхом об'єднання державних лісгосподарських підприємств, що перебували під управлінням Державного агентства лісових ресурсів, є природною відповіддю на виклики сучасних умов. Такий крок обумовлений необхідністю оптимізації управлінських процесів, забезпечення ефективного використання лісових ресурсів та інтеграції з інноваційними підходами до ведення лісового господарства в Україні [1].

Постанова Кабінет Міністрів України від 07 вересня 2022 р. № 1003 «Деякі питання реформування управління лісової галузі» і забезпечила проведення комплексної реформи шляхом реорганізації державних лісгосподарських підприємств та утворення ДП «Ліси України». Однією з ключових переваг створення єдиного державного підприємства виявилася можливість залучення значних обсягів фінансування. Це включає гранти, ресурси Європейського Союзу на реалізацію інноваційно-інвестиційних проєктів, а також на придбання комплексів для вирощування, заготівлі та переробки деревини тощо. До того ж фінансові результати двох років функціонування державного підприємства засвідчують про підвищення його продуктивності та рентабельності, у порівнянні з попередніми періодами, де діяльність державного сектора лісового господарства здійснювалася сотнями господарюючих суб'єктів [2].

Реформа у сфері використання лісових ресурсів має сприяти виконанню міжнародних зобов'язань України щодо масштабних програм відновлення лісового фонду південних та східних регіонів країни. Ці території зазнали серйозних втрат внаслідок російської агресії [3]. Водночас, стійкість лісокористування під впливом вимог Європейського Союзу щодо адаптації до кліматичних змін ускладнюється такими чинниками: збільшенням обсягів викидів парникових газів, високим рівнем

забруднення повітря, водних і земельних ресурсів, слабкістю системи державного нагляду та контролю, а також недостатньою ефективністю моніторингу стану довкілля.

Одним із ключових аспектів співпраці з ЄС є дотримання вимог законодавства щодо легальності заготовленої деревини. Тільки легальна деревина може потрапляти на ринок Європейського Союзу. Проте Україна ще не повністю виконує ці вимоги, що призводить до екологічно та економічно негативних наслідків. ЄС готовий продовжувати приймати українську деревину за умови ретельної її перевірки та забезпечення прозорості в процесі постачання.

Надзвичайно важливо, щоб у регіонах, де не йдуть активні бойові дії, дотримувалися норм законодавства. Порушення чи надмірне нарощування масштабів вирубки можуть завдати значної шкоди як екології, так і економіці. На тлі триваючих військових дій обсяг незаконної вирубки лісів залишається складним для точного оцінювання. За даними Державного агентства лісових ресурсів України, у 2022 році зафіксовані обсяги незаконної вирубки склали 25,8 тисяч кубічних метрів, що становить 48% від показника 2020 року - 54,3 тисяч кубічних метрів. Завдана шкода оцінюється у 213,9 млн грн, тобто також на рівні 48% від збитків у 2020 році, коли ця сума досягала 444,1 млн грн. [4].

Варто зазначити, що Європа вже багато років веде активну боротьбу зі зміною клімату. Як офіційний кандидат у члени ЄС, Україна повинна продовжувати впровадження необхідних реформ. Це передбачає скорочення викидів парникових газів і доопрацювання заходів для виконання зобов'язань за Паризькою кліматичною угодою. У перспективі планується впровадження Міжвідомчої програми «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку України на 2022–2032 роки», що діятиме в усіх регіонах країни [5].

Ліси в Європі займають приблизно 35% загальної території континенту і вирізняються значним розмаїттям місцевих видів дерев. Україна в довоєнний період серед країн Європи займала дев'яте місце за площею лісового фонду. Проте за період російського повномасштабного вторгнення близько 600 тис. га лісів України окуповані, а ще сотні тисяч гектарів непридатні до

використання в господарському обігу [6]. Це обумовлено надзвичайно значним обсягом лісових територій в прифронтових зонах, а також частиною земель лісогосподарського призначення, які були окуповані та вимагають подальшого розмінування від небезпечних предметів. До цього слід додати сотні об'єктів лісової галузі, які пошкоджено або зруйновано, зокрема, будівлі, транспортні засоби, лісові розсадники, інфраструктурні логістичні шляхи тощо.

У сучасних умовах кліматичних змін ліси відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної та економічної безпеки. Застосування заходів сталого лісокористування сприятиме збереженню природоохоронного й економічного потенціалу лісових екосистем, зменшенню їх деградації через розширення площ і підвищення продуктивності. У результаті це позитивно позначиться на стані довкілля та якості життя населення. Адаптація лісів до кліматичних змін і впровадження наближених до природи методів лісівництва передбачають формування лісів із природним складом і структурою. Планується розробка заходів, спрямованих на адаптацію лісів до змін клімату, а також підвищення їхньої стійкості до нових екологічних викликів.

Подальша адаптація галузі до кліматичних змін повинна бути забезпечена через вирішення низки екологічних завдань, зокрема:

1. Розробка та вдосконалення нормативно-правової бази для проведення рубок формування та оздоровлення лісів, а також правил рубок головного користування з урахуванням необхідності адаптації лісових екосистем до кліматичних змін в Україні.

2. Перехід на вирощування та формування різнопорідних і різновікових лісів, максимально наближених до природних умов, із застосуванням місцевих деревних порід, стійких до змін клімату, у сприятливих ґрунтово-кліматичних зонах.

3. Використання природного способу поновлення для забезпечення ефективного відтворення лісів.

4. Реалізація заходів щодо збереження та відновлення генетичного різноманіття лісових екосистем.

5. Протидія розповсюдженню інтродуктивних видів дерев та рослин, які мають інвазивний характер, а також впровадження заходів щодо контролю та боротьби з ними.

6. Запобігання ерозії ґрунтів на ділянках вирубок, особливо у гірських регіонах, шляхом впровадження обґрунтованих заходів захисту.

7. Впровадження сучасних інноваційних технологій у процеси вирощування, догляду, охорони та захисту лісових насаджень.

Список використаної літератури

1. Ковальчук С. Я. Відновлення сталого управління лісового господарства у повоєнний період//Агросвіт, 2023. - №20. – С. 74-85.

2. Дубас Р.Г., Попов Р.В. Окремі підсумки реформи системи управління лісовим господарством України// Вісник Університету «Україна» (Серія «Економіка, менеджмент, маркетинг»), № 11 (38), 2024. С. 61-70.

3. Реформа лісової галузі потрібна для забезпечення потреб армії — експерт [https:// www.unian.ua/economics/finance/grivnyavbankivskihobminnikahznachnoprozilaskilkiteperkoshtuyevalyutakursvalyutna11lipnya noviniukrajina11898423.html](https://www.unian.ua/economics/finance/grivnyavbankivskihobminnikahznachnoprozilaskilkiteperkoshtuyevalyutakursvalyutna11lipnya noviniukrajina11898423.html).

4. Дубас Р.Г. та ін. Організаційно-економічні передумови формування конкурентоспроможної системи управління лісовим господарством України// Вісник Університету «Україна» (Серія «Економіка, менеджмент, маркетинг») журнал. № 12 (39) 2024. С. 65-73.

5. Екологічні реформи України на шляху до ЄС. Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226> (epravda.com.ua).

6. Лісова галузь в умовах війни. Чого чека ти і чого боятися? <https://eco.rayon.in.ua/topics/517755> lisovagaluz v umovakhviynichogochekati i chogoboyatisya.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мельник О.М., здобувач освіти спеціальності 073
«Менеджмент»,

Науковий керівник: **Самофалова М.О.**, к.е.н., доцент,
ЗВО «Університет «Україна»

Динамічний розвиток економічних процесів в Україні вимагає переорієнтації зусиль менеджменту підприємств із забезпечення поточних результатів діяльності в площину забезпечення конкурентних переваг, формування яких є певним гарантом тривалого ефективного функціонування підприємства і залежить від якості реалізації його потенціалу. Зосередження на пошуку можливостей успішного довгострокового функціонування зумовлює необхідність у використанні ресурсного потенціалу.

Сучасні економічні відносини значною мірою посилюють фінансову відповідальність за результати діяльності підприємств, що визначається зменшенням державної фінансової безповоротної підтримки. При цьому, також змінюється і кредитна система, оскільки, можливість одержання підприємством кредиту обумовлена його фінансовою стабільністю. Відмовлення від державного фінансування підприємств обумовлює необхідність використання комерційного кредиту, невід'ємною рисою якого є знання контрагентами фінансового стану підприємства і переконаність у його ресурсному потенціалі.

Збільшується зацікавленість у зростанні економічного потенціалу підприємства постачальників, банків, акціонерів, податкових органів. Ресурсний потенціал стає запорукою його виживання, оскільки банкрутство підприємства в сучасних економічних умовах є результатом фінансово-господарської діяльності разом з іншими її показниками.

В процесі дослідження факторів впливу на ефективність використання ресурсного потенціалу підприємств такі вітчизняні фахівці, як: Біляк Ю.В., Самофалова М.О., Гаврильченко О.В., Гудзь П.В., Нечаєва І.А., Єськов В.В., Другова О.С., Яковлев В.І.

особливу увагу приділили ресурсному потенціалу як чиннику забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Дослідження факторів, що впливають на ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах воєнної агресії росії проти України та воєнного стану, є надзвичайно актуальним та важливим завданням. В зв'язку з воєнними діями підприємства часто стикаються з дефіцитом ресурсів, як матеріальних, так і людських, що вимагає оптимізації їх використання для підтримки економічної стабільності та забезпечення базових потреб населення. Воєнні дії суттєво змінили структуру попиту на товари та послуги, а також вплинули на виробничі потужності. Дослідження факторів, що впливають на дані зміни, дозволяє підприємствам адаптуватися до нових умов. Війна призвела до руйнування інфраструктури, що, в свою чергу, впливає на логістику, транспортування та доступ до ринків, і тому, аналіз факторів, що впливають на відновлення та ефективність інфраструктури, є критично важливим. Воєнний стан супроводжується підвищеними політичними та соціальними ризиками, які впливають на бізнес-клімат та інвестиційні рішення. Також, відбулися зміни в складі та доступності робочої сили. Урядові рішення щодо підтримки бізнесу, соціальних програм та інвестицій у відновлення економіки також суттєво впливають на ефективність використання ресурсного потенціалу. Дослідження даних факторів дозволить виявити найбільш ефективні стратегії для адаптації до нових умов.

У контексті воєнного стану, особливо важливо розглядати ресурсний потенціал з урахуванням таких аспектів:

1. Адаптація ресурсів - підприємства повинні мати можливість швидко адаптувати свої ресурси до нових умов, що виникають внаслідок воєнних дій.

2. Оптимізація використання - з огляду на обмеженість ресурсів у воєнний час, критично важливо оптимізувати їх використання, щоб максимізувати виробничу ефективність.

3. Забезпечення безпеки ресурсів - в умовах воєнних дій важливо забезпечити фізичну безпеку ресурсів, щоб уникнути їх втрати або пошкодження [2; 4; 5; 8].

Таким чином, ресурсний потенціал в умовах воєнного стану є важливим елементом, який потребує детального

дослідження та аналізу для забезпечення стійкості та ефективності економіки. Систематичне дослідження зазначених факторів дозволить не лише оптимізувати використання ресурсів у короткостроковій перспективі, але й закласти основи для відновлення та сталого розвитку економіки в умовах післявоєнного відновлення.

На рівні підприємств, дослідження факторів, що впливають на ефективність використання ресурсного потенціалу, є надзвичайно важливим аспектом менеджменту та управління, оскільки ресурсний потенціал є основою для розвитку будь-якої економіки, дозволяє максимізувати виробництво, зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність. Ефективність використання ресурсного потенціалу є основним фактором, що визначає стійкість і успішність розвитку будь-якого підприємства або економіки в цілому, та основним аспектом економічного розвитку і конкурентоспроможності.

Авторами в наукових публікаціях [2; 4; 5; 7] запропоновано основні фактори впливу на ефективність використання ресурсного потенціалу, а саме:

1. Економічні фактори:

- цінова політика - вартість ресурсів, таких як праця, капітал і сировина, безпосередньо впливає на ефективність їх використання оскільки високі ціни можуть спонукати до пошуку більш ефективних технологій;

- ринкові умови - конкуренція на ринку може стимулювати підприємства до оптимізації використання ресурсів для зниження витрат і підвищення продуктивності;

- рівень інвестицій - високий рівень інвестицій у модернізацію та інновації може суттєво підвищити ефективність використання ресурсів.

2. Технологічні фактори:

- інновації та технологічний прогрес - впровадження нових технологій може значно підвищити ефективність використання ресурсів. Автоматизація та цифровізація процесів дозволяють зменшити витрати та підвищити продуктивність;

- управління виробництвом - методи управління, такі як Lean Manufacturing або Six Sigma, можуть оптимізувати процеси і зменшити втрати.

3. Соціальні фактори:

- кваліфікація працівників - рівень освіти і професійної підготовки кадрів впливає на продуктивність праці. Висококваліфіковані працівники здатні ефективніше використовувати ресурси;

- корпоративна культура - мотивація та залученість працівників до процесів можуть суттєво вплинути на ефективність використання ресурсів.

4. Екологічні фактори:

- сталий розвиток - вимоги до екологічної відповідальності можуть вплинути на вибір технологій і ресурсів. Екологічно чисті технології можуть спочатку вимагати більших інвестицій, але в довгостроковій перспективі забезпечують економію ресурсів;

- регуляторні норми - вимоги екологічного регулювання можуть впливати на способи використання ресурсів.

5. Політичні та правові фактори:

- регуляторне середовище - законодавчі ініціативи, податкові пільги та субсидії можуть стимулювати або, навпаки, стримувати ефективність використання ресурсів;

- економічна політика держави - макроекономічна стабільність, інфляційні ризики та валютна політика також грають важливу роль у формуванні умов для ефективного використання ресурсів.

Дослідження даних факторів дозволяє не лише оцінити поточний стан ресурсного потенціалу, але й розробити стратегії для його оптимізації. В нестабільних умовах розуміння наведених аспектів стає критично важливим для досягнення економічної стійкості та розвитку. Також, ресурсний потенціал можна визначити як сукупність усіх ресурсів, які підприємство або економіка в цілому може використовувати для виробництва товарів і послуг. Він включає в себе матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні та природні ресурси, а також технології та інфраструктуру. Ефективність використання даного потенціалу визначається здатністю максимально реалізувати ресурси для досягнення поставлених цілей.

Отже, в умовах воєнного стану особливо важливо проводити детальний аналіз цих факторів, оскільки вони можуть змінюватися під впливом зовнішніх обставин. Ефективне

використання ресурсного потенціалу стає критично важливим для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах невизначеності. В процесі ведення господарської діяльності, на підприємствах необхідно розробляти стратегії адаптації до змін, що можуть виникати внаслідок воєнних дій, а також зосереджуватися на внутрішніх резервних можливостях для підвищення ефективності.

Список літератури:

1. Біляк Ю.В., Самофалова М.О. Менеджмент: навч. посібн. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 360 с.

2. Гаврильченко О.В. Ресурсний потенціал як основа конкурентоспроможності підприємств в умовах інноваційної економіки. *In The 1st International scientific and practical conference "Technologies for improving old methods, theories and hypotheses"*. (January 07–10, 2025). Sofia, Bulgaria. International Science Group. 2025. 405 p. (p. 217). URL: <https://cutt.ly/MrrmKjoY>.

3. Гріщенко І., Сисоєва І., Циганчук В. Методи підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств на основі кластерного підходу. *Економіка та суспільство*. 2024. № (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-135>.

4. Гудзь П.В., Нечаєва І.А., Сьсков В.В. Інструментарій розробки програми управління виробничим потенціалом промислового підприємства. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 10. С. 7-14. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-10-1>.

5. Другова О.С., Яковлев В.І. Науково-методичне забезпечення інтегральної оцінки рівня виробничого потенціалу в контексті стратегічного розвитку підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 3. С. 65-70. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-10>.

6. Іванів С.І. Економічна сутність та архітектоніка ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки*. 2021. №5 (818). С. 80-84.

7. Левандівський О.Т., Баланюк І.Ф., Матковський П.С., Мацьків В.В. Ресурсний потенціал в інвестиційному забезпеченні сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. № 19(1). С. 192-201. DOI: <http://dx.doi.org/10.15330/apred.2.14.8-16>.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МАСОВОЇ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ І МІГРАЦІЙНІ ПОЛІТИКИ ДЛЯ РИНКУ ПРАЦІ

Міклош Б.В., здобувач освіти спеціальності «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

Анотація. У роботі висвітлено макроекономічні наслідки масової внутрішньої міграції в Україні в умовах війни та її вплив на формування сучасних реалій ринку праці. Розглянуто ключові демографічні та економічні зміни, котрі спричинені переміщенням населення, включно зі збільшенням навантаження на ринки праці так званих «приймаючих» регіонів, зростанням рівня безробіття серед ВПО, формуванням структурної невідповідності навичок та зміною як гендерної, так і вікової структури робочої сили. Проаналізовано роль державних і міжнародних програм у підтримці працевлаштування ВПО, зокрема програм компенсації роботодавцям, грантових ініціатив та проєктів з перекваліфікації.

Масова внутрішня міграція серед українців з східних та південних регіонів України, яка почалася після повномасштабного вторгнення в лютому-березні 2022 року, стала одним із наймасштабніших соціально-економічних викликів в історії сучасної України. Переміщення понад 4,8 млн. осіб у межах країни не лише змінило територіальну структуру населення, а й істотно вплинуло на макроекономічні показники та функціонування ринку праці в цілому. Найбільш суттєві зміни на даний час зафіксовані у центральних та західних областях, де чисельність населення збільшилася на 15–35%, тоді як у прифронтових регіонах східної і південної України трудові ресурси зменшилися до 40–60% від попередніх показників. Такі демографічні зрушення призвели до нерівномірного навантаження на інфраструктуру, системи соціальних послуг та місцеві ринки праці [1].

Одним із найвагоміших макроекономічних наслідків внутрішньої міграції стало скорочення обсягів виробництва в районах ведення активних бойових дій, де до війни було зосереджено понад 55% промислового потенціалу України.

Вимушений виїзд працівників, руйнування підприємств та релокація бізнесу призвели до втрати кваліфікованої робочої сили, погіршення структури зайнятості й зниження податкових надходжень до місцевих бюджетів [2]. У так званих «приймаючих» регіонах розпочалося зворотне явище – перенавантаження ринку праці та конкуренція між ВПО та місцевими мешканцями за обмежену кількість вакансій. Це стало причиною зростання регіонального безробіття, насамперед серед жінок, молоді та осіб без сучасних професійних навичок.

За невеликий проміжок часу значного поширення набула структурна невідповідність між попитом і пропозицією робочої сили. Більшість ВПО мали досвід роботи у промисловості, транспорті, торгівлі та сфері послуг, тоді як у західних і центральних областях зросла потреба у працівниках аграрного сектору, логістики, медицини та ІТ-сектору. Така криза посилила довгострокове безробіття серед переселенців. Водночас роботодавці в окремих регіонах відзначають нестачу робочої сили певної кваліфікації, що стримує економічне зростання та відновлення підприємств.

Саме тому важливу роль у пом'якшенні негативних наслідків відіграє державна політика зайнятості. Зокрема, Кабінет Міністрів України реалізує програми компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО, які у 2023–2024 роках охопили понад 70 тис. осіб. Створені програми мікрогрантів «Робота», що дозволили внутрішньо переміщеним особам відкривати власний бізнес, набули значної популярності, а також проекти з перепідготовки та підвищення кваліфікації через центри зайнятості. Завдяки цим механізмам рівень працевлаштування ВПО у деяких регіонах підвищився на 10–15% [3].

Особливий внесок у стабілізацію ринку праці здійснюють міжнародні організації. ІОМ (Міжнародна організація з міграції) реалізує програми підтримки самозайнятості та релокації бізнесу, які вже охопили понад 200 тис. осіб, а UNDP (Програма розвитку ООН) підтримує ініціативи з розвитку підприємництва та навчальних програм. USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) забезпечує розвиток малого й середнього бізнесу у громадах поза лінією зіткнення та фінансує освітні проекти для

підвищення цифрових навичок. ІЛО (Міжнародна організація праці) впроваджує програми зі створення «робочих місць перехідного періоду», які дозволяють громадам залучати ВПО до відбудови локальної інфраструктури. Усі ці заходи сприяють підвищенню мобільності робочої сили для пристосування до умов сучасних реалій та зменшенню негативних коливань на ринку праці [4].

У довгостроковій перспективі внутрішня міграція може стати важливим чинником перебудови економіки України. За умови ефективної реалізації міграційної політики, створення робочих місць, підтримки підприємництва та інвестицій і завдяки перекваліфікації трудових ресурсів внутрішня міграція здатна посилити людський капітал, сприяти модернізації економіки та прискорити післявоєнне відновлення України [5].

Список використаних джерел:

1. Міністерство соціальної політики України. Інформаційно-обчислювальний центр. Актуальна статистика внутрішньо переміщених осіб в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>
2. Татова А. «Ринок праці в умовах війни» / журнал «Економіка і регіон», 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.nupp.edu.ua/eir>
3. Кабінет Міністрів України. Офіційні повідомлення щодо програм компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО (релізи 2023 – 2024). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>
4. Kyiv School of Economics (KSE). Аналітичні матеріали: «Wartime migration and its influence on Ukrainian labour market». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kse.ua>
5. Labour market of Ukraine 2022–2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fscluster.org>

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЛІСОВОГО ТУРИЗМУ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Міхнюк Д. С., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

Останнім часом, у зв'язку з активною урбанізацією територій, дедалі більшого значення для суспільства набувають рекреаційні функції лісу.

Географічне положення України об'єктивно виділяє лісовий туризм в один з перспективних напрямків економіки держави. У залежності від погодних умов, сезону рекреації і виду лісового туризму, його можна здійснювати круглодобово.

Разом з тим, рекреаційний потенціал території лісового фонду України досі цілком не досліджений і економічно не розрахований. Проте, український лісовий туризм еволюціонує, і повинен опиратися в своїй основі на принципи сталого розвитку, які орієнтовані насамперед на людину та поліпшення якості її життя у сприятливому соціально-економічному середовищі та екологічно чистому, здоровому, різноманітному природному довкіллі [1].

Для вирішення завдань сталого розвитку, 25 вересня 2015 року резолюцією, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН «Трансформація нашого світу: Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» проголошено 17 глобальних цілей сталого розвитку та розроблено 169 завдань, спрямованих на їх виконання [2].

Економічний розвиток лісового туризму в контексті вказаних цілей передбачає збалансування економічної вигоди із збереженням екосистем і добробутом місцевих громад, дотримуючись принципів захисту природокористування для забезпечення ресурсами майбутні покоління.

Зокрема, наслідуючи Ціль 1 «Подолання бідності у всіх формах і всюди», лісовий туризм здатен суттєво впливати на економічне становище віддалених лісових районів, шляхом розвитку туристичної інфраструктури на місцях інтенсивних туристичних маршрутів; створення робочих місць, що виникатимуть внаслідок введення додаткових інфраструктурних об'єктів; розвитку малого та середнього бізнесу, в результаті розширення переліку рекреаційних послуг; зниження рівня

безробіття через залучення місцевого населення до обслуговування туристичних маршрутів; розвитку ізольованих поселень із збереженням етнокультурної самобутності місцевих громад, тощо.

Також, дотримуючись Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання», лісовий туризм здатен забезпечити стабільні робочі місця та сприяти сталому економічному зростанню регіону. Це можливо досягти шляхом стимулювання підприємництва на місцевому рівні, з метою забезпечення повної та продуктивної зайнятості чоловіків та жінок. Варто відзначити, що лісовий туризм відіграє важливу роль як форма дозвілля, вид економічної діяльності і може розвиватися виключно на основі збалансованості інтересів суб'єктів господарювання і споживачів.

Слідуючи Цілі 12 «Відповідальне споживання та виробництво», економічна організація лісового туризму на місцях повинна реалізовуватися виходячи з принципів компенсації за забруднення навколишнього середовища та розумного управління відходами. Це відбувається шляхом ефективної утилізації результатів життєдіяльності учасників лісового туризму, заохочення суб'єктів господарювання до сортування та скорочення обсягів відходів, максимальної їх локальної утилізації. Нажаль, сьогодні більшість громадських ініціатив щодо розумної утилізації є локальними, часто заснованими на ентузіазмі деяких місцевих екологічно свідомих підприємців, активних груп громадян, адміністрацій заповідних територій або місцевих органів влади, які усвідомили, що тільки чисте довкілля здатне залучити туристів у довгостроковій перспективі.

Реалізуючи Ціль 15 «Захист та відновлення екосистем суші», лісовий відповідальний туризм безпосередньо здатен сприяти збереженню лісів, оскільки їхня цінність як туристичного ресурсу зростає, а це в свою чергу стимулює їх охорону. Бездумне та не контрольоване вирубування дерев на крутих схилах провокує ерозії, зсуви, повені, просторово нерациональну вирубку, перевищення обсягів вирубування над обсягами заліснення. У процесі транспортування деревини нищаться ландшафти, водні об'єкти, завдається шкода

біорізноманіттю. Крім того, нищення лісових комплексів псує лісові ландшафти, що зменшує туристичну привабливість. Всі заходи для збереження і захисту лісів повинні реалізовуватися державою, а також приватними бізнесами, цивільними особами на добровільних засадах, які будуть стимулюватися фінансовою допомогою [3]. Ключовим є забезпечення сталого державного управління лісами для збереження їхнього біорізноманіття та екосистемних послуг.

Адже, лісові масиви виконують критично важливі екосистемні функції, які створюють умови та можливості для забезпечення надходження додаткових коштів для ефективного управління лісовим господарством. Попередні розрахунки показують, що вартість екосистемних послуг лісів України становить 123,8 млрд грн (4,7 млрд доларів), які розподіляються на: послуги забезпечення (25,6%, 31,7 млрд грн); послуги регулювання та обслуговування (48,8%, 60,4 млрд грн); культурні послуги (25,6%, 31,7 млрд грн). Внесок лісів у ВВП України може зрости з 0,7% до 3,2% [4].

Володіючи різноманітними і багатими рекреаційно-туристичними ресурсами, які виступають одним з чинників економічного розвитку лісового туризму, в Україні все ж таки спостерігається низький рівень освоєння, експлуатації та віддачі рекреаційно-туристичного лісового потенціалу у порівнянні з іншими туристичними країнами Європи. Часто виникають ситуації, коли лише на початку організації лісового туризму, відразу забруднюється природне середовище, що є його основою. А як відомо, розвиток лісового туризму, у першу чергу, залежить від якості навколишнього середовища та біосферного різноманіття. Тому, основними чинниками, що забезпечуватимуть високу ефективність туристичного природокористування в Україні є регулювання потужності туристичного потоку по відношенню до рекреаційно-туристичного потенціалу лісових районів; розподіл туристичного потоку упродовж певного відрізка часу: року, сезону, місяця, доби; перерозподіл туристичних потоків шляхом створення додаткових місць розміщення туристів і введення в експлуатацію нових рекреаційно-туристичних об'єктів.

На ефективність туристичного природокористування впливає також ступінь організованості туристів, рівень їхньої культури та екологічної освіченості, адже неконтрольований наплив туристів може призводити до катастрофічної деградації рослинності, ерозії ґрунтів, зсувів, порушення ареолу життя тварин та птахів тощо. Ця проблема розв'язується шляхом перепідготовки турменеджерів, що володіли б екологічними знаннями і навичками, теорією і практикою сталого розвитку лісового туризму; спостереження за дотриманням правил поведінки туристів у природі під час проведення туристичних маршрутів, формування їхньої екологічної свідомості; системної роботи щодо охорони туристичних і навколишніх територій.

Серед важливих умов мобілізації економічного потенціалу лісового туризму України, слід виділити також врахування характеру впливу різних видів туризму на навколишнє середовище, обов'язкове визначення туристичної ємності і туристичного навантаження на конкретну територію. З цією метою доцільно спеціально розробляти моделі туристичної діяльності, які б відповідали рекреаційно-туристичному потенціалу конкретної місцевості і об'єктивному туристичному навантаженню на її природу. Негативний вплив на природні ресурси і довкілля можна знизити і навіть зупинити за рахунок комплексу заходів, що підвищують рівень організації туристичної діяльності. Такими є наявність ефективно діючих об'єктів туристичної інфраструктури (зручних доріг, стоянок транспорту, закладів харчування та інших необхідних об'єктів життєзабезпечення туристів), своєчасне прибирання стоянок, вивіз сміття тощо.

Лісовий туризм повинен забезпечувати максимальне задоволення не лише економічних, а й суспільних потреб, збереження та відтворення природних і культурно-історичних ресурсів, їх раціональне використання для здобуття відповідного економічного ефекту не тільки сьогодні, а й у довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природнозаповідних територій. Екологічні науки: науково-практичний журнал. К.: ДЕА, 2012. №2. С.119-130.

2. Глобальні цілі сталого розвитку 2030. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/images/page/globalni-tsili-stalogo-rozvytku.pdf>

3. Лісова стратегія ЄС до 2030 року. LIGNO Group. 2021. Aug 26. URL: https://ligno.com.ua/uk/news/67_eu-forest-strategy-for-2030.html

4. Мішенін Є. В., Ярова І. Є., Мішеніна Г. А., Дутченко О. М. Глобальне лісове господарство: міжнародні та національні стратегічні орієнтири сталого просторового розвитку. Збалансоване природокористування. 2021. No. 1. С. 42–51.

ЛІСОВІ РЕСУРСИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Попов Р.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна

Ліс є однією з найтриваліших природних екосистем, основним типом рослинного покриву Землі та важливим видом відновлювальних ресурсів. Процес його використання та наступного відновлення в циклічному повторенні становить основу принципу відтворення лісових ресурсів.

Поняття «лісові ресурси» охоплює запаси деревини, продукти побічного недеревного користування та лісові насадження, які виконують захисні, водорегулюючі, санітарно-гігієнічні й інші функції. Відтворення лісових ресурсів передбачає використання й оновлення запасів деревини як об'єкта лісоексплуатації, а також інших продуктів лісу (живиця, ягоди, гриби, лікарські рослини, мисливська фауна тощо) та посилення корисних функцій лісових насаджень.

Лісові ресурси відіграють роль джерела деревної сировини (запаси лісу на корені), засобу виробництва в лісовому господарстві (лісоземельне угіддя), а також є важливим елементом біосфери і природоохоронної системи (лісова екосистема). В економічному аспекті лісові ресурси включають як деревостан (ліс на корені), так і землі лісогосподарського призначення, які, поєднуючись, стають головним засобом виробництва в цій галузі. Особливістю лісових ресурсів є їхня універсальність, адже будь-яка ділянка лісу одночасно виконує функцію природного ресурсу, виробничого засобу й екосистеми з домінуючим характером певної функції для конкретної місцевості [1].

Природне середовище та всі пов'язані з ним природні ресурси (земля-грунт, ліс, вода, тваринний і рослинний світ) разом із природними умовами (атмосферне середовище, світло, тепло) слугують основою процесу відтворення лісових ресурсів. Роль природних умов у житті лісу настільки важлива, що в умовах природного поновлення і росту можуть відбуватися без втручання людини. Самовідновлення лісу нерідко розглядають як специфічну ознаку лісового господарства, хоча це не зовсім

правильно, адже його не можна повністю порівнювати до природних властивостей лісу як ресурсу [2].

Участь людини в процесі вирощування лісу загалом незначна. Наприклад, при рубці деревини у 100-річному віці частка робочого часу становить менше 1% від загального періоду виробництва лісу [3]. Протягом основного часу ріст лісу відбувається самостійно завдяки здатності деревно-чагарникової рослинності накопичувати органічну масу. Ліс виступає як природний механізм трансформації сонячної енергії, мінеральних речовин і вологи у деревину та інші продукти.

Ліси, разом із землями лісгосподарського призначення, належать до категорії економічних ресурсів у разі їх залучення до виробництва інших ресурсів, продуктів або надання послуг. До того ж, ресурси, які використовуються з економічною метою, формують частину загальних виробничих активів. У контексті лісу виробничі ресурси визначають економічно оцінену частину фізичних запасів лісових масивів. Такі ресурси можна поділити на дві основні категорії [4]. Перша категорія включає лісові землі, продуктивність яких варіюється, сприяючи утворенню ренти на кращих ділянках у порівнянні з менш продуктивними. У цьому випадку лісові землі виступають як засіб виробництва. Натомість, насадження на корені, які зростають на цих землях, класифікуються як капітал і здебільшого оцінюються через кінцеву вартість продукції чи послуг, отриманих у результаті їх використання.

У формуванні ключового ресурсу лісу – деревного запасу – беруть участь не лише праця людини, але й природні сили. У кожному продукті праці завжди присутній природний компонент. Унаслідок взаємодії природних та виробничих факторів, що впливають на лісовий біогеоценоз, виникає поточний приріст органічної речовини (такий як деревина, органічна маса об'єктів побічного користування, ресурси фауни тощо), який залишається частиною біогеоценозу. Через це він не може розглядатися як товарна продукція. Ліс, як біогеоценоз або система «деревостан-грунт», у процесі лісгосподарської діяльності суттєво не змінюється (включаючи ґрунт), а його стан підтримується та найчастіше покращується. Також можливим є перетворення нелісових біогеоценозів на лісові. У процесі

користування лісові біогеоценози не зношуються, а тому витрати на їх вирощування мають включатися до вартості деревини під час її заготівлі та реалізації як матеріального результату праці і носія вартості.

Економічне оцінювання лісових ресурсів слід проводити з урахуванням загального ефекту від споживання суспільством різноманітної продукції та корисностей, які надає ліс. Це можливо лише за умови сприйняття лісу як комплексу ресурсів і властивостей, освоєння яких забезпечує відповідний економічний результат. Варто також визначити реальну та потенційну цінність кожного елементу лісових ресурсів.

Залежно від поставлених цілей, об'єктами оцінювання можуть стати [5]:

- ліс як тип земельного угіддя і багатофункціональний об'єкт користування;
- земля як основний засіб у сфері лісового господарства;
- деревостан – як предмет і продукт праці;
- ресурси побічного користування: сінокосіння, випас худоби, тимчасове чи постійне сільськогосподарське використання, збір дикорослих плодів та ягід, грибів, хмелю, моху, лікарської сировини тощо;
- ресурси прижиттєвого користування: заготівля деревних соків і живиці;
- другорядні деревні ресурси: наприклад, заготівля гілок для корму, лубу, берести, ялинок для святкових потреб тощо;
- ресурси мінерального походження: видобуток торфу, піску, глини, граніту чи мінеральних вод.

Список складових лісових ресурсів не охоплює всі корисності, які можуть виникнути в процесі суспільного розвитку. Зростання використання сировинних ресурсів лісу разом із акцентом на соціальну та екологічну ролі лісів значно підвищує важливість лісового господарства для економіки держави.

Зазначимо, що використання лісових ресурсів здебільшого відбувається протягом довготривалих періодів у якості засобів виробництва. Лісові насадження відіграють важливу роль у запобіганні ерозії ґрунтів (водної та вітрової), забезпеченні атмосфери киснем, поглинанні вуглецевих сполук, охороні

водойм і річкових басейнів. Землі лісогосподарського призначення є носіями природно-кліматичних властивостей, використовуваних для формування лісових біогеоценозів і здійснення людської діяльності. У той час як сировинні ресурси лісу як предмети праці мають значно коротший період експлуатації. З огляду на ці особливості функціонування лісової галузі необхідно ретельно підходити до формування конкурентної стратегії. Важливо керуватися принципами сталого та збалансованого розвитку, узгоджуючи екологічні, економічні та соціальні пріоритети в кожному управлінському рішенні.

Виходячи із перерахованих вище особливостей природи лісових ресурсів, їх багатограної функціональної компоненти (економічної, соціальної та екологічної) та складностей проведення економічної оцінки, виникає необхідність у визначенні поняття конкурентоспроможності лісового господарства як галузі, що безпосередньо здійснює відтворення, захист, охорону та використання цього природного ресурсу, виробничого засобу та унікальної екосистеми. У зв'язку з цим, пропонується таке трактування поняття «конкурентоспроможність лісового господарства» як показника результативності господарювання на основі особливостей функціонування, пов'язаних із соціо-еколого-економічними пріоритетами лісової галузі, яка має низку галузевих характеристик (лісові насадження мають тривалий цикл вирощування, що формує значне відтермінування отримання доходів; галузь повинна виконувати екологічні функції - поглинання вуглецю, очищення водойм, відновлення деградованих та екодеструктивних земель; лісове господарство сприяє розвитку мисливської, рекреаційної та туристичної діяльності, які становлять важливу соціальну складову суспільства тощо).

Список літератури

1. Генсірук С.А. Географія лісових ресурсів України. / С.А. Генсірук, М.С. Нижник – Львів: Світ, 1995. –123 с.
2. Фурдичко О.І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. – К.: Основа, 2009. – 424 с.

3. Шершун М.Х. Аналіз діяльності лісогосподарських підприємств та ефективність використання лісоресурсного потенціалу в умовах розвитку економічної кризи / М.Х. Шершун // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/813.pdf>

4. Сундук А. М., Шашула Л.О. Капіталізація природних ресурсів як фактор розвитку фінансової системи України. *Проблеми розвитку малих відкритих економік : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин, м. Житомир. 18 квітня 2018 р., Житомир : ЖДТУ. С. 136-138.*

5. Бистряков І. К. Територіальний природно-ресурсний капітал у забезпеченні конкурентоспроможності економіки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. № 3(107). С. 200-209.*

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ

Прокопенко О.В. к.філос.н., доцент, Східноукраїнський
національний університет імені Володимира Даля

У роботі розглядається економічна нерівність як філософська проблема справедливості, що виходить за межі суто економічного аналізу. Проаналізовано класичні та сучасні філософські підходи до розуміння справедливості, зокрема ідеї Платона, Аристотеля, філософів Нового часу та теорію справедливості Дж. Ролза. Показано, що надмірна економічна нерівність негативно впливає на свободу особистості, соціальну довіру та стабільність суспільства. Обґрунтовано необхідність поєднання економічних механізмів із етичними принципами у вирішенні проблеми соціальної несправедливості [1].

Економічна нерівність є складним соціальним явищем, що має не лише економічний, а й глибокий філософський вимір. Проблема нерівності безпосередньо пов'язана з поняттям справедливості, яке в різні історичні епохи тлумачилося по різному.

У класичній філософії Платона та Аристотеля справедливість розглядалася як гармонія суспільних відносин, а надмірна майнова нерівність - як загроза стабільності держави [2].

Філософи Нового часу (Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо) наголошували на зв'язку економічної нерівності з природними правами людини та суспільним договором.

Сучасні філософські теорії, зокрема концепція справедливості Дж. Ролза, допускають соціально-економічну нерівність лише за умови, що вона покращує становище найменш забезпечених членів суспільства. Надмірна економічна нерівність обмежує реальну свободу особистості, звужує доступ до освіти, медицини та можливостей самореалізації [3].

Філософський аналіз показує, що справедливість передбачає не абсолютну рівність результатів, а рівність стартових можливостей і чесні соціальні умови. Високий рівень економічної нерівності знижує соціальну довіру та підриває солідарність у суспільстві.

У сучасному глобалізованому світі проблема економічної нерівності набуває універсального характеру та потребує комплексного міждисциплінарного підходу[4]. Розв'язання проблеми несправедливої економічної нерівності можливе лише за умови поєднання економічної політики з філософсько-етичними засадами справедливості.

Економічна нерівність є не лише економічною, а й філософською проблемою, що стосується основних уявлень про справедливість і людську гідність[5].

Історичні та сучасні філософські концепції сходяться в тому, що надмірна нерівність загрожує соціальній стабільності. Справедливе суспільство не вимагає повної рівності, але потребує рівних можливостей для всіх його членів.

Подолання несправедливої економічної нерівності можливе лише через узгодження економічних рішень з етичними принципами та соціальною відповідальністю.

Список використаної літератури

1. Валігура Т.В. Сутність та роль видатків держави в регулюванні розподілу доходів населення. Інноваційна економіка. 2022. №1. С. 175-179. (0,49 д.а.).

2. Майстренко С. В. Етичні цінності Християнства у структурі господарсько-економічних відносин. Фінансовий простір. 2019. № 2. С. 30- 40.

3. Орлова К. Є., Бірюченко С. Ю. Етика бізнесу як об'єкт наукового дослідження. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 1(99). С. 76-82. 29. Орловська Ю. В., Машенко С. О. Трансформація методів економічних досліджень у постіндустріальну епоху. Економічний простір. 2021. №. 173. С. 88-92.

4. Поліщук О., Петрук, Н. Аксиологічні орієнтири у філософії сталого розвитку суспільства. Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. № 1 (52). С. 47- 58. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.250656>.

5. Соловійов В. П. Етика як продукт цивілізації та стрижень науки і соціального прогресу: уроки минулого і проблеми сучасності. Наука та наукознавство. 2023. № 1 (119). С. 102-120.

**ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОДАЖЕМ
ТОВАРІВ ВИРОБНИКА В КОНТЕКСТІ
МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Старєв Д.В., аспірант, ЗВО «Університет «Україна»

У сучасних умовах трансформації ринкового середовища та посилення конкуренції система управління продажем товарів виробника набуває стратегічного значення в структурі маркетингової діяльності підприємства. Зміни у споживчій поведінці, розвиток цифрових маркетингових інструментів, багатоканальність збуту та зростання вимог до клієнтського сервісу актуалізують необхідність комплексного оцінювання ефективності управління продажами з позицій маркетингу.

Продаж товарів виробника є завершальною стадією реалізації маркетингової концепції підприємства, оскільки саме на цьому етапі відбувається перетворення маркетингових зусиль у фінансовий результат. Відтак система управління продажем має бути узгодженою з маркетинговою стратегією, товарною, ціновою, збутовою та комунікаційною політиками виробника.

Метою дослідження є розроблення та обґрунтування маркетингових підходів до оцінювання системи управління продажем товарів виробника з урахуванням сучасних умов функціонування ринку.

У межах маркетингового підходу система управління продажем товарів виробника розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів: маркетингових цілей, організаційної структури відділу продажів, каналів збуту, методів просування, системи взаємодії з клієнтами (CRM), а також механізмів контролю та аналізу результатів збутової діяльності [3, с. 212]. Ефективність такої системи визначається ступенем її здатності забезпечувати задоволення потреб цільових споживачів і досягнення стратегічних цілей підприємства.

Оцінювання системи управління продажем у маркетингу доцільно здійснювати на основі комплексного підходу, що поєднує кількісні та якісні показники. До кількісних маркетингових показників належать: обсяг і динаміка продажів за товарними групами та ринковими сегментами, рівень

виконання планів збуту, частка ринку, середній чек, коефіцієнт конверсії, рентабельність продажів, показники утримання клієнтів (retention rate) та їхньої довічної цінності (customer lifetime value) [1, с.112-114].

Важливе значення в системі оцінювання мають якісні маркетингові показники, зокрема рівень задоволеності та лояльності споживачів, імідж виробника, ефективність комунікацій із клієнтами, адаптивність каналів збуту до змін ринкової кон'юнктури, а також рівень інтеграції продажів з іншими маркетинговими функціями. Особливу увагу слід приділяти оцінюванню клієнтоорієнтованості системи управління продажем, що є ключовим принципом сучасного маркетингу.

Значну роль у процесі оцінювання відіграють маркетингові аналітичні інструменти, зокрема ABC- та XYZ-аналіз продажів, аналіз воронки продажів, SWOT-аналіз системи збуту, бенчмаркінг, а також використання показників ефективності (KPI) для персоналу відділу продажів [2, с.121-123]. У сучасних умовах доцільним є застосування цифрових технологій маркетингової аналітики, що дають змогу отримувати оперативну інформацію про результати збутової діяльності та поведінку споживачів.

Результати оцінювання системи управління продажем товарів виробника є основою для прийняття маркетингових управлінських рішень щодо оптимізації каналів збуту, удосконалення асортиментної політики, коригування цінових стратегій, підвищення ефективності маркетингових комунікацій та розвитку довгострокових відносин із клієнтами. Комплексний маркетинговий підхід до оцінювання дозволяє підвищити конкурентоспроможність виробника та забезпечити стійкий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі [4, с. 135-136].

У контексті цілей сталого розвитку особливої актуальності набуває оцінювання системи управління продажем товарів виробника з урахуванням не лише економічних, а й екологічних та соціальних аспектів. Ефективно організована система продажів сприяє сталому економічному розвитку підприємства шляхом раціонального використання ресурсів, стабілізації

доходів та підвищення довгострокової конкурентоспроможності, що відповідає Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання».

З позицій маркетингу сталого розвитку система управління продажем має орієнтуватися на просування товарів, вироблених із дотриманням екологічних стандартів, оптимізацію логістичних процесів та зменшення негативного впливу збутової діяльності на довкілля. Зокрема, використання цифрових каналів продажів, розвиток електронної комерції та скорочення паперового документообігу сприяють зменшенню екологічного навантаження, що корелює з Ціллю 12 «Відповідальне споживання та виробництво».

Оцінювання системи управління продажем у межах концепції сталого розвитку доцільно доповнювати екологічними показниками, такими як рівень вуглецевого сліду збутових операцій, частка екологічно сертифікованої продукції в загальному обсязі продажів, ефективність «зелених» каналів збуту, а також рівень поінформованості споживачів щодо екологічних характеристик товарів. Інтеграція зазначених показників у маркетингову систему оцінювання дозволяє виробнику узгодити економічні цілі з екологічною відповідальністю.

Таким чином, система управління продажем товарів виробника виступає важливим інструментом досягнення балансу між економічним розвитком та екологічною стабільністю. Її комплексне оцінювання з урахуванням принципів сталого розвитку забезпечує підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства та сприяє реалізації глобальних цілей сталого розвитку на мікрорівні.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення адаптивних моделей оцінювання продажів з урахуванням цифровізації маркетингу та омніканальних стратегій збуту.

Список літератури

1. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : монографія / С. М. Ілляшенко [та ін.] ; заг. ред. С. М. Ілляшенко. Суми : Університетська книга, 2008. 615 с.
2. Маркетинговий менеджмент / Россоха В. В., Гуменна О. В., Пічик К. В., Романченко Н. В. Київ, ННЦ ІАЕ, 2014. 224 с.

3. Окландер М., Яшкіна О., Златова І., Сайсеклі І. Маркетингові виклики і можливості для малого і середнього бізнесу під час війни в Україні. В2В Marketing: зб. наук. праць XVII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 14 грудня, 2023. К: КПП ім. Ігоря Сікорського. С. 186–187.

4. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ : Наш формат, 2020. 424 с.

ВПЛИВ БОЙОВИХ ДІЙ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Цимбалій П.А., аспірант Університету «Україна»

Науковий керівник: **Лавриненко Л.М.**, к.е.н., ст.н.с.

Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7104-6079>

Головний висновок аналітиків: ринок праці перейшов від стану «шоку безробіття» (2022 рік) до фази «структурного дефіциту кадрів» (2024–2025 роки). Роботодавці конкурують за працівників, а не навпаки.

1. Критичний дефіцит кадрів: «Кадровий голод».

Це найгостріша проблема економіки. Якщо у 2022 році на одну вакансію претендувало 10-12 осіб, то у 2024–2025 роках цей показник у деяких галузях впав нижче 1 особи на місце.

Масштаб проблеми: За даними Міністерства економіки України, для відновлення та зростання економіки країні додатково потрібно 4,5 мільйона працівників. Міжнародна організація праці (МОП) називає ще більш тривожну цифру — дефіцит у 8,6 млн осіб (включно з тими, хто став економічно неактивним).

Реакція бізнесу: Опитування Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА) показують, що станом на 2024 рік 74% роботодавців відчувають гострий дефіцит кадрів (зростання на 19 % дефіциту ресурсів порівняно з 2023 роком).

Причини:

Мобілізація: Вививання значної частини чоловічого населення працездатного віку.

Міграція: За прогнозами НБУ, у 2024 році кількість мігрантів зросла ще на 500 тис., а у 2025 очікується відтік ще 200 тис. осіб.

Демографічна яма: Значне скорочення молоді на ринку праці. Кількість шукачів віком до 18 років впала на 36%, а віком 18–24 роки — на 7%.

2. Парадокс зарплат: Зростання попри війну.

Всупереч економічним труднощам, зарплати в Україні демонструють стрімке зростання. Це вимушений крок бізнесу, щоб утримати людей.

Номинальне зростання: За даними Держстату та Пенсійного фонду, середня зарплата у 2024 році зросла на 22–23%, досягнувши рівня 21 500 грн (за даними Work.ua середня пропозиція у вакансіях на початку 2025 року сягає 22 500 грн).

Реальний дохід: Зростання зарплат випередило інфляцію (яка у 2024 році становила близько 12% з подальшим прогнозом зниження). Реальна зарплата зросла приблизно на 16,6%.

Галузеві лідери:

ІТ та Телеком: Середня зарплата ~52 500 грн (найвища стабільність).

Транспорт та логістика: Значне зростання через дефіцит водіїв.

Держслужба: Зафіксовано номінальне зростання зарплат чиновників (+40% за деякими даними через зміни в системі нарахувань, хоча це викликає суспільні дискусії).

3. Структурна трансформація зайнятості.

Ринок праці змінився якісно. Відбувається перерозподіл ролей, який був неможливий у мирний час.

А. Фемінізація «чоловічих» професій

Через мобілізацію жінок все частіше наймають на посади, які традиційно вважалися чоловічими.

Зростання кількості жінок-водіїв вантажівок, операторів верстатів, охоронців, працівників складської логістики.

Держслужба зайнятості фіксує збільшення програм перекваліфікації саме для жінок у технічних сферах.

Б. Дисбаланс попиту та пропозиції

Кого шукають: Робітничі професії (слюсарі, електрики, водії), медики, будівельники, фахівці з продажу. Відновлення ринку праці станом на лютий 2025 року оцінюється у 93% від довоєнного рівня за кількістю вакансій.

Хто шукає: Найбільша конкуренція серед шукачів спостерігається на віддалені посади (відеомонтажери, копірайтери, веб-дизайнери), де на одне місце можуть претендувати десятки кандидатів.

В. Тіньова зайнятість vs Офіційне працевлаштування

Спостерігається подвійна тенденція: великий бізнес намагається бронювати працівників, що вимагає "білих" зарплат. Водночас частина чоловічого населення уникає офіційного

оформлення через ризики мобілізації, переходячи в "сіру" зону або працюючи як фрілансери без оформлення.

4. Регіональні особливості.

Київ та Захід: Тут сконцентровано понад 50-60% усіх вакансій. Ринок праці найбільш активний, зарплати найвищі.

Прифронтові зони (Харків, Запоріжжя, Херсон): Критичний дефіцит кадрів поєднується з високими ризиками. Роботодавці змушені пропонувати надбавки за безпеку, але навіть це не завжди допомагає закрити вакансії.

5. Прогноз на 2025 рік (за даними НБУ)

Національний банк України у своєму інфляційному звіті прогнозує:

Подальше зростання зарплат: У 2025 році номінальна зарплата зросте ще на ~14%, реальна — на 6,5%.

Зниження безробіття: Офіційний рівень безробіття поступово знижуватиметься (до ~13-14%), але це відбуватиметься не через створення нових робочих місць, а через скорочення пропозиції робочої сили.

Інфляція: Очікується уповільнення інфляції до 8,4% на кінець 2025 року, що позитивно вплине на купівельну спроможність.

Джерела інформації:

1. НБУ: Інфляційні звіти (жовтень 2024, січень 2025) — макроекономічні прогнози, міграція, зарплати.

2. Міністерство економіки України: Заяви щодо стратегії ринку праці та дефіциту у 4.5 млн осіб.

3. Work.ua / Robota.ua: Щомісячна аналітика ринку праці (лютий 2024 – лютий 2025) — статистика вакансій, зарплат, конкуренції.

4. Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА): Індекс настроїв бізнесу та дослідження ринку праці.

5. Держстат України: Офіційні дані щодо середньої заробітної плати та інфляції.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Чорна М.В., викладач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

Діджиталізація в умовах розвитку цифрової економіки виступає одним із ключових чинників трансформації культурних і креативних індустрій, зокрема літературної сфери. Українська література, будучи важливою складовою національного культурного капіталу, в умовах цифровізації набуває не лише культурного, а й економічного значення, оскільки стає ресурсом формування доданої вартості, розвитку підприємництва та розширення внутрішнього й зовнішнього ринків культурних продуктів. Цифрові технології змінюють традиційні моделі виробництва, розповсюдження та споживання літературних творів, знижуючи витрати на друк, зберігання й логістику та водночас підвищуючи доступність літературної продукції для широкого кола споживачів.

Завдяки онлайн-платформам і електронним бібліотекам українська література інтегрується в цифровий простір, що сприяє розширенню читацької аудиторії та формуванню стабільного попиту на культурний контент. Дослідники відзначають, що цифровізація літературного процесу дозволяє оптимізувати витрати видавничої діяльності та створює умови для масштабування літературних продуктів без значних додаткових фінансових вкладень, що є важливим чинником економічної ефективності у сфері культури [5]. У цьому контексті електронні формати книг і аудіоконтенту стають конкурентоспроможними продуктами на ринку креативних індустрій.

Важливе значення у цифровій трансформації літературної сфери відіграють літературні блоги, подкасти та відеоконтент, які функціонують не лише як інструменти культурної комунікації, а й як елементи креативної економіки. YouTube-канали «Книголав», «Наш Формат», «Yakaboo» та інші цифрові медіаресурси формують нові канали просування літературної

продукції, стимулюють купівельний попит і сприяють розвитку суміжних секторів економіки, зокрема цифрового маркетингу, медіавиробництва та електронної комерції. Як зазначає О. В. Гончаренко, використання цифрових медіа в популяризації літератури сприяє зростанню економічної активності у сфері культури та підвищує її інвестиційну привабливість [6].

Аудіоформати, зокрема літературні подкасти «Слово проти слова» та «Читомо: аудіо», формують нові моделі споживання культурного продукту, орієнтовані на сучасні соціально-економічні умови та ритм життя. Аудіоконтент дозволяє залучати нові сегменти споживачів, підвищуючи ефективність використання інтелектуального ресурсу та розширюючи можливості монетизації літературних проєктів.

Соціальні мережі також відіграють важливу економічну роль, оскільки сприяють формуванню людського капіталу, який є ключовим чинником економічного зростання. Використання платформ Facebook, Instagram, TikTok і Telegram для поширення літературного контенту знижує витрати на освітні та просвітницькі заходи й водночас підвищує їхню ефективність. Короткі відеоогляди книжок у TikTok, літературні спільноти у Facebook та Telegram-канали з навчальними матеріалами формують стабільний інтерес до української літератури серед молоді та стимулюють розвиток ринку книжкової продукції. За словами М. П. Ковальчука, цифрові освітні сервіси сприяють підвищенню якості людського капіталу та створюють передумови для довгострокового економічного розвитку [7].

Окреме місце в економічній цифровізації літературної сфери займають електронні бібліотеки та цифрові архіви, зокрема «Чтиво», «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського», «Дія.Освіта», які забезпечують відкритий доступ до літературних ресурсів і зменшують бюджетні витрати на утримання традиційних бібліотечних фондів [1; 2; 4]. Оцифрування літературної спадщини створює умови для розвитку незалежного авторства, самвидаву та цифрових видавничих стартапів, що сприяє активізації малого підприємництва у сфері культури. Крім того, цифрові архіви виконують функцію довгострокової інвестиції в культурний капітал, забезпечуючи його збереження, комерційне

використання та інтеграцію у світовий культурно-економічний простір.

Отже, діджиталізація української літератури в умовах розвитку цифрової економіки виступає важливим чинником формування креативних індустрій, розвитку людського капіталу та розширення ринку культурних продуктів. Використання цифрових технологій у літературній сфері сприяє трансформації культурної спадщини в економічний ресурс, що забезпечує конкурентоспроможність національної культури та її інтеграцію у глобальний економічний і культурний простір.

Список використаних джерел

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний вебсайт. URL: <https://www.nbuv.gov.ua>

2. Чтиво : електронна бібліотека української літератури : вебсайт. URL: <http://chtyvo.org.ua>

3. Читомо : літературний портал : вебсайт. URL: <https://chytomo.com>

4. Дія.Освіта : національна освітня платформа : вебсайт. URL: <https://osvita.dia.gov.ua>

5. Коваленко О. П. Літературна цифровізація: виклики та можливості // Український журнал цифрової культури. 2023. № 2. С. 45–57.

6. Гончаренко О. В. Використання соціальних мереж у популяризації української літератури // Наукові записки з інформаційної політики. 2022. Т. 10, № 3. С. 102–110.

7. Ковальчук М. П. Цифрова трансформація освіти: сучасні виклики та перспективи : монографія. Київ : Освіта України, 2021. 240 с.

Наково-практичне видання

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

III- ої Міжвузівської науково-практичної
конференції аспірантів та молодих вчених
**«Інноваційно-інвестиційний розвиток
національної економіки України (макро- та
мікрорівень) в умовах війни»**

Комп'ютерне верстання - *Думанецька С. С.*
Дизайн обкладинки - *Бабинець Н. А.*

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 5,3.
Наклад 50 прим. Зам. № ...

*Видавець і виготовлювач Університет
«Україна».
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk@email.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 405
від 06.04.2001.*